

szél-járás

XIII. ÉVFOLYAM 3. szám • 2020. október

Görföl Jenő főszerkesztő (Pozsony)
Balassa Tamás (Mosonmagyaróvár)
Böröndi Lajos (Feketeerdő)
Deák Ernő (Bécs)
Hornyák István (Pozsony)
Kovács László (Egyházgelle)
Tuba László (Mosonmagyaróvár)
Végh László (Somorja)
Zsódi Viktor (Mosonmagyaróvár)
Uzsák Zoltán (Mosonmagyaróvár)

Szerkesztőség:

Bratislava - Pozsony,
Námestie 1. Mája 10/12, 815 57 Bratislava.
E-mail: csevadok@csevadok.hu

Feketeerdő, Erdőalja u. 11. 9211. borondi@
falu-tv.hu, mosonvarmegye@gmail.com

Wien - Bécs, Schwedenplatz, 2/I/8.
Levélcím: A-1011 Wien, Postfach 358.
E-mail: becsi-naplo@aon.at.

**A Pro Patria Honismereti Szövetség megbí-
zásából kiadja:** Mosonvármegye Lap-és
Könyvkiadó, 9211 Feketeerdő, Erdőalja u. 11.
E-mail: mosonvarmegyekft@gmail.com
Nyugat Takarékszövetkezet: HU90 5950 0155-
1108 5733 0000 0000 SWIFT:TAKBHUHB

*Előfizethető a fenti bankszámlára való utalással,
előzetes vagy utólagos számlázással.
Egy évre a négy szám 3200 Ft, illetve 10 euró.
Sárga csekk a kiadó címén kérhető!*
mosonvarmegyekft@gmail.com

ISSN: 2060-3886

Megjelenik a Palatia Nyomda és Kiadó Kft.
gondozásában (9026 Győr, Viza u. 4.).
Felelős vezető: Radek József ügyvezető.

Neszméri Tünde *Egyik szemünk sír; a másik nevet* 3

irodalom

Joó József *Maradj otthon! (karikatúra)* 4
Zsirai László *Szabadon,
Hitünk ment meg, Kötődés (versek)* 5
Gál Sándor *Belső Univerzum (napló)* 7
Jakubecz Márta *Utazás a tengerésszel* 24
Lengyel Ferenc *Ödüsszeusz kései monológia (vers)* 26
Egy nappal kevesebb (versek) 25
Kerék Imre *Szarvas (vers)* 27

életpálya

Görföl Jenő *Megégett idő – Böröndi Lajos* 28

honismeret

Tuba László *Piaristák Magyaróváron* 37
Kovács László *Csallóköz kialakulása és benépesítése* 42

fotó

Böröndi Lajos *Megtartó Felvidék?
(Görföl Jenő fotótárlata Kolozsvárott)* 48

közművelődés

Neszméri Tünde *Ünnep Zoboralján* 56

szélfúvás

Pap Boglárka *A helyszín a régi, az élmények újak* 59
Neszméri Tünde *Visszafogottabban, álarcban* 60
Szárazné Maczal Erzsébet *Ünnepeltek a „lánglovagok”* 63
• *A sebeket begyógyítani* 66
Varga László *Felújították a nagymegyeri
hadifogoly-temetőt* 69
Szárazné Maczal Erzsébet
*Szent István napi megemlékezés
Nagyfödemesen* 71
• *Nincs idő (Varga György gyűjteményes
tárlata Mosonmagyaróváron)* 74

recenzió

Zsódi Viktor	<i>Rés a falon (Személyes és történeti reflexiók az első bécsi döntésre)</i>	75
Jakubecz Márta	<i>Az alsószeli magyar kultúráért</i>	76
Mezey László Miklós	<i>Egy személyes magyar irodalomtörténet (Háy János: Kik vagytok ti?)</i>	77
Száraz Pál	<i>A kapott kincset őrizzük meg (Bobory Zoltán: Ima – vers – könyv)</i>	79
Száraz Pál	<i>Néhány sor egy verseskötetről (Z. Németh István: Csipetnyi fény)</i>	80

ajánló

•	<i>Tündérorság – Csallóköz</i>	82
---	--------------------------------	----

Szenc város

CSEMADOK

Mosonvármege Lap-és Könyvkiadó

MEGVALÓSULT A MAGYAR KORMÁNY
TÁMOGATÁSÁVALMINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁGBETHLEN GÁBOR
Alap

Neszméri Tünde

Egyik szemünk sír, a másik nevet

Sokszor olvassuk, hogy az elszórványosodás veszélye fenyegeti az egész felvidéki magyarságot. Őszinte pillanatunkban beismerjük, hogy erről bizony mi, magyarok is tehetünk, hiszen önként adjuk fel nagyszüleink nyelvét. Sokan kényelmi szempontokkal és a jobb érvényesüléssel magyarázzák, avagy győzködik saját magukat, hogy így egyszerűbb lesz. Pedig nem az.

Hogy most miért nevetek és sírok egyszerre? A Nyitrai járás magyarsága indult el talán a legkorábban a szórványosodás útján, hiszen a zoboralji falvak közül az úgynevezett hegymegi és vízmegi települések magyarsága már a huszadik század elején elszlovákosodott. (Ilyekor bizony felmerül bennem, hogy ennyit az ezeréves elnyomásról...) Száz év kisebbségi lét után a közösség mégis túl akar élni!

A nevetés, azaz a boldogság oka, hogy Nagycétényben felépült egy magán óvoda, anyaországi támogatással. Így már a Nyitrai járásban is van önálló magyar óvoda. Az intézmény szeptember elsejei átadóján érzékelhető volt a helyiek részéről a boldogság és a büszkeség. És ennek így is kell lennie. Ugyanakkor rettenetesen elszomorító, hogy ebben a régióban már csak 5 olyan alapiskola működik, ahol lehet magyarul tanulni. Azt nem tudjuk, mi lesz az alsóbodoki – szintén magán – középiskola sorsa, hiszen a tavalyi év után az idén sem nyílik első osztály.

Feltehető a kérdés, hogy Nyitra vidékén az új intézmények miért magánúton nyílnak. Két dologra utal ez, az állam a mi problémáinkat nem akarja megoldani, azaz nem hajlandó olyan régiókban magyar intézményt létrehozni és fenntartani, ahol a kisebbség veszélyeztetett (hozzátehetjük, a tömbben sem). A másik, örömdetesebb része a kezdeményezéseknek, hogy a helyieknek és a civileknek köszönhetően elindulhattak ezek az iskolák. Hogy milyen sikerrel, azt az idő mutatja meg. Mindenesetre drukkoljunk, hogy a Nyitrai járásban megoldott legyen az óvodai kortól a felsőoktatásig a magyar nyelvű oktatás. A helyzet paradoxona, hogy egyetemi képzés van a régióban, csak az óvodai volt esetleges, a nagycétényi óvodán kívül – jelenleg - csak Kolonban van magyar csoport az óvodában. De bízunk abban, hogy akik a távolság miatt a helyi szlovák óvodákban töltik mindennapjaikat, végül az 5 alapiskolánk valamelyikében kezdik elsajátítani a betűvetés tudományát.

Sajnos az iskolák mellett más terekből is kiszorulni látszunk. Pogrányban eredeti berendezéssel működött egy tájház, az ingatlant az önkormányzat bérelte, a szakmai kezelője a Csemadok Pogárnyi Alapszervezete volt. A ház eladóvá vált. Sajnos az önkormányzat nem tudja azt megvásárolni, igyekezett van, segítségi szándék van, hogy megmeneküljön a tájház, kérdés, elégséges lesz-e ez arra, hogy ez az érték fennmaradjon. Számomra pedig az a kérdés, hogy viszonyulhanak emberek - akik ráadásul saját magukat értelmiséginek tartják - a szellemi tulajdonhoz ennyire üzleti megközelítésből. Azt hiszem az olvasó is érzi, költői kérdéssről van szó.

VÁLTOZÓ IDŐK

Zsirai László

Szabadon

Egy taxi várt az álmos állomáson,
hogyan elvigyen a rég elmúlt időbe;
mikor nem díszlett graffiti a házon,
csak nevek vésve fémbe, fába, kőbe.

Ám azt a miliót már nem találtam.
Harsány hangulatok, hívalkodóbbak.
Egy dallam bent rekedt a zongorában.
Fátyolosabb múltat kínál a holnap?

A taxi szürke ködbe fúrta orrát.
Úgy gondoltam a napfényes nyarakra,
mint az, akit nem kényszerít a korlát,
hogyan vágyakozzon szabadabb szavakra.

A viharoktól már kevésbé félünk,
ám a lelkünk-mélyi zörejt hallani –
Pénz rabságának bilincseiben élünk,
s ezt a szabadságot be kell vallani.

Az embert úgy öleli át múlt s jövő,
hogyan szinte belefeszül a jelene.
Olykor alamuszi, olykor feltörő;
gyakorolgatja, hogy mi a szerepe.

Ugyan mit ér, ha kell és mersze nincsen,
vagy hangosabb hangját csendben értenék?!
Igaz példaként Jézust küldte Isten,
tanítása szerint bölcsen él a nép.

Hitünk ment meg

Természetesen élünk,
nem kérünk arcunkra sminket.
Hogyha lesz mitől félnünk,
hű hitünk ment meg majd minket.

Kötődés

*„Sopron, Sopron, sáros Sopron,
Te vagy az oka mindennek.”*

Az öreg diák dala

Sáros Sopron a bölcsőm,
érlelő napsütésem
Budának adott kölcsön.
Táplálja szívverésem.

Bárhol járok a Földön,
kísér a város lelke,
szívemnek édes börtön,
emlékekkel betelve.

Fenyők haját az erdőn
apró manók a széllel
fésülik, és a felhőn
piktor játszik a fénnel.

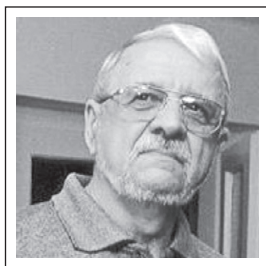
A híd alatt az Ikva
csobogó könnyű álmom.
Hogy mi lehet a titka?
Keresve sem találom.

Harangok kondulása
halkan terjed a légben,
megszentelt muzsikára
igazítom a léptem.

Bárhogy is távolodtam,
mágnesként vonz e város,
belőled bátorodtam
Sopron, Sopron, Te sáros.

Gál Sándor

Belső Univerzum

300. nap

...Valahogy így értelmezhető az a távolságok, az a **valami**, ami az én osztályrészem, ami láthatóvá és megélhetővé lett az évtizedek során.

Ugyanakkor van egy pont, amikor ezek a mozgások lelassulnak, majd megállnak, s az ember, önmagán belül, *eljut egy fordulópont*hoz, s megérzi, hogy *elkezdődött a „visszafelé-áramlás.”* Az egyre szűkülő tér, a bejárható körök távolsága, kívül – és bévül is! Megtörténik a kapcsolatok semlegessé válása, a közösséghez tartozás fellazulása, s a párbeszéd elnémulása.

Mindez későn tudatosul, azt követően, amikor a biológiai leépülés hétköznapi jelei figyelmeztetik az embert arra, hogy mi az, amit még biztonsággal vállalhat

hétköznapi életében.

Tapasztaltam magamon, hogy milyen esendővé váltam magam is, ahogy a Belső Univerzum ritmusa lelassult, ahogy a napi elvégezni való nem jóízű munka, hanem teher. Aztán vagy sikerül valami, vagy nem. Azért a „semleges” fogalmazás, mert egyetlen elszánás teljesítése sem vehető biztosnak.

Abban is bizonytalan vagyok, hogy az egykori tágasság, avagy annak hiánya, valóban létezésünk kettősségét arányaiban fedezi-e, hogy érvei hogyan viszonyulnak egymáshoz, létezik-e egyáltalán közöttük összehasonlítható párhuzam?

S hogy ebből a kuszalékból kihámozható-e mindaz, amit józan értelemmel felfoghatónak vélek?

301. nap

A nyolcvanadik esztendő olyan megoldanivalókat görget maga előtt, amelyek igencsak igénybe vesznek, s minden tekintetben. Hogy a tágabb – vagy ha úgy tetszik – a szűkebb család, János unokaöcsém javaslatára, a Dunához közeli, egykori Bokros tanyán lévő panzióban egy közös ebédnyi időre találkozzon. Szóval Buzita és Búcs között ez a legelérhetőbb megoldás. De ha – még az nap este – mi, s hogyan lesz, csak sejtelmeim vannak... Vagyis nem tudom mire kell felkészülnöm. (Most a buzitai tennivalókat nem érintem, mert december 9. még igen messze van.)

Szóval a jövő héten, pénteken délután, Jácint értünk jön, s „fordulj-nyergelj!” – este már Veresen koccintunk egyet. Tizedikén pedig az MMA tisztújító közgyűlésén leszek a Vigadóban, Budapesten.

Ez az igen rapszodikus felsorolás igencsak esetleges, mert, mint mindig, felmerülhetnek olyan kérdések, amelyeket meg kell oldani – orvosi vizsgálat stb. Mindebből kiviláglik, hogy eléggé fárasztó nyolcvan évesnek lenni. Ezt nem panaszként, de kemény tényként írom ide. Például teendőim sora ma ez volt: reggel öt óra után a cefre keverése, naponta három alkalommal, aztán elkészítettem a reggelit, kávé. A kertben kiástam a zeller-ültetvényt, letisztítottam a gumókat, a levélzöldet hasonló módon, majd „három vízben” lemostam, s kitétem száradni-szikkadni, hogy tisztán kerüljön a fagyasztóba. Itt tartok most, a délután derekán.

S ha befejezem az írást, megyek ki segíteni Évának, aki a ház előterét kavics-ágyássá alakítja át, alig három hónapja hogy elkezdte. Valami keveset tudok segíteni azzal, hogy a „dunai mosott kavicsot” oda fuvarozom a kiterített speciális fóliára. Jól néz ki ez a „keret” – ezt így utólag nyugtázom!

302. nap

Nemrégiben jelent meg a „Nincs harmadik lehetőség” című könyvem, s ahogy belelapoztam, felöltött bennem az örök kételkedő kérdése: elképzelhető, hogy mégis van „harmadik lehetőség”? Aztán már állításként írtam le: van harmadik lehetőség! S ahogy az elmúlt 8 évtizedet gondolatban „átlapoztam” körvonalazódott is – irreális, ám „megtörtént” változata. Mert például a kétharmados gyomor-reszekciós műtét közben, leállt a tüdő és a szív működése. Szencsák doktor úr pedig felnyitotta a mellkast és „életre masszírozta” a szívemet – újraindította, mondhatnám...

Vagyis egy új lehetőséget kaptam! A szívem azóta is teszi a dolgát – vagyis működik. Amikor bebizonyosodott, hogy a maradék gyomrom elrákosodott, az értelmem – nem az ösztöneim – anatómiai-biológiai ismeretem következtében semmilyen „lehetőség” felől nem gondolkodhattam. A reális időzóna – a legjobb esetben – 5-6 hónapra volt tehető.

S most, hogy a rák utáni időm tizedik évébe léptem, a mögöttem hagyott évtizedben lényegébe a harmadik lehetőség kételyei között éltem és dolgoztam, s nem is eredménytelenül.

És hiába tűnik ez amolyan hóbortos, vagy abszurd gondolatnak – megtörtént! Itt van a könyvbe leírva és kinyomtatva, néma, ám határozott erőt sugárzón: TÍZ ÉV RÁADÁS!

303. nap

Szóval, ide gondoltam tegnap este visszatérni, ide, ehhez az el-nem-képzelhető, különös realitáshoz. Csak halkan jegyzem meg, hogy ez a tíz év jó volt, így egybefogva, évtized mivoltában. Ugyanakkor pokolian nehéz is volt, és pokolian megviselt! Testileg és szellemileg egyaránt!

De mégis: vagyok, ahogy vagyok... És hogy minderről beszélni is tudok. Tárgyilagosan, elfogulatlanul, a **józan belátás** szerint... Legalábbis ez a szándék munkál bennem, de akár tévedhetek is – hiszen ez emberi dolog – feltevéseimben, netán állításaimban. Hiszen nálam bölcsőbbekkel is előfordult már ilyesmi. Sőt, rosszabb is.

Ami a közelebbi valóságomat illeti: ma szemorvosom megnyugtató, hogy látásommal nincs baj, legalábbis egyelőre. Ebben a lefelé hajló szép őszben ennyi elég is. Körte- és alma illatú a délután.

304. nap

Ha egy napomnak vers az ajándéka, azt akkor illik megjelölni, mert a vers az *anyanyelv ünnepe*, ami időtlen és fenséges, akár a katedrálisok. S ma ezt annál is inkább fontos leírnom, mert tavaly május óta kevés ilyen napom volt. A mostani és a legutóbbi vers között ijesztő – már-már úrbéli – a távolság. Pedig az egész pár rövidke sor, s még címe sincs, vagyis: madárrajok repülnek / az időtlenségben / némák / egyszer aztán / szétszélednek / mert megéheztek / a felettük égő / csillagokra

305. nap

Az elfogadás és a befogadás a megbecsülés jele és jelképe. Természetesen meglehet, hogy mindezt csupán én gondolom így. Valami okból kifolyólag fontosnak tartom, de hogy miért, arra igazán elfogadható megokolást, vagy magyarázatot nem találok. Más kérdés, hogy szükséges-e egyáltalán egy elvont és felfoghatatlan „eseményt” tárgyiasítani?

Alapot építeni a csendnek? Netán egy távoli tó-tükörnek, amelyben felkél a Nap, vagy lenyugszik?

306. nap

Mert holnap közel egy hétre elutazunk, az a megoldanivaló, hogy ezt a kétszáz oldalas füzetet, vagy pontosabban, a bele való napi jegyzetek folytatását miként végezzem el? Ha magammal viszem, felesleges teher, ha itthon marad, akkor – ha jut rá időm – néhány papírlapra kerülhet a folytatás, amit, miután haza jöttünk, ide másolok. De az se lesz túl nagy hiba, ha esetleg valami kimarad, vagy ha eggyel több lesz.

307. nap

Csak a várakozás és a kíváncsiság „izgalma” van jelen. De nem úgy, mint a régi, hosszú utazások idején. Az a kérdés, ami most jelentkezik, ennyi: képes leszek-e talpon maradni erre a pár napra, s az elvégzendőket teljesíteni tudom-e méltóan.

Megpróbálom!

308. nap

Bokroson – ez egy panzióvá átalakított egykori tanya – közös, „nagy családi ebéd.” Nagy meglepetésemre az izsai asszonykórus népdalokkal, versekkel köszöntött. Sugárzóan kedvesek voltak. S egyikőjük azt mondta, hogy „húsz év óta szavalja a verseimet.”

Délután Búcsón előbb a temetőben voltunk, virágot vittünk mamának-papának a sírra. Délután pedig az iskolában születésnap találkozót rendeztek. A Kor-zár – a Zsapka-gyerekek eljöttek muzsikálni, „megríkatták” a hallgatóságot.

És az utolsó meglepetés: egy 120 oldalas színes emlékkönyv, minden kötetemet belészerkesztettek, meggyébbel kiegészítve. Igazából megrendítő és egyben felemelő összefoglalás és felejthetetlen élmény! Valójában megköszönni se tudom!

Este kilenc óra után értünk vissza Veresegyházára, alaposan elfáradva. S hogy az utazást és a két találkozót képes voltam abszolválni az külön is érdemes ideírni.

309. nap

A mulasztásokat pótlandó, bevásárlás – hiszen most hatan vagyunk, s úgy kell gazdálkodnunk, hogy a hazautazásra is maradjon tartalék. A tegnapi események súlya most csapódott le bennem – a búcsi délután megismételhetetlen eseménnyé lett. Gond visszapörgetni a részleteket, hogy az egész lényegét meg tudjam őrizni, mert az emlékezet már olykor csak töredékesen fogadja magába azt, ami megtörtént.

310. nap

Lényegében tegnap óta már csak a hazakészülődés foglalkoztatott. Holnap – annak közbeeső történeteként – az MMA tisztújító közgyűlése... Délután Jácint értem jön, felvesz, és irány Veresegyháza-Buzita. Remélem baj nélkül meg is érkezünk. Aztán egy nap pihenő, kipakolás...

És közeledik a nyolcvanadik esztendőm vége, ám, hogy a róla leírtakat meddig tart még véglegesítenem, arról sejtelem sincsen.

Ajándékba kaptam az enyéimtől a Teljes Nagy Révait, az újjal együtt!

311. nap

Lassan újra „vissza-szökök” hétköznapijaim ritmusába. Vagyis olyasmivel is foglalkozhatok, ami túl van az „aktuális” elvégeznivalókon. Például, kellő megfontoltsággal és elszánással folytatom a „napok leírását”, azt, ami éppen eszembe jut, s amit használhatónak is ítélek.

Kezd visszalassulni a létezés a maga természetes, hétköznapi medrébe. Vannak persze kitérők is, hiszen ma is ide deportáltak két köbméter hasított tűzifát, hogy a télen legyen kellő mennyiségű tartalék a gázkazán mellé. S hogy ezt a két köbméter fát talicskával felfuvaroztam a garázs eresze alá – ez a rész esőtől, hótól védett. És ez azt igazolja, hogy nem haltam bele ebbe az egyáltalán nem könnyű délutáni munkába!

312. nap

Az éjszaka azt álmodtam, hogy meghaltam. Nagyon régen álmodtam utoljára, akkor is az olykor vissza-visszatérő álom jelent meg, amikor ismeretlenek üldöznek, stb.

Az ilyen álmot azonban – vagy valami ehhez hasonlót – akkor „éltem meg”, amikor a gyomorműtét után didergető, jeges síkok és jeges terek vettek körül...

Egy elvont tér és táj változott folyamatosan körülöttem, ismeretlen emberek vonultak úttalan síkságain, porfelhők kavarogtak, én pedig *éreztem, hogy halottként nézem és látom mindezt, s hiába próbálom magamat eligazítani ebben a „történetben”, mert minden önmagában-való volt, együtt és részleteiben is.*

Igazából semmit se éreztem, legfeljebb az maradt meg bennem kellemes érzésként, hogy itt vagyok, jelen vagyok ebben az álomban, s hogy nemsokára felébredek...

Ami aztán meg is történt! De nagyon elbizonytalanított az **átmenet**. Hogy amit látok az ablakon beszűrődő hajnal fénye-é, vagy csak az is az álom része. És ez a bizonytalanság tovább kísért még a konyában a világító óra számlapján is olvastam, hogy 3:43 óra van. S az udvaron aztán a hajnal szele végleg arról győzött meg, hogy ez itt már a valóság, a realitás, s nem az álombéli állapot. (Tünemény?)

De mégis! Megálmodni a saját halálunkat.?!

Még a búcsi születésnaphoz: Van, amit nem lehet megköszönni! Mert ha azt mondom, hogy „köszönöm!” önmagában csak üres szó. Nem jelenik meg benne az, amit az ember érez, vagy ami a „köszönöm” lényege lehetne – szóval: megfogalmazhatatlan...

313. nap

Most az az abszurditás következett be – írtam le még Évuséknál –, hogy a mai nap holnap lesz. Fontosságát igyekeztem jelölni az MMA tisztújító közgyűlésének. Az is volt, de a „mögöttes zajlás” kicsit elbizonytalanított. Mégpedig azért, mert jobb nem leírni azt a valóságot, amit az ilyen hétköznapi „ünnepek” sodornak magukban és magukkal.

Igen! Az „emelkedett üresség” – amit valamikor régen olvastam, s mostanában egyre gyakrabban élem meg *didergető lényegét*. De lehet, hogy csak a nappalaím és az éjszakáim változtak meg – észrevétlenül.

314. nap

Ez az őszi, verőfényes „hanyatlás” szerteárad, s nem csak a rezzenetlen, érett kukorica-tábla síkján, de valami bennem lévő belső – jelenlévő – másik térben is érzékelhetően.

Valami, ami még versben sem fogalmazható meg: pillanat-egész, látvány, akár a befogadás elgondolható villanása.

Meg se próbálom, hiszen a feladat emberi értelemmel – gondolom most és itt – megoldhatatlan.

315. nap

Amikor már ez az „egészéves lecke” a lezárásához közeledik, egyre többször kapom azon magamat, hogy kétségeim vannak afelől, hogy lehetséges-e ezt a vállalat egyáltalán – egyrészt: végigcsinálni, másrészt befejezni. Azt korábbi munkáimnál is eléggé gyakran éreztem, közeledvén a vége felé, hogy gond a „tovább-írás”, ám ez a mostani elbizonytalanodás más természetű. Lehetséges – lehetséges! – hogy *létezik szellemi energiavesztés is, amolyan biológiai fék, amely nyolcvan évnyi folyamatos terhelés után már nem pótolható. Hogy az értelem önmagával áll szembe, s amit pihenésnek vélünk, az nem pihenés.* **Hanem micsoda?** De, mert nincsenek viszonyítási pontok, csak járok körbe-körbe, mint a bekötött szemű nyomtató ló, letaposva még a föltételezett horizontokat is. És nem csak a gondolataim, a mondataim is bizonytalanok. Mert József Attila nyomán „amikor gondolkodik az ember, nem gondolkodni volna jó...”

316. nap

Ha azzal kezdem, hogy ma Évával közösen négy köbméter tűzifát pakoltunk össze télire, akkor, aki ezt a pár mondatot olvassa, megérti, hogy miért akadozik – nem csak a toll –, de az értelem is.

Röviden: az ilyen terhelés nem igen van összhangban egy rák-utáni időzónával.

A lényeg azonban az, hogy képes vagyok – voltam – a mai napot így teljesíteni. Sajognak ugyan az ízületeim és az izmaim, valami abszurd harmóniában, amit nem leírni, elképzelni is nehéz. De meglehet, reggelre elfelejtem az egészet! S még akkor se fogom felidézni magamban, amikor nagy fagyú tél lesz, s ezeket a súlyos fahasábokat a kazán bendőjébe rakom, hogy melegítsenek.

317. nap

Úgy érzem, hogy ha most itt egy mondatot se írnék le, akkor a megmaradó fehér folt jelentené azt, hogy *miként vagyok jelen ebben a délutánban*. Ha már valami ilyesmi elképzelhető – nota bene! – még látható is volna. Amit elvégzek, látok, vagy megélek, minden pillanaton belül – s együtt! – önmagát teremtené meg. A délutáni napfény is feloldódik észrevétlenül. Vagy jobb ha azt írom, hogy szerteporlad, semmivé lesz?!

Nem érzem, vagy nem érzékelem a cselekvés fontosságát sem, holott elvégeznivalóm, bevégeznivalóm sora számtalan.

És itt most le is zárom. Szédülök, s ez a szédülés a vércukor-szint süllyedését jelzi – hát megyek megkeresni egy csomag szőlőcukrot, hogy állva maradjak.

318. nap

Nagyon jó, amikor utolér a sötétség. Hallgatom, ahogy alászáll és minden kiegyenlítődik mélységében és magasságában. Nem az éjszaka a fontos, hanem az, ami az éjszakát meghatározza.

Az, ami benne, belülről látható, a lehetséges, *a sötétségből előtűnő – akár egy vers első sora...* Az a húrpendülés, ami már felfogható, ami tovább építhető, s ami az én, s csakis az én tulajdonom.

Az átadhatatlan! MÉG...

319. nap

Innen, ahogy az ablaknál ülök, a Kanyaptaig látok, ahol a jegenye-nyárfák már derékig ködben állnak. Mintha lebegnének a táj felett, szinte belülről érzékelem a köd növekvő hullámverését. És minek is írnék arról, hogy nagyon megbetegített ez a délután, mert előkészíteni a kertet szántás alá varázslattal nem lehet. A komposzt kitalicskázása, elterítése, s minden egyéb, ami a „betakarodás” jegyében történik szükséges, ám számomra nem csupán fárasztó, de veszedelmeket rejtő vállalkozás is egyúttal.

És itt nem is folytatom tovább, hiszen a jegenyéket már egészen betakarta a köd – s együtt velük eltűnt előlem az egész Kanyapta-mente.

Lám, milyen egyszerű az átváltozás és milyen tökéletes!

320. nap

Arra lettem figyelmes a komposzt szétterítése közben, hogy a mozdulatok megelőzik a gondolataimat. Ahogy az érett komposztot a villával fölemeltem, több évtized előtti ösztönös mozdulatokkal forgattam meg a villát, s fordítottam róla le az egykori fű maradványaiból kialakult – átváltozott – masszát. S a döbbenet, hogy, miután magamra kezdtem figyelni, ezek az „ösztönös mozdulatok” megelőzték a róluk való gondolatokat. Hogy annakidején, trágyakihordás közben, vagy a trágyaterítés folyamatában ugyanezek a lengő mozdulat-sorok követték rendre egymást. S az évtizedek során nem vesztek el, hanem mostanra szinte „aktivizálódtak”, akárha egy régen elfeledettnek vélt dal hangsorai. Amiből arra következtettem, hogy a csontjaink, izmaink ugyanúgy „emlékeznek” minden cselekedetünkre, ahogy az értelmünk! S amikor szükségünk van ezeknek az emlékeknek a felidezésére és használatára, megjelennek bennük – s alkalmazhatóan!

Bizonyára ez jelenti a cselekvés összhangját, amelynek csodáját újra és újra átélhetjük...

321. nap

A tegnapi feljegyzés – szinte magából következően – tovább gondolható. Ugyanis a lugasból készült cefre megérett (borrá, s nem porrá!), ezért telefonáltam Tornagörgőre Simon Béla főzdéjébe, ahol mesés, 52 fokos „buzitai nemes terkővé” változhat.

És lett 23 liter mesés italom – illő a „nyolcvanashoz.” Ugyanakkor ez az egész eseménysor az egykori, otthoni pálinkafőzés rituáléját idézte föl bennem. Több hónapos folyamatról van szó, de megpróbálom összefűzögetni. Szóval: a szüret után, ahogy kipréselték a ledarált szőlőt, a „terkőt” félfenekű fahordóba rakták, jó erősen lenyomkodták és lefedték – erjedni. Ami eltartott néhány hétig, s „betakarodás után” terkőpálinkát főztek belőle. Búcsnak volt saját főzdéje, amit – az otthoni nyelvi rétegződésben RAKISN-ak hívtak. (Ezt követően levettem a polcra a Magyar Értelmező Kéziszótárt, megnézni, hogy abban van-e rakis? Több tucat rak-kal kezdődő szót találtam, de a mi rakisunk hiányzik).

A mi pálinkafőzdék az Öregtemető nyugati oldalán épült, közel a Kiskúthoz. Kellett a víz, a pálinkafőzéshez. A kazánt akkor még fával fűtötték. Pontosabban: kivágott akácfák gyökereivel, amit általában „tőkének” hívnak nálunk. Szóval a tőkét (nem a Marx-félét) – kiásták, kiszárították, fölhasogatták, mert a tapasztalat szerint a rakisban ennek a tüze felelt meg – volt a legalkalmasabb – a kazán egyenletes kifűtésére.

Tehát úgy a karácsony-előtti időben a gazdák befogták a lovakat a kocsikban és az érett terkőt lefuvarozták a Pincesorra az Öregtemető árnyékában „pipálgató” rakisba. Ahol a mindenkori mester a tulajdonossal közösen virrasztott, vigyázva a tűzre, s táplálva azt, hogy a lángja folyamatos áradással hevítse a kazánt, s hogy az „első rakodás” simán lefőjön. A „rézelejit” természetesen külön edénybe fogva. Emlékezetem szerint a rakis még a háború után is élt és működött egy ideig, de az elvadult történelem ezt is elsodorta, ahogy Szép Szabó dédnagyapán hatalmas, és csodálatos szövőszékét is.

Micsoda műemléke lehetne szülőfalumnak ez is, az is – az óriási réz-pocakú kazán, vagy a mestergerendáig felérő, tulipános díszítésű szövőszék.

Most pedig, ha arra gondolok, hogy ha már mindez megsemmisült, legalább ebben az én saját, külön Univerzumomban békét leljenek, egymás szépségét és közelségét megtartva az utódoknak.

322. nap

A gyerekek a „nyolcvanasra” megleptek egy komplett Révaival. Csak mert egyszer elmeséltem nekik, hogy nekem egykor volt egy teljes „nagy” Révaím, a két pótkötettel együtt, de a hetvenes évek elején olyan helyzetbe kerültem, hogy kénytelen voltam potom pénzért eladni – már itt Kassán. Ugyanis az történt, hogy a MATESZ egykori igazgatója Krivosk István a husáki normalizáció idején ismét a színház igazgatója lett, s amikor első alkalommal ellátogatott Kassára, megnézni a Tháliát, s bejött az irodámba, kezét adott, majd mosolyogva közölte, hogy „Most az lesz a legjobb, ha mi megválunk egymástól.” És már az utcán is voltam. Hát nem volt valami nagy gyönyörűség a múlt század hetvenes éveinek az elején munkanélkülivé válni Kassán. Ebből következett, hogy ha létezni akartam, addig amíg újra lesz állásom és munkám, fedeznem kellett a rezsiköltségeket, ételt és italt vásárolni magamnak. Szóval ez a kényszerhelyzet idézte elő, hogy a „nagy” Révaít kénytelen voltam eladni. Igen! De túléltem, hogy hogyan, s miként ez egy másik történet, mert most az volt a szándékom, hogy azt örökítem meg, hogy miként jutottam hozzá ehhez – az akkor ritkaságszámba menő – zsákmányhoz.

Röviden: mindig szerettem a szép könyveket, s egy alkalommal a komáromi antikváriumba kezembe akadt Heine Atta Troll című (remélem helyesen írtam a címet) elbeszélő költeménye. Gyönyörű, aranymetszésű kötet volt, hát megvásároltam, annak ellenére hogy németül alig ismertem

néhány szót. De elhatároztam, hogy megtanulom a nyelvet. Ám az egészről nem lett semmi. Be kellett vonulnom katonának, s amikor 27 hónap múlva visszakérültem Pozsonyba, hozzáálltam egy használható könyvtár megalapozásához. A Hviezdoslav-téri albérletemben erre azonban nem volt hely, de otthon ez nem jelentett kérdést. Ebben az időben került elő Heine arany metszetű szép könyve. De, mert az egykori szándék, hogy megtanulok németül, semmivé porlott, eldöntöttem, hogy a kötetet lapunk főszerkesztő-helyettesének, Perl Elemérnek adom, aki tudott németül. Később ezt azzal köszönte meg, hogy felesége, lévén a Mihály kapu közelében lévő antikvárium munkatársa, félretett számomra egy komplett 18+2 kötetes Révait. „Olcsón megkapod” mondta. S valóban, még az nap délután, hazafelé menet a szerkesztőségéből az antikvárium felé kerültem és potom áron, hatszáz koronáért megvásárolhattam a Teljes Révait. Kétszerre sikerült hazacipelnem a húsz kötetet, s egy alkalmi riport-utam során, hazavittük, Búcsra. Több, mint ötven esztendeje is lehet már ennek, s most a nyolcvanadik születésnapomra a gyerekek összefogtak és ma újra a teljes Révait rendeztük el a dolgozósobám polcain. Vagyis: 1 Nagy Révai 21 kötet, az Új Révai 19 kötet, így most a teljes 40 kötet, hozzá jön még Magyarország a XX. században 5 kötete. Az Új G. betűjénél pedig magammal is találkozhatok. Amire még büszke is lehetnék, hiszen Endre unokám amikor kíváncsian beleolvasott, csak ennyit mondott: „Te papa, ez elég sok.”

Most este van, esik az eső. Hosszú csendnek kellene következnie, hogy a holnapi reggel nyugalmat hozzon.

323. nap

Úgy találom, hogy ennyi erővel, ahogy e „nap-sort” írom, akár verseket is írhatnék. De akkor miért nem írok verseket?! Olyan ez, gondolom, mint a verőérből keletkezett vérrög, ha elakad. Megszűnik a létezés áramköre, aztán vagy feloldódik a vérrög, vagy elpattan az ér fala.

A lehetséges következményeket most elhagyom – nincs értem megörökíteni a „feltételezést...”

Azt azonban elképzelhetőnek találom, hogy ha elértem november 29-ét és lezárom a 365-ik napot, csak megpróbálom újra, hogy milyen ízű a vers! Nemrégiben Satya még arra biztatott, hogy „apja írjal újra Satya verseket.” Szóval, még „belső megrendelése” is volna. Hát majd megkísérlem a lehetetlent.

324. nap

Kassa – fogadás a Művészetek Házában 1956-ra emlékezve. Azóta, hogy nem hívtak meg az ilyen rendezvényekre, most azt tapasztaltam, hogy az egykoriak – kortársaim közül – sokan elmaradtak, sokan lekerültek a meghívandók listájáról, és –igen! – sokan megvénültünk. És egyvégtében hallgathattam a semmire se kötelező közhelyek változatait.

Örülök, hogy haza értem. Örülök, hogy van hova hazaérnem.

325. nap

Az utazásokról – majd holnap. Ahogy hajnalonként fölremlenek! Félelmetes!

326. nap

Minden halasztást szenved. Az esőzések, a fagyok előtt rendbe kell tenni a kertet, hogy tavasszal – remélem „kitartok odáig” – használható állapotba legyen velem együtt. Mert ez fontosabb – sőt: hasznosabb is, mint az egykori utazások hajnalonta felrémlő, vagy visszatérő, abszurd látomásai. Ám azokat is illik még megörökíteni, mert mai mivoltukban is folyamatosan **egyszeriek**.

És nincs szándékomban magammal vinni őket a túloldalra.

Szóval a kert rendbetétele – ha nem romlik el az idő – 2-3 napig még eltart. Azután visszatérhetek a Belső Univerzum éteri tereinek mélységei- és csúcsai közé. Vagy akár a síkságok szívdobogásának hangjait meghallgatni akármelyik szélesendes estén, vagy hajnalon.

327. nap

Igen kevés idő jut az olvasásra. Holott egykor úgy képzeltem el, hogy ha majd nyugdíjas leszek, e tekintetben pótolom minden mulasztásomat. Sőt, azt is elgondoltam, hogy néhány szépséges könyvet újra olvasok, csupa gyönyörűségből. Meg verseket – a régieket, meg a közelebbi századok javát.

Aztán, most látom, hogy ez irányú elképzeléseim csekélyke részeihez se érek el.

Tudom, persze, hogy tudom: a veszteségek is részei létezésünknek, s hogy azokat is viselni kell, tudatosítva, hogy néha a szándék is része valóságunknak – bárha fájdalmas is.

328. nap

Készülődünk a télre. Satyával bepakoltunk a kócerájba két köbméter tűzifát, amit tegnap szállítottak ide. Így a biztosíték, ha a gázzal valami gond lenne, kéznél van. Azt már alig is illik leírnom, hogy rendesen elfáradtam.

Tegnap, késő este Évus is megérkezett, hát öröm, hogy így együtt vagyunk. Különben Kassán voltak a mamával bevásárolni, meg a temetőben is. Ez is fontos: Satya épülő házára tegnap felkerült a tetőtartó koszorú. Így néhány nap múlva a háznak nem csak fala, de kalapja is lesz már.

Ez a mai folytatás csupasz esetlegességek után a valóság hétköznapi firkája. A folytatni való már alig harminc nap!

329. nap

Nem kis meglepetésemre Tözsér Árpád hívott, hogy megkapta a könyveket. S az még nagyobb meglepetés, hogy felismerte, miszerint olyan gondolati irodalmat prezentálnak, amilyen alig is található tájainkon mostanság stb. „Ha így látod”, válaszoltam neki –, ez ellen nem illik tiltakozni. De, tettem hozzá, annak igen örülök, hogy tőled hallom. S igaz is. Csakhogy elég későn jött rá erre, de azt hiszem, ez tudomásulvétele és beismerése annak, hogy az utóbbi évtizedben megjelent könyveimet nem is olvasta.

Itt ezt abba is hagyom, lesz még rá idő, hogy ehhez a kérdéshez visszatérjek – mert hogy Árpi, sajnálatos módon elakadt egy másodlagos, ókori mítoszkörben, ami ma már használhatatlan, s minduntalan magyarázkodásra kényszeríti szerzőjüket, újabb versei okán.

A gyerekek még úton vannak Veresegyház és Bécs felé. Várjuk hívásukat, megérkezésüket.

330. nap

Próbálgatom még magamat, hogy mit- és mennyit tudok elvégezni napi „házi feladataimból”, s azt látom, hogy lassan elkopnak a vélt és valós feladatok is. Ez, vagy ezek: tények.

S mindegy, hogy az írásról, vagy a kert felásásáról van szó. Látszólag nincs semmi összefüggés közöttük. De nincs is értelme az összefüggések keresésnek, mert egy-ugyanazon elvégeznivaló áll előttem, ha szellemi, ha anyagi természetű gonddal állok szemben. Amit vagy képes vagyok megoldani, vagy meghaladja az adott pillanat lehetőségeit.

Roppant prózai a tudomásulvétel, ám lehetne e pillanatban eposzi magasságok felé – vagy fölé is – emelni. De: ki venné észre a különbséget? Ha nincs!

331. nap

Ahogy az ember azt érzékeli, hogy a lenyugvó Nap sugarai elveszítik erejüket, megfakulnak, valami hasonlót látok, vagy látni és érzékelni vélek – ezekben az estéli napokban, mindabban, amit ide körmölök ... Nem az „emelkedés hiánya”, hanem a „hanyatlás bágyadtsága” jelenik meg szavaimban, mondataimban – mintha a gondolatok „belső napkitörései” ritkulnának, vagy veszítenének erejükből.

Tudván mindezt, akár abba is hagyhatnám, de akkor a lehetőség helyét a hiány foglalná el. A kudarc és nem a befejezett teljesség! Hát folytatom, s lesz, amilyen lesz! Az utolsó betűig.

332. nap

Hanyatlóban a Nap. Mekkora távolság van e két semmi-szóban! Tények felfoghatatlan sokasága egy ékezet fölött. Vagy az a pillanat, amely a csendet megdermeszti, vagy űri porrá zúzza. És hiába a szándék, nincs se ünnep, se béke az égi sugarak között.

333. nap

A várakozás maga. Vagy a sejtelme, akár az alkonyaté. Kijöttem ide a Sárgadombra, ahol a „trianoni erdőirtás” alig pár lépésnyire jelöli a magyar nemzet huszadi századi tragédiáját – szóval felültem a vasból készült magaslesre, hogy terítékre hozzak valami erre tévedt vadat – szarvast, őzet, vaddisznót. Ez, ennyi kijár a nyolcadik évtized-zárón. Mert november van, s már csak néhány nap annak végéig.

Vagyis itt ülök a kettős csendben – ha úgy tetszik: a kettős magányban. Látom és hallgatom a csereháti dombság felfoghatatlan hullámverését, a lenyugvó Nap mélyvörös izzásában. És ebben a kettős, távoli látványban ott vibrál a „belső várakozás” feloldhatatlan időtlensége – hogy még meddig? Hogy meddig még! Nincs egy ágroppanásnyi zaj, ami életet jelentene – ami az életet jelentené. Az erdőből kiváltó vad óvatos moccanásait, agancskoppanását. Holott itt a látható és a láthatatlan határ (!) Soha ilyen estét.

334. nap

A könyvtár részleges átrendezése – ami egyenlő több „ismeretlen sziget”, vagyis elfelejtett könyv felfedezésével, szóval ez lenne a föladat. De mindig elakadok, valami miatt. Ma az első helyre Carlyle magyarul 1913-ban napvilágot látott A francia forradalom című kötete áll. Az egész, úgy ahogy van, egy prózába öltöztetett eposzi olvasnivaló, olykor kegyetlen ítéletekkel megfogalmazva... Mert: „az ember csak egy véletlen a földön...”

Most még csak annyit, hogy folytatni fogom a szerző dicséretét, bárha évekkkel ezelőtt már elvégeztem ez-irányban ezt-azt, de most, hogy előkerült, s újra beleolvashatok, nem fog megártani neki az újabb dicséret. Ez még akkor is érvényes, ha mindenben nem értünk egyet.

„Az öregek arra valók, – mondja – hogy a szakadásokat megfoltozzák, az ifjak, hogy elseperjék az útból, ami szemétre való.”

Most, hogy már vénemberként naponta gyakorlom a „szakadások megfoltozását”, idáig egyet értek Vele. Állítása a jövőre való tennivalókról, az ifjak szerepéről, azonban már a mai hétköznapi tapasztalataimból következtetve, eléggé bizonytalannak látszik.

Hogy van-e hozzá elegendő készség? Amikor pedig a magam feladatát igyekszem folytatni, vagy lezárhatóvá tenni, ez a „zseniális paraszt”, kimondván a kimondhatatlant, így figyelmeztet: „Ember, szimbóluma az időbe zárt végtelennek, nem a te munkád, amely mind mulandó, végtelenül kicsiny, s a legnagyobb is nem nagyobb, mint a legkisebb, csupán a lélek tarthat számot az értékre, vagy fönmaradásra. (420).”

Itt illik berekeszteni az „időbe zárt végtelen” felől való gondolkodás pillanatát.

335. nap

Az a hátralévő pár nap, ami még előttem áll, úgy tűnik a *lezárhatóság* lehetséges szakaszát jelöli. A szoba félhomályában a könyvek gerincei valamiféle érték-sort jeleznek, vagy jelölnek, ami tele van megfejthetetlen titkokkal. Szinte valamennyiből tudnék ide való idevágó idézetet írni a folytatáshoz, vagy a helyzet – helyzetem – értelmezéséhez.

De eszem ágában sincs az ilyenféle kísérletezéshez. Jobb, ha minden a helyén marad – **minden** – az aláhúzott sorok, részek, fejezetek. Az évszázadok, vagy évezredek történéseiből megmaradt, használható emberi gondolatok.

Ahogy *távolodom tőlük* –magam, magamban és szinte alig érzékelem, hogy velem együtt elfogynak és a Belső Univerzum terei kiüresednek. Hogy gond felállni és elindulni is gond. Mert mi felé?

336. nap

Az előbb azt mondtam magamban magamnak, hogy november maradék napjainak leírásával lezárul a nyolcvanadik esztendőm, s hogy ezt a pár napot – amit egy évvel ezelőtt remélni se mertem – akkor is teljessé zárhatom, ha az elkövetkező napokhoz – naponként – egyetlen mondatot írok csupán. Ha csak egyetlen mondatra futja az erőmből és az értelmemből.

Ahogy a Belső Univerzum kitárult, most, napokon belül, összekattan körötte egy láthatatlan, ám mégis létező szellemi bilincs, *aminek lényege nem a bezárás, hanem az összefoglalás, a megóvás és a jövőbeni használatba vétel felkínálása!* Ha így lesz – akkor jó lesz! A kérdés: milyen feladatom következhet november 29-ét követően? Van-e, lehet-e értelmes folytatása, leírnivalója további létezésemnek?! Nem fenyeget-e valami titkos kiüresedés veszélye? Mondjuk a **felejtés sötétsége?**

Lehet, hogy nem jók, nem időszerűek a kérdéseim –, de mert vannak, leírásuk szükségszerűnek tűnik. Az is!

337. nap

Néhány pillanatig az a kérdés foglalkoztatott, hogy ha befejeztem a nyolcvanadik esztendő leírását, vissza tudok-e térni a vershez, a költészet békéjéhez, s képes leszek-e újra verset írni, *folytatni az anyanyelv ünnepét, annak új teljességében?* A pusztítás és a pusztulás krónikáját írjam?

Írhatom-e tovább valamilyen változás esélyével, amikor ebben a pillanatban már a bizonytalanság is „reményt” jelenthet ... (Ez a realitás zárójele).

Kimentem vadászni, s a Sárgadombon felültem egy magaslesre, merthogy – még naplemente előtt – erre járnak le a vadak a kukoricába.

De: már eljutni a leshez, az is gondot okozott. Fegyvert, hátizsákot felvinni a lesre! Pedig pár lépés az egész. De komoly, fizikai megterhelést jelentett. Aztán ahogy a „sürvedés” megérintette a tájat, már a távcsövön keresztül se tudtam figyelemmel kísérni három szarvastehén útját. Gondot okozott a céltávcsőbe is befogni a vadakat. Röviden: alkalmatlanná váltam a vad elejtésére. Nagy ügyel-bajjal, nem gond nélkül, végül is mindent visszapakoltam a terepjáróba, s elindultam a sokat megjárt dűlőúton hazafelé, Alsólánc irányába. Azonban azt tapasztaltam, hogy alig látom az utat a reflektor fényében. Lassan, igen lassan végül is beálltam az udvarba.

Most pedig tudomásul kell vennem azt a szomorú realitást, hogy vadászpályám nagyon közel jutott a végéhez. A veszteség lényegét csupán az ösztöneim jelzik, ám tudni kell azt, hogy az ösztönök megelőzik a lassabban működő értelmet.

Úgy tűnik fel előttem, hogy mostanában szinte minden napomra jut egy aprócska kudarc-élmény... (És itt vége is van ennek a zárójeles kiegészítésnek.)

338. nap

Az pedig megnyugtató, hogy a délelőtti orvosi vizitáció kedvező eredménnyel zárult. A szív, a tüdő, meg a többi belső szerv korához mérten rendben működik. S hogy pár év haladék ebből következően haszonra fordítható. Ami nekem igen tetszett, s hogy fél év múlva jelentkeznek újra, addig pedig tegyem a dolgom. Ezt meg is ígértem, bár a doktornő aligha sejtette, hogy miről van szó, s hogy miféle vállalkásom lehet így, nyolcvan körül. Kassa változatlanul pokoli labirintus, ennek ellenére sikerült ma is haza találnunk.

339. nap

Mert tegnap este elesett egy szarvasünő, az egész napunk „mészáros-munkával” telt el – rendbe kellett tenni a „születésnap vacsora” első számú kellékét. Ami nem is volt akármilyen feladat! De biztonságerzetet sugallt, hogy ezzel már nem lesz gond. A többi a szakácsokon múlik!

Különben – mert ez nem akármilyen esemény-sor – leírni egy ilyen napot, elég bonyolult munka. És megfelelő anatómiai ismeretek nélkül, feltehetően az egész egy kudarc-halmaz lenne. Mert aki nem tud eligazodni – a jelen esetben – egy szarvas csukló, inai rendszerében, csontjainak elhelyezkedésében, az ugyan felszabdalhat egy elejtett szarvast, de a vad java része – főleg ha egy komoly lapocka-lövés érte – használhatatlanná válik.

De ezt nem folytatom, mert az ilyen jellegű tennivalókban eléggé jártasak vagyunk. Csak itt a veranda falán legalább száz őztrófea a bizonyíték erre, amelyeket mind én ejtettem el és tettem rendbe az évtizedek során. Továbbá a vadkan-agyarak, és a szarvas-agancsok is.

Természetes tudom, hogy lírai alkatú olvasóim ezt mélységesen elítélik, de én pontosan tudom, hogy az ember e bolygó legeredményesebb ragadozója és ehhez méltóan is kell viselkednie, amióta mindenevővé változott. Elég, ha a proteinre utalok, ami nélkül az értelmünk soha nem alakult volna át „gondolkodó anyaggá”.

340. nap

Változatok – Halállal szembenező ember – ez volnék? Miért teszem azt, ami felesleg (-es)? Vagy több annál? Ha ezt a nyolcvan esztendő „lassú rendbe” egyberaknám, benne melyek lehetnének azok az eligazodási pontok, amelyek az utánam itt maradt **értéket** tartalmaznák. Tény, hogy mindaz, amit eddig leírtam, az a majdani időben használható lehet az egymást követő nemzedékek számára.(?)

Közéleti vállalkásaim azonban lassan tapinthatatlanná komposztálódnak, hiszen az én nemzedékem az erről való tudást – emlékeiket – ugyanúgy „leomlasztja”, mint én a magaméit – hiszen ezek is, azok is jeltelenné semlegesülnek.

A „kollektív tudat” ugyan valamit megőriz belőle – akár a meséket, dalokat, ám az már nem kötődik személyhez, hanem „közösségi birtok” ami úgy létező, hogy tapinthatatlan!

Lényegében erről szól a halál! Ettől a pillanattól számítva jön létre – nem a valós történelem – hanem legenda! És itt derül ki az, hogy az egyénnek nincs is külön történelme.

341. nap

Ahogy itt ülök a novemberi verandán, úgy érzem, mintha elhagytak volna a gondolataim. Csak bámulok ki az ablakon, szememben elakad az üres golyafészek, s távolabb, a Kanyapta felett már a nyárfák alkonyi félhomályban állnak.

Az alkonyat didergető távolsága egy kicsit riasztó – de csak egy kicsit...

Szakolczay Lajos rövid visszajelzése oldja a kinti látomást, imígyen: „Kedves Sanyikám! Köszönöm

mindkét könyvedet. Szenzációs az életműved – ezt a jubileumi kiadvány szépen mutatja, gratulálok. Isten éltesen sokáig! A tiéiddel együtt ölel Szakolczay Lajos. Kismaros okt. 27.”

Na már most! Az említett kötetbe besorolták – hogy honnan került elő, sejtelmem sincs – azt a köszöntő verset, amelyet Lajosnak írtam hatvanadik születésnapjára. Ide másolom, hogy olvashatóan megőrizzen egy pillanatot. Tehát Két születésnap rigmus Szakolczay Lajosnak, messzi Kassáról:

I. milyen deres /és delejes / s milyen havas / e hatvanas / legény

II. de lehet hogy / ennyi „ősztl” / tíz év múltán / „visszaszökök” / s lesz majd / **heves**

jó hetvenes....?

2001. jan. utolsó napján Kassán, Sanyi

342. nap

Minden szándékom ellenére ezt a napot valami elképesztő üresség zárja. Annak ellenére, hogy fent voltunk a kultúrházban „színházat” nézni. A „fesztivál” – nem szellemileg – inkább fizikailag, kezd kiüresedni. Nem jó jelen lenni, s látni a vég kezdetét, ahogy bekövetkezik a „közösségi fáradtság”, amelyet a *közöny* követ, majd a szertebomlás.

A tragédia abban van, hogy szinte minden nap ezzel szembesülök. Ilyen, vagy amolyan változatban. Ugyan hány nap múlik így ki a szemem mélyén?!

343–344. nap

(A szigligeti csapat)

Több, mint háromszáz napja próbálom rábírní magamat arra, hogy megírjam a „szigligeti csapat” történetét, ami ugyan nem volt különleges nap, netán irodalomtörténelmi esemény, ám az biztos, hogy hasonló focicsapat sem előtte, sem azóta nem játszott olyan meccset, mint amiről az alábbi történet szól. Íme a névsor: Esterházy Péter, Gion Nándor, Görömbei András, Márkus Béla és e sorok írója. Az ellenünk szervezett képzőművészek csapatának névsorát nem tudom prezentálni, az azonban tény, hogy tehetséges együttes volt, s ugyanúgy „nemzetközi magyar válogatott”, akár a miénk.

E „hitelesítést” követően a folytatás –hogy a múlt század nyolcvanas éveiben már olyan helyzet alakult ki, hogy a határon túli magyar írók és képzőművészek is eljuthattak a szigligeti alkotóházba nyaralni, családostól. Így kerültünk mi is, ha jól emlékszem 1983-ban a szigligeti alkotóházba nyaralni. (Az időpontot az hitelesíti, hogy abban az évben jelent meg Esterházy Péter Fuharosok című kisregénye, s velünk egy turnusba éreztek meg Gionék is Jugoszláviából.) A többiek „hazaiak” voltak. Ott és akkor kaptam meg Esterházy Pétertől az említett Fuharosokat, amelyet olvasva én egyértelműen prózaversnek éreztem. És máig is változatlan a kisregényről akkor kialakított véleményem.

Az egész – egy nyelvi bravúr! Különb az alkotóház lakóinak programja általában abból állt, hogy a reggeli, az ebéd és a vacsora között szinte mindenki lent volt a Balatonnál. Szó esett olykor az irodalomról is, de komolyabb viták nem alakultak ki, feloldódott minden a partra csapódó hullámok ritmusában...

De a képzőművészek aktuális javaslata a focimeccsre, hogy rendezzünk egy „kiskapusa”, írók-képzőművészek összecsapást, az sok mindent megváltoztatott. Mert nem tudhattuk, hogy hol, milyenek az ez irányú erőviszonyok, ám én abban biztos voltam, hogy Esterházy és Gion jól fociznak, mellettük én, aki több bajnoki szezon végigfociztam, harmadikként helyt tudok állni bármely poszton. Görömbei Andris és Márkus Béla a védelemben jöhetnek számításba... Ami által egész jó „kiskapus-gárda” jött létre. Így egy pillanatra sem volt kétséges, hogy a meccset nem csak vállaljuk, de meg is nyerjük, bár nem mindig a győzelem a fontos – hanem a játék!

Én legalábbis a focit mindig játékként éltem meg.

Mindezt számba véve, megállapodtunk a délutáni összecsapás elvi részében: Bíró nem kell! Mindkét csapatnak van saját önkritikája. Így! A többi pedig majd eldől a zöld gyepen.

Mivel úgy esett, hogy egy asztalnál étkeztünk Esterházyékkal, ebéd közben Péterrel rövid taktikai eligazítást tettünk. A válogatott – vagyis a mi – felállásunk ez lesz: a kapuban Görömbei András, előtte, háttvédként Márkus Béla. Gion Nandi és én a középpályát zárjuk, előre tolt csatár padig Péter lesz.

Hogy a képzőművészek milyen csatarendben állnak fel, azzal nem foglalkoztunk.

Aztán az „elnöki lakosztályban” ahol sokan elfértünk, még egy koccintásra is jutott idő. Nem mellékesen: a borfelelős Gálfalvy György volt. Így jött létre, ahogy később magamban elneveztem, a „nemzetért felelős sziglieti válogatott focicsapat.”

Szóval volt ilyen. Szépen fociztunk. És győztünk. Ez azonban semmit se von le az ellenfél teljesítményéből. Hiszen a szándék ugyanaz volt, és ezt valhányan tudtuk.

Már akkor is a csapat legidősebb játékosa voltam, s hogy most, e távoli események krónikásaként, a mindenség-időnek ezt a pillanatát még volt módom megörökíteni. Hogy már csak Márkus-tekintetes úr állhat mellém egy koccintásra, hiszen a többiek mind a Parnasszuson vigyázzák a maradékot...

És ezt a meccset nem lehet újrajátszani...

345. nap

Adalék az előző két naphoz: elégedetlen vagyok magammal, mert ez a csapat ennél többet és szebbet érdemelt volna. Úgy emlékezni, hogy az egész, a folyamatos jelent példázza – az írásban, a vállalásban, – a közösen megélt szépséget. Igazából persze a „meccs” volt a fontos, mert az adta meg az apropóját a csapat létrejöttének, az egyesítő gondolatnak. Amit nem illik elfelejteni, de illik számon tartani és folyamatosan megújítani. S nem csak focipályán, de akár az irodalomban is.

Szóval, továbbra is hiányérzetem van ez irányban, de legalább idáig eljutottam szándékaimban.

346. nap

Néha már nem azért ülök ide a nyári íróasztalhoz, hogy írjak, hanem hogy egy kicsit megpihenjek. Most hát egy pohár otthoni bor van előttem, János öcsém pincéjéből való kellemes ital.

Holnap délelőtt véglegesítjük a születésnap programot – aztán lesz, ahogy lesz. Tele van fénnel a síkság és az ide-kéklő Érchegység felső íve. Egykor Szabó Janival oda jártunk fel március idusán szalonkázni és így november közepén disznóra, szarvasra – mikor-hogy. Olykor Debrőd felett, a Szent-László forrás melletti vadászházban éjszakáztunk. Van ott fent a hegyen egy lapos mészkő, amelyen a legenda szerint a következő látható: Szent László kardja hegyének a nyoma, kutyájának a lába-nyoma és a lovának a pata-nyoma. Ezt a lapos követ egyszer le is fényképeztem, s lehet, hogy a „fotó-archívumomból” elő is tudnám keresni. Ám az is lehet, hogy rég elveszett, elnyelte az enyészet, mint annyi mást, amit megőrzésre érdemesnek tartottam – akkor!

347. nap

Véglegesítettük a december 9. programot. Hát nem lesz valami sétagalopp számomra. De nincs visszakozás – valami történik majd, ami kell, „de nem jó!” Valahogy csinálnak látom, „terepszínű” semlegességnek. Ám meglehet, hogy a végén csak megmarad annak, ami a szándékot egybefogta, hiszen minden találkozást ünnepként éltem meg, és élek meg, feltehetően ezután is.

Lehet, hogy csak az tűnik bizonytalannak, ami az egészséget megelőzi...

Alig egy órával ezelőtt jelent meg a szomorú hír: elhunyt Tóbiás Áron. 91. évet élt. Miskolcon,

Tokajban többször találkoztunk. Kiváló, hozzánk tartozó társat veszítettünk benne. De ok-e a szomorúságra olyan kilencven év, mint amilyen az övé volt?

Délután már alkalmatlanná váltam arra is, hogy gondolkodjam. A lehető legborzasztóbb állapot, amelyik felett nem tudok úrrá lenni. Aztán estefelé a tévében a pankreász elrákosodásáról, s annak rövid, 3–5 hónapos, gyilkos gyorsaságáról értekeztek.

Az én gyomorrákom eltávolításakor magam se számoltam fél évnél többet hátralévő időmből. Hogy ma a létezés haladékát a rák utáni tízedik esztendőben, írom ide, az szinte értelmezhetetlen ajándéka a természetnek. Minden bajom, szédalgésem, fájdalmain ellenére *ez a most itt keletkező belső és külső univerzum, az egyetemes kitágulás gazdagításának a lehetőségét adta osztályrészemül. A folyamatos változást és változtatást. Félelmetes még elgondolni is az érintését, ahogy felettem kitágítja az éjszakát hatalmas sötéttségével, vagy a csillagok ragyogásával – változásaiban is!*

S hogy ezt még le tudom írni – amit köteles vagyok leírni! Amire ez a csodálatos haladék tudása és felismerése kötelez!

348.nap

Odakint szemetel az eső, ebben a „pénteki ünnepben”, amely eléggé semleges számomra. (Nov.18.), bár egy „nagy fordulat” napja volt, amit igazából nem tudtuk haszonra fordítani. A nyomor ma sokkal nagyobb, mint az akkori volt – és más! Uralkodnak a ringyókraták, s diadalmat ül a riongyókrácia.

Európának vége!

349. nap

Bizony hűvös van már itt a verandán, ideje lezárni mindazt, ami lezárható. A lehetséges fölösleggel esetleg később is szembe nézhetünk. Mert hátha marad még néhány régi, vagy új gondolat, amelyet, vagy amelyeket érdemes lesz megőrizni. A közelítő vég így akár egy „közelítő kezdetet” is föltételezhet. Hiszen akár szerencsés embernek is mondhatom magamat, ha annyi sok bajt túléltem és még mindig itt vagyok, tudok enni, inni, járni, gondolkodni – s miként ez a mondat igazolja: írni is.

Igazából nincs is semmi bajom, azonkívül, hogy megöregedtem, s szűk két hét múlva nyolcvan éves leszek. Így-hát: tele vagyok semmire se használható büszkeséggel. Ma este citerakoncertre megyünk.

350. nap

A tegnapi est csodálatosan szép volt, annak ellenére, hogy egy kicsit bajba kerültem, de végig tudtam hallgatni és nézni az egész műsort. Az alkalomra elkészült a citerazenekarról szóló kismonográfia, amelyet több rábeszélésem után Göröcs János a zenekar alapítója megírt. Én meg az „útravaló” bevezetőt CSODA címen. Valahol itt van e füzetbe leírva. Mert amit láttam és hallottam, az a mai társadalomban valóban csoda! Öröömre szolgál, hogy Jani leírta ennek a tizenöt évnek az eseményeit, gazdagabbá és hitelesebbé téve sok szép dokumentum-fotóval.

Mindazonáltal lassan egyértelművé válik számomra, hogy le kell zárnom ezt a magamra kirótt munkatempót. Úgy érzem, nincs helye a tétovázásnak. Csak éppen mindez mögött ott látom a Kierkegaard-i „vagy-vagy” el-és leszámoltató, megfoghatatlan árny-valóságát... És döntenem kell!

351. nap

A felkiáltójeles mondat után ma délelőtt azt írtam le, hogy „nem szabad türelmetlennek lennem.” Aztán helyesbítettem: „Türelmesnek kell lennem!” Lényegében e kettő egy-és ugyanaz.

A „nem szabad” azonban olyan „negáció”, amelynek tiltó mivolta sokkal nehezebb - sokkal nehezebben megélhető, mint aminek a másodikban lévő „kell lennie” mutatkozik.

Csak az összehasonlító próbára nem találom a használható megoldást. Igaz, ma reggelre megfehéredett a csereháti dombság, s az alatt elterülő síkság a Kanyaptáig leérően. Tél lett!

352. nap

De senki a maga sorába elérve, Tapodtat se vágjon másoknak elébe. A FERIDÚN ÉS FIAI című háromezer éves eposzt olvasom (Radó Antal fordítása) „buzogányok és kábuli szablyák” eligazítását a harcban. Ha a békében jelenne meg ez az „egyszerűség”, annak lehetne akár jó estét is köszönni. Vagy: jó reggelt – ha megérünk egy jó reggelt.

353. nap

Nem keresem magamban azt, hogy *hová jutok el abban, amiről gondolkodom*. Ha csak egyetlen változat fogalmazódik meg, annak is döntő jelentősége lehet. Ugyanakkor a „változatnak” is lehet bizonyos új ritmusteremtő szerepe. Törvényszerű, hogy a vers egésze ebben van, s ez érint meg a legerősebben. De végső bizonyosság nincs benne. És bennem sincs! Utol kéne érni magamat!

Kint köd van és űri magány...

354. nap

Van-e mód arra, hogy legalább viszonylagosan – és érthetően – összefoglaljam annak a nyolcvan esztendőnek a bennem megmaradt eseményeit és azok mozgató erőit, amelyek belül, bennem egy-egészként megmaradtak? Mert ebben az „egészben” nem léteznek fontos, vagy kevésbé fontos részek, vagy részletek. Hogy sikerült fölemelkednem egy nyomor-közeli szintről, hogy ilyen-olyan biztonsággal állhattam oda kortársaim közé, vagy mellé, s képessé válhattam az idők során arra, hogy elismerjék munkámat, vállalásaim fontosságát, és – igen! – azok eredményességét.

„Nálam– mondta professzor emeritus barátom – könyvtáramban Németh László és Illyés Gyula után tiéd a bronzérem.” S ez a sorrend engem megborzongatott. Mert borzongató is! De ezt most nem folytatom.

Néhány évtizeddel ezelőtt írtam le, hogy *az irodalom nem lóversenypálya, ahol egy fejhosszal győzhet valaki*. Nem! Mert a teljességből csak elvenni lehet – hozzáadni aligha. *De egymás mellé állni és egymást erősíteni -- azt igen!* Végül is egy század szülöttei volnánk és sorsunkat is annak az évtizedei sorakoztatták egymás mellé.

355. nap

Van úgy, amikor minden szétesik az emberben, s cselekedetei az ösztönök szintjére zuhannak. Most ez történik velem. Nagyon erősen kell koncentrálnom arra, hogy ezt a helyzetet meg tudjam fogalmazni és le is tudjam írni. Legalább a jelzés szintjén, elfogadhatóan és olvashatóan.

Eddig. Legalább!

356. nap

Biztosan vannak visszahozhatatlanul elsodródott történések, amelyek – így, november végéhez közeledve, érzem, hogy nem kerülnek elő az Univerzum mélységeiből, vagy magasságaiból. Vagyis ez a 365 nap nem lesz „teljes” – mert-hisz nem is lehet – története nyolcvan esztendő(m)nek. Természetesnek vélem, hogy ez így rendjén való is! Mert vannak „elveszett események”, amelyek maguk távolodtak el, hogy „hiányuk” jelenjen meg ebben a mostani magányban.

357. nap

Most, hogy már a „finálé” utolsó lapjainál tartok, az járt a fejemben, hogy ez olyan állapot, mint amikor egy háború végén a küzdő felek a békekötést szövegezik. Csakhogy nekem nem kell holmi lövészárkokkal szembenéznem, hanem ezekkel a megvonalmazott irkalapokkal. És most már itt a szobában a könyvtár „szellemi védvonalának” a biztonságában, s bármikor elháríthatok e szilárd védőfalig, s „békévé oldhatom” a tavaly nov. 29-én elindított hadjáratot.

Félelmetes és szinte leírhatatlan eseménynek érzem az „egyszemélyes békeszerződés” megfogalmazását.

És a Belső Univerzumot úgy zárom be – hogy kitárom! Végtelenné, mindent befogadóvá. Mert ez az írás értelme és törvénye. Az állandóság és a továbbadás. Általunk, bennünk és velünk!

358. nap

Feltehetően rosszul számoltam – rosszúl számoztam – a napokat, mert holnapután leszek 80. éves, tehát már csak két napom van hátra, amiből az következik, hogy újra kell számolnom és számoznom az egész esztendő, ami eléggé „nemszeretem munka”. De valahol én rontottam el, s nekem kell rendet teremtenem ebben az „elrendetlenedett” Univerzumban. Ahogy, s amikor jut rá időm.

Voltam kint vadászni, sok őzet láttam. Lövéshez azonban nem jutottam, az ellenfény félig megvakított, gond volt haza vezetni az autót.

359. nap

Nagyon komolyan fontolgatom, hogy a Belső Univerzum gépbe-másolása után abba hagyom az írást. Mégpedig azért, mert nem látom semmi esélyét annak, hogy volna valamennyi lehetőségem arra, hogy azokra ma kiadót találjak. Az „egybegyűjtött” XV. kötetének kézírata ott áll három éve az AB-ART kiadóban, s nem kap rá annyi támogatást, ami fedezné a kiadási költségeket. Az asztalfióknak írni pedig az én koromban már, e lepusztuló emberi nyomorúságban milyen hittel lehet – lehetne írni?!

Vagyis ami eddig elkészült, azt összeszerkesztem, hogy legalább magamban lezárhassam írói pályámat.

Az eddigiek lényegét kiválóan fölleltározta Márkus tekintetes úr. Hála és köszönet érte! Amiről már korábban is írtam: egy használható végrendeletet kellene készítenem, hogy hagyatékom tekintetében minden a helyére kerüljön.

360. nap

Mintha a valóságos horizontok minden irányban megfogyatkoztak volna, mintha elkeskenyedtek volna. Föltehetően ez nem szervi „hiba”, következménye, hanem a tegnapi érzéseimből következő, tudati jelenség. Amit, ha leírok, lehet, hogy megszűnik, vagy átformálódik. Esetleg kitágul – visszatágul – korábbi kiterjedésének a szintjére. Valamikor úgy találom, hogy a szabadság lényege abban van, hogy milyen távoli az előttem lévő horizont. Amit ma is hihetőnek találok.

361. nap

Dél előtt belefogtam egy versbe, de csak szavak halmaza, amit leírtam. Eligazodni benne, eléggé bonyolultnak tűnik – amit látok, érzek és leírok, különös összefüggéseket – talán belső képeket jelez – mintha nem is tőlem származnának a gondolatok.

Lehetséges volna egy „belső elidegenedés”, valami eddig nem felismert zavar, az elérhetetlen keresése? Az utolsó sor pedig lezáratlan kérdés – nem nyitottság, hanem a megváloszalhatatlan...

362. nap

Az újra és újra „visszacsapódó” feleslegesség-érzet. Akár a nagy, éjszakai fagy a patak vizét, megállítja az értelem mozgását. És jószerével még kérdések se fogalmazódnak meg. Néhány vers-töredéket igyekeztem összeilleszteni, de a folytatásra való késztetést nem éreztem. Elmaradt. Aztán most, délután döbrentem rá, hogy József Attila nyolcvan évvel ezelőtt állt a sínek közé, s elvitte magával a szépséget! Vele kezdődik az én Belső Univerzumom leírása, s mostanában való befejezése. Mégpedig az által, hogy ma is ugyanolyan pőrén, éhesen és magányosan fogalmazom újra- s és újból ezt a pillanatot, ahogy az elszánás idején tettem. Éjszakai rianások kísérnek és kísértenek.

363. nap

Délután az a felismerés csapott meg, hogy az én nyolcvanadik esztendőm nem más, mit egy „történelmi viharzóna.” Ebből pedig az a kérdés következik, hogy abból amit eddig leírtam, kitetszik-e az a küzdelem, amit az emberiség a huszadik század hajnalától kezdve, mindmostanáig vív megmaradásáért? A végelszámolás tekintetében eléggé szkeptikus vagyok. S mintha elveszítettem volna ebből az esztendőből néhány napot. Vagy csak rosszul számoltam azokat? Persze, ennek lényegi jelentősége nincs is.

Ami tény: holnap betöltöm a nyolcvanadik évemet! És ennek tudása egyáltalán nem vet szikrákat bennem. Pihen benne az evolúció békéje.

364. nap

Kierkegaard kérdése: mennyi idő hét évtized? Válasz nincs. Az én kérdésem: Nyolcvan esztendő mennyi idő? Kiszámítottam: 29.200 nappal és éjszaka.

És ez mennyi idő? Nincs válasz.

365. nap

Az előbb havazni kezdett. A szemben lévő síkság: óriási fehér lepedő – kiterített költemény. Sötétedés előtt föléje ezt a pár sort írtam:

lehet hogy visszakapok / egy eltékozolt pillanatot / lehet hogy megáll s lepihen / majd a szél is velem / nem tudni mi látható / abból ami ma itt való / vagy ami annak tűnik / s felsuhog a magas úrig / ahol enyém lesz újra az enyém / e mindenség-szülte költemény

Még mindig alkalmas vagyok az életre!

A másolást befejeztem Buzitán 2018. január 31-én

szél-járás

Jakubecz Márta

Utazás a tengerésszel

Felszállva a vonatra rögtön érezte: valami történni fog. Nem volt zsúfolt a járat. A reggeli gyors- és személyvonat már egy órája elment a főváros irányába. Ezzel a későbbi gyorsal többnyire a nem munkába igyekvők utaznak a vidéki városból. Bevásárolni, ügyeket intézni és egyéb célból indulnak ilyen tájt Pozsonyba az utasok. Ő kiváltságos, hogy kötetlenebb a munkaideje, így ráér ekkor indulni, miután már elvitte a gyermekeit az óvodába. Kényelmes megoldás.

Szürkés-kék táskáját a válláról lecsúsztatva megtorpant – mindenhol egyesével-kettesével üldögéltek, nyilvánvaló, hogy valakihez le kell telepednie, nincs teljesen üres szakasz. Erről megint eszébe jutott Márai, mint ingázása folyamán már annyiszor, miszerint az emberek utazás közben csodát várnak, s mivel kilépnek életük megszokott keretei közül, fecsegni kezdenek. Az író szerint nem lehet megsérteni őket, mosolyogni kell, és nem éreztetni, hogy mégsincs csoda. Kívül kell maradni a világukon.

Miután megkérdezte, szabad-e a hely, egy középkorú férfival szemközt huppant le. Akkor még nem figyelte meg, milyen szokatlan külsejű. Miután kényelmesen elhelyezkedett, vette alaposabban szemügyre az útitársat. Megigazgatta virágmintás könnyű nyári ruháját, ez a kedvence, mert légies kék az alapszíne, s ugyanilyen könnyed az esése. Ha tehetné, ezt hordaná egész nyáron, de a kolleganők egymást „ellenőrzik”, eléggé változatos-e a másik öltözete. Minek is kell ennek megfelelnie? Jó lenne mindig abba bújni, ami a kedvence, és csakis azt viselni. De egy kötelezően változatos ruhatárban mindig akadnak nemszeretem szoknyák, blúzok, kiegészítő kacatok. Belebotort a táskájába, akad benne még két szem erős cukorka. Amikor az egyiket a szájába vette, s felnézett, vette észre, hogy ki is ül vele szemben.

A férfi is őt méregette, áthatóan szürke tekintete volt, piszkoskékbe hajló, valamiféle idegesítő vibrálással. Az öltözete szokatlan, legalább egy évtizeddel ezelőtti típusú nadrág, mosott ing. Nem piszkos, de elnyűtt, mintha csak egy bőrrönd aljából vették volna elő hosszú idő múltán. A meleg idő ellenére zavarónak hatott, hogy kopott inge mélyen ki volt gombolva, elővillant belőle a szőrös és izmos mellkasa, mintha edzett testével hivalkodna. Arca hosszúkas, törődött, ráncos volt, idejekorán összegyűrődött térkép. „Ki ez, világutazó?” – villant át rajta, s mint később kiderült, mindez közel állt a valósághoz.

Bár sohasem ismerkedett utazás közben, tehát hűséges szokott lenni Máraihoz, mégis egész lényével tudta, hogy pár perc múlva a férfi megszólítja, mert kutakodva nézett, mintha a szavakat keresné, a módot, miként szólítsa meg.

Jó lett volna a beszélgetés elől kitérni, sajnálni kezdte, hogy a reggeli zűrzavarban, amikor a gyermekeit az óvodába készítve elsietett, otthon felejtette az újságot, és most könyv sem volt nála. Kinézett az ablakon, s arra gondolt, fél óra az egész. Addigra a pályaudvaron lesz a gyorsvonat.

A férfi semmitmondóan kezdte:

- Ugye milyen ragyogó ez a mai nap? Érdemes volt felkelni.
- Hát, igen – érezte, hogy a férfi sarokba szorítja, nem tud már menekülni az erőltetett beszélgetés elől.
- Elnézést, illene bemutatkoznom: Fehérvári Vendel vagyok, szabadságon lévő tengerész.

Tengerész?! Életében nem látott tengerészt. Tenyere szárazon meleg és kissé érdes volt. Azért különös ez az illedelmes, vagy inkább színpadias bemutatkozás. Vonaton csak névtelen-arctalanul szoktak cseverészni az emberek. Ha elköszönnek egymástól, ismét beleolvadnak a tömegbe, nem marad meg a másiktól semmi. Ő meg kezét nyújt. Egyenesen a tengerről érkezik, a hullámok közül.

Vajon milyen lehet ott az élet? Filmkockák peregnek előtte...

A férfiből meg ömleni kezd a szó – láthatóan fecsegő típus. Olyan dolgokat mond el magáról, amit utazás közben nem szokás. Útjai, a tengerészek züllöttsége, a káros szenvedélyek pótcselekvései, a kikötőkben és hajókon megszerzett lányok, asszonyok említése... és a kiúttalanság, mely végül a tenger kékjében olvad fel, s már az sincs, csak egykedvűség, ami még a szomorúságtól is kínzóbb. A semmi.

Zavartan hallgatta, s mikor óvatosan körülnézett, ugyancsak döbbent arcokat fedezett fel. Mindenki ugyanúgy a tengerészt hallgatta, őrá pedig sajnálkozó tekintettel nézett. Az újságokat sorra félretették, és feszülten figyelték a monológot, mert ő csak itt-ott szólt közbe illemből egy-két félmondatot. Amikor a tengerész mondókájában odaért, hogy már a börtönt is megjárta, igaz, semmiségekéért, s különben sem volt bűnös, s most tényleg új életet kezd, ő fészkelődni kezdett. Talán ezért ódivatú a ruházata? Lehet, hogy egyenesen a börtönből jön? Oldalra nézve találkozott a tekintete az egyik fiatalemberrel, akit egyetemistának vélt, mert a jegyzeteit tanulmányozta. A szemével mintha a támogatásáról, védelméről biztosítaná. Mintha hívná, hogy üljön át hozzá, ott megszabadulhat ettől az őrült csodabogártól. De lehet, hogy csak képzelődik.

Önkéntelenül félrehúzódott, kezébe vette a táskáját, megnézte az óráját, vajon hány perc múlva lesz vége az útnak. Nyilván észrevette lelki rezdüléseit, dörzsölt alak volt, mintha a gondolataiban is olvasni tudott volna.

– Csak nem fél tőlem? – kérdezte megváltoztatott, lágyabb hangon.

Érezte, hogy válaszára a körülöttük ülők is kíváncsiak. Minek hazudni ezen a színpadon? Legyen őszinte a szerep.

– Nem tagadom.

– Miért fél? Csak mert azt mondtam, új életet kezdek? Igenis így van. Minden igaz, amit mondtam. Most megyek munkahelyet keresni. Két állásinterjú vár ma rám. Nem akarok többé tengerész lenni. A tenger lehűz, eltemet. De maga nem hisz nekem, látom, hogy kételkedik bennem.

Miket beszél ez! S a férfi ismét hadart és hadart. Új élet, fehér ing, rendes zakók, tisztas munka, s igen: házasodni is akar. Nem kellene már a könnyű nőcskék. Letelepszik a fővárosban. Talál egy rendes asszonyt, akinek nincsenek előítéletei...

Vajon hogy fog leszállni a vonatról, hogy meg se bántsa, s valamiként emberi módon fejezzék be ezt a beszélgetést, avagy monológot. S nehogy a nyomába szegődjön!

A vonat már bekanyarodott az állomás területére. A tengerész szedelőzködni kezdett, sok csomagja volt. Ő meg gyorsan felállt, hogy végre lezáruljon ez a közös utazás.

A férfi azonnal odafordult:

– Köszönöm, hogy meghallgatott és hogy biztatott – nyújtotta a kezét.

– De hiszen nem is... - hebegte meglepetten, mert valójában egy árva kedves vagy biztató szó sem hagyta el a száját, inkább csak lapult és túlélte az elmúlt fél órát.

– Ó, nagyon is biztatott! – kiáltott fel hangosan – A kedves mosolyával. Mondtam, hogy ez a nap jól kezdődik – mutatóujjával a napsütésre mutatott.

Most tényleg elmosolyodott, s azon gondolkodott, vajon mikor tette ezt útközben. A fiatalemberre talán igen, de erre a tengerészre egész biztosan nem mosolygott - tiltakozott magában. Mindegy.

Úgy kellett megragadnia a túl hosszú ruhaaljat, mint régen, a hosszú ruhás nők korában, hogy le tudjon szállni a vonatról.

A háta mögül halk sóhaj hallatszott:

– Ráadásul szép lába van...

Amennyire bírt, úgy sietett. A magas sarkú szandálban ez nem volt egyszerű. Még sokáig magán érezte a tengerész tekintetét.

Nem nézett hátra, mégis biztosan tudta, hogy a tengerész a villamosmegállóig rajta tartja a szemét. Szürkés-kék tekintete akár a tenger.

Lengyel Ferenc

Odüsszeusz kései monológja

Márpedig: Hajózni szükség! Rajta! Hajózzunk!
Mondtam évről évre mind halkabban a jelszót,
Míg a hajótestet feledés mohája belepte.
Rajta! Hajózzunk! – suttogássá halkul a hangom.

Mostanság, amikor moha- és zúzmótakarítás,
Harc a rozsdával, a penésszel és a korhadozással
Tölti ki napjaimat évszázadok óta a parton
És a hajótest-ápolással gyűlik a gondom,

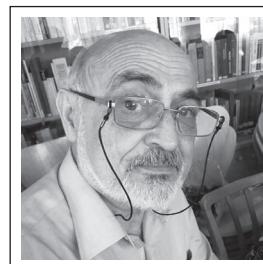
Ezzel a rozzant, ócska vacakkal nem merek én már
Réges-régen a sósvízű szélre s a szélizű cseppre,
Nem merek én már testem himbáló tarajokra
még gondolni se, sem kikötőre, se cafka kalandra.

Hajnalodott, amikor rádöbbsentem, hogy a régi,
Őslatin vagy ógörög ősök, ők sem azért hajóztak
Oly keveset, mert gyávák lettek volna szegények.
Inkább ritka jó kormányosuk egyszerű titka:

Tiszta tudása, vaskezű durva parancsa volt az iránytű.
Életüket ilyenekre bízta, vízre ha keltek.
Tudták, hogy a hajózás fontos, de a tudásuk
Látatlan kicsi részbe lassan beszivárgott,

Mint a hajótestekbe a tenger, úgy beszivárgott
Döbbenetes felismerésük, célba nem érnek!
Mert egyedül, kormányos nélkül célba nem érhet
senki embernek fia, senki tétova lélek!

Már akkor takarékos, nagy fejedelmek
gondolkoztak róla, mikor még vígan utaztam,
hogy nem ártana kormányos nélküli hajókat
útra bocsátni – a kincstárnak üdve-javára;

Csak matrózaik ittak a parton, és az ölükben
pár kikötői szajhával s torkukban a búzló
vastag itallal szórták féltüket, szitkaikat szét:
Kormányos csakazértis kell! (Hát persze: *necesse!*)
Márpedig az idők változta hozta magával,
hogy manapság csak ez a fontos, a *navigare*.
Bárhova, csak menj! Esztelen, örült, kósza kalandra,
fuss, ne törődj, majd lesz valahogy, te balga kisember!

Est necesse – a mondat második fele nincs meg,
elsilányult, szürke unalmas holt tananyaggá,
és manapság szinte nem él már senki, ki tudná:
hogy *Navigare necesse est!* - pont így! az egészet!

...jön majd más, ki a csillagok útján nagy magyarázat
nélkül tudja: hol jár, mit tesz, merre haladjon,
ám rozzant vacakommal nem merek, nem fogok én már,
Jó uram! csak mint tócsa, itt erre meg arra locsogni...

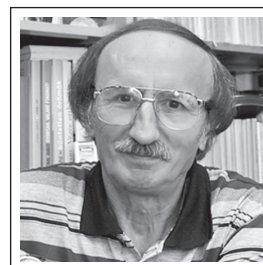
Kerék Imre

Szarvas

Futottam harmatos bükkösök
alján homályló szemmel,
s éles-hegyes szirtek között,
hol ritkán dörög fegyver,

Görbedt ág törte koronám,
(tán vadász trófeája rég...)
Ordasnak lenni jobb talán? –
Cudar sorsot mért ránk az ég,

Ünőszó hívására vágyom,
s hogy rángasson, búvöljőnn el
a pamut-puha éji álom,
mint holdsütött, fehér lepel.

Megégett idő

Böröndi Lajos

(Megégett idő címmel jelent meg 2020-ban verseskötete Böröndi Lajosnak a Magyar Napló Kiadónál Budapesten. Nemrég múlt hatvanhat éves, lassan delelőre ér költői pályája.)

Azt mondják, az ember 3–4 éves koráig tud visszaemlékezni. Ha ez igaz, akkor is néhány emlékkép úszik elő csak a múltból. Azok is kicsit más megvilágításba kerülve.

Volt óvoda Répceszemerén az ötvenes évek második felében, s ezt az is bizonyítja, hogy van emlékem az óvodáról. Ez az intézmény azonban olyan délelőtti megőrzés lehetett csupán, hiszen ebédelni már hazamentünk.

Két emlék. Az egyik a távolságok relatív volta. Óvodásként elmentünk a Répce túloldalára, a nagy fához. Leültünk alá, s énekeltünk. Ez a séta, számomra a világgal való szembesülést is jelentette, hogy van tovább a Fő utcánál, s lehet, hogy a tovább után is van tovább. Még a dalra is emlékezni vélek, a körtefáról énekelgettünk.

A másik emlék. Az óvó nénik nem engedtek ki bennünket egyenként pisilni. Össze kellett várnunk egymást. 5-6 évesen ez a szorongató várakozás nem tűnt kellemesnek. S egyszer aztán, amikor már nem bírtam tovább, beosontam a szekrény mögé, s nem sokkal később már magam is csodálkoztam a többiekkel, hogy kis patakocská kanyargott elő a szekrény alól.

Többet nem kellett megvárunk egymást.

Szemerében nagy havak voltak, korai emlékem egyike is ehhez kötődött. Kozákékkal laktunk egy épületben, azonban a családi név így soha nem jött elő bennünk, Kató néni, és Misi bácsi már inkább. Ha jól emlékszem, Misi bácsi a laki szénsavgyárban dolgozott, s nyaranta egy-egy tömb jéggel jött haza, ezen készült a vaníliafagyi. Íze még most is a számban van.

De vissza ahhoz a télhez. 1962-ben történhetett, hogy Bözsi néni az udvarban álló hátsó épületbe költözött Imre bácsival, aki az első nagy háború szerbiai élményét mesélte el. Havazott. S a fehérítő kinti világban egyszer csak megjelent az ablakban egy fejkendős ismeretlen arc. Megrémültünk, s bújtunk anyánkhoz. Jött ismerkedni, és barátkozni Bözsi néni, aki azután napi vendég volt nálunk. Téli estéken az Egri csillagokat olvasta fel édesanyánk, azóta is az ő hangján hallom ezt a történetet. A konyhában persze, mert hideg szobába csak aludni mentünk, a sütőben melegített téglával, ami nem sok meleget varázsolt, legföljebb hideg lábacskáinkat tudtuk ideig-óráig melegengetni.

Répceszemere. Első tíz évem színhelye, a csodáké, a kerek világé.

Aztán az iskola jött. Az alsó tagozatnak a templommal szembeni épület adott színhelyet, Polgár tanító néni itt próbált bennünket betűvetésre tanítani. Sikerral. Pedig övé volt négy osztály, az osztatlan iskolában. A sok fecskefarok, a szép írás gyakorlása akkor nagyon nem esett az ínyemre, de később, gyakorló tanárként sokszor áldottam a nevét, hisz neki köszönhetem a világra nyíló első ablakocskát, s azt, hogy a gyakorlás végül meghozza az eredményt.

Nekem Répceszemere volt a világ, csak sejtettem, hogy van azon túl is valami, de ott nem véd meg senki. A világ Celldömölk és Sopron felé volt nyitott. A faluból sín pár kúszott az ismeretlen felé, s ma is úgy gondolok a Fertőszentmiklós - Celldömölk közti vasútvonalra, mint valamiféle köldökzsinórra, amin át áramlottak a hírek, idegenek jöttek, s ami összekötötte Répceszemerét a külvilággal. Egy celli emlék bukik föl az időből, vittük zöld szemű rádiókat anyámmal megjavíttatni, valami elromlott a készülékben.

A rádió volt a másik dolog, ami a külvilág létét bizonyította, a recsegés ropogás közt bizony néha alig lehetett hallani a titokzatos Szabad Európát, a titkos híreket, amelyekről nem nagyon lehetett beszélni.

Húszt forint lett volna a javítás. Nem volt húsz forintunk. Lógó orral mentünk haza. A keserűség és a tehetetlenség most is kúszik föl a gyomorból, ahogyan anyám csalódottságát átéreztem. Aztán valahogyan lett később húsz forint, de az az emlék már nem maradt meg bennem.

Sopron nem vonzott. Húvös, bezárt városnak tűnt, egyszer osztálykiránduláson a Várkerületen kiállított bálnát néztük meg, a nagy tetemet végighurcolták az országon. Bűdös volt és nyálkás. És a kórház, ahol Hőnismitt doktor (maradjon meg így a neve, hiszen leírva soha nem láttam) megvizsgált, s közölte, hogy a fülem a mandulától fáj, s azt ki kell venni. Mintha időpontot is kaptunk volna, de aztán semmi nem lett a műtétből, mert a doktor eltűnt, disszidált, ahogyan mondták. S ez olyan természetes volt. Disszidálni. Anyám néha föl-fölemlítette, hogy apu, aki akkor Sopronban dolgozott, a családdal együtt neki akart vágni a forradalom alatt a határnak, de édesanyám józansága visszaparancsolta.

A vasútról még csak annyit, annak későbbi felszámolása tette tönkre a vidéket, a virágzó falvacskákból zárt, pusztuló települések lettek, s fölgyorsult az elvándorlás. Nagy ötlet volt. Holtukban is legyenek átkozottak, akik kitalálták, hogy a síneket is föl kell szedni. Gondolom azért, nehogy valamikor helyreálljon a világ rendje.

Nem voltunk igazán vallásosak, szüleink elküldtek a templomba, de maguk ritkán jártak. Apu talán soha. Szokta mondani, hogy volt ő 1952-ben egyszer, amikor megnősült. Gyóntunk, áldoztunk, s amikor a reggeli áldozás után megittuk az iskolában a hazulról hozott tejet, büszkén feszítettünk a padban, mint akik valóban megtisztultunk nem is igazán létező bűnöcskéinktől. Apai nagyanyám volt talán a családban a legvallásosabb, a legenda szerint 1956-ban elgyalogolt Mindszentyt hallgatni Celldömölkig.

Egyik emlék hozza magával a másikat. A templom melletti tavon való csúszkálás, s a Répcében való fürdőzés ugyancsak hozzátartozott ahhoz a tíz évhez, amelyről eddig azt hittem, hogy néhány nagyon ködös emlékfoszlány csupán.

A rádióról már szoltam, az első televíziós élmény is szemerei. Kató néniéknél volt Kékes televízió, s oda kéretőztünk be más szomszédokkal egyetemben a Ténkes kapitányt nézni. Aztán lett közös tévé is a kultúrházban, ahol a vasárnap délutáni mérkőzéseket bámulta legalább két tucat ember. De ugyanígy ráégett emlékezetem falára a Nőtanács mosógépe. Ezt a tárcsás kis csodaszerkezetet el lehetett kérni a közösből, s akkor nem kellett kézzel mosni a ruhákat. Emlékszem, ahogyan valami talicskafélén toltam haza édesanyánkat megsegíteni, s vissza valahova a mai Községháza környékére. Nekem a Nőtanács mosógépet jelent, hogy egyáltalán volt e a faluban más szerepe is, nem tudom.

Aztán 1964-ben eldőlt a sorsom. Már tavasszal beszélgettek szüleim arról, hogy elköltözzünk. Édesapám a balfi állomáson kapott állást, forgalmista lett, s az odajárás nagyon nehézkes volt. A ritka vonatközlekedés nem igazodott a 12–24 órás váltáshoz. Sokszor kellett Répcelak felől mennie, s a kópházi állomásról átgyalogolnia a balfira. S miután megüresedett az állomás szolgálati lakása, megkaptuk, s jött a költözés.

Nem lehetett könnyű szüleinknek ekkor már öt gyerekkel világot váltani. Bennem izgalommal vegyes várakozás volt, fájt az elválás, de izgatott az ismeretlen is. Azon a nyáron többször vittem apunak ebédet a vonaton, s Fertőszentmiklóson fölszálltak a kutyás határőrök, s Sopronig vegzálták az utasokat. Nem nézték jó szemmel az egyedül utazó tíz éves gyermekecskét sem, bár tudták, hogy apám vár az állomáson.

Ősszel ötödikbe kerültem, de csak egy hónapot jártam iskolába, amikor egy októberi reggel traktorra pakoltuk vagyonocskánkat, s én traktoron ülve hagytam el Répceszemerét apuval, míg a többiek vonattal mentek az új hazába.

Azt hiszem, Répceszemerével eltűnt mögöttem az igazi gyerekkor is, s valami visszavonhatatlanul megváltozott.

Jártunk vissza fogyatkozó rokonainkhoz. Jóval később minden ősszel a temetőbe. Először Csapod, édesanyám szülei, aztán Szemere, apu szüleinek a sírja. E síroknál ígértem meg, hogy amíg élek, nem marad ősszel látogatatlanul egyik sírkert sem. S majd egy évtizede a soproni temető egészült ki e kettővel. S legtöbbször fiammal ülünk autóba, megyünk haza. Tudom, hogy amíg e hazajárások lehetségesek, addig felmenőink emléke, s gyermekkorom színhelye sem emlék csupán.

Bár az anyakönyvi kivonatomban Kapuvár szerepel születési helyként, ez csupán annak köszönhető, ha akkoriban szorgalmazták a kórházban szülést, s én ki tudtam várni – testvéreimmel ellentétben – hogy bezötyögjön a kapuvári kórházba a mentő. Amúgy természetesen répceszemereinek valloam magamat. Itt nyílt ki a világra szemem, még ha ez a világ a falu határát jelentette is, itt emlékszem nagy havakra, fürdésekre a Répcében, csattogóra, papsajtra.

Emlékszem a cukroszsákra a szoba sarkában, ez fizetség volt a munkaegységek fejében, mert édesanyám a téeszcsében dolgozott néha-néha.

S emlékszem arra a napra is, amikor traktorra pakoltunk mindenünket, s elindult velünk a gép, én hátul ültem a bútorokon, a balfi állomásra, a határsávba, ahol édesapám szolgálati lakást kapott a vasútállomáson. Tíz éves voltam ekkor.

– Visszaemlékezve sokunkban megszépül a múlt, pedig az ötvenes évek első felében nem volt könnyű az élet.

– Ebben is lehet valami, de én akkor is szépnek és biztonságosnak éreztem a világot. Édesanyánk valahogyan olyan világot álmodott körénk, amelyben boldogok voltunk. Pedig amikor elköltöztünk Répceszemeréről, már négy éhes gyerekünknek kellett kenyeret varázsolni. Édesapánk Szemerétől jó negyven-ötven kilométerre dolgozott, nem volt könnyű eljutni a munkahelyére. Keveset keresett, s volt olyan, hogy nem nagyon volt vacsora. S milyen jót neveltünk anyuval azon, hogy kitaláltam: együnk zsirollát. Ez valójában sűrű rántás volt, de eltelt vele a gyomrunk. Reggelire mindig tej volt, amit a téeszéből hoztunk.

Nem igazán volt télen tüzelőnk sem, ezért csak a konyhában fűtöttünk. Aztán a hideg szobába vittük a rongyokba csomagolt forró téglát a lábhoz. S összebújtunk. Egy szobában aludtunk, volt ugyan a házban még egy, de az romos állapotban volt. Ez a ház része lehetett valaha egy kis falusi kúriának, amit a háború azután megrongált, s nem volt pénz felújítani.

A karácsonyok szépek voltak, csöppnyi ajándékunkkal futottunk át a szomszédba megmutatni a rokonoknak. Ott édesapám nővére lakott, három gyermekkel.

Az első könyvem második koromban kaptam, éppen kezdtem olvasgatni már. Nemtudomka Napvárosban volt a címe. S anyám, aki könyv nélkül nem tudott élni, megrendelte részletre az Olcsó könyvtár sorozatot, így aztán beköltöztek otthonunkba a magyar klasszikusok.

Vasárnaponként misére jártunk, havonta egyszer gyóntunk, áldoztunk, de nem lehet azt mondani, hogy vallásos légkörben nőttem fel. A vallás, mint az élet fontos kerete, mint a rendet biztosító erőként csak később vált fontossá, de igazából nem épült be a mindennapokba, csak valahol a lélek mélyén tartotta össze a világomat.

– Kópházáé a következő négy év. A balfi állomásból logikusan következik Kópháza?

Balf a Fertő völgyében található, az állomásról egy domboldalon lehet leereszkedni, s a fürdőkapolnát elérve, ahova néha-néha hajnali misére eljártunk, jutunk el a faluba.

Az állomás pedig a Gysev vonalán az utolsó megálló volt Sopronig. A síneken túl pedig Kiskópháza található, s aztán odébb Kópháza. Hiába volt a falu határát jelző kő a házunk előtt néhány méterre, Balf legalább négy kilométerre volt. Logikusnak tűnt, hogy a költözést követően édesanyánk megfogta a három gyermek kezét, s elballagtunk a kópházi iskolába.

Aztán itt következett a csuda! Minden gyerek horvátul beszélt a szünetben, míg magyarul folyt a

tanítás. Így egy kicsit meg kellett tanulni krobótul is, ahogyan ezt a furcsa nyelvet hívtuk. Mivel nekem csak négy év adatott ebben a közegben, a legalapvetőbb kifejezésekkig jutottam el: Jön a tanár, gyere ide, kérek fél kiló lisztet. S persze a káromkodások.

Szerettem ide járni, pedig a határsávban élni nem volt leányálom. Megszoktuk a katonákat, az állandó ellenőrzést. Nekem az erdő volt a nagy dolog, amikor tehettem, csatangoltam benne, gyöngyvirágot árultunk májusban a vonatok mellett, megtanultam a pénz fogalmát.

S valahogyan ki kellett törni a szegénységből, ezért kitalálták szüleink, hogy tehenet vesznek, s akkor lesz tej, s a fölöst el is lehet adni.

Így is lett, de a telet leszámítva a legeltetés rám marad. Édesapám nem sokat értett az állatokhoz, meg ott volt a szolgálat is. Édesanyám fejte a teheneket, s jöttek is a házhoz a jó zsíros tejért. Így hetente jött némi pénz a házhoz, s ez lehetővé tette, hogy Sopronból húst, s felvágottat hozzunk. Véget ért hát a szegénység.

S legeltetés közben, hogy ne unatkozzak, olvastam. Beiratkoztam a kópházi könyvtárba, s ábécé sorrendben kölcsönöztem ki a könyveket. Persze hamarosan Azsajev következett, a Távol Moszkvától című szörnyűség, s mindenféle nehezen olvasható termelési regény. Solohovba is itt botlottam bele, s végigrágtam 13–14 évesen magamat az Új barázdát szánt az eke című regényen.

Hogy ez a sok szemét nem vette el a kedvemet az olvasástól, azt a csíkos és pöttyös könyveknek köszönhetem.

– És Győr jött, középiskola. Miért pont a Rejtő Sándor Textilipari Szakközépiskola?

Igazából nem adható rá logikus válasz. Valami vonzott Győrbe, azt tudtam, hogy nem szeretnék Sopronba járni, s hogy középiskola legyen a következő állomás. A gimnáziumtól félttem, ott volt nővérem példája, aki otthagyta a Széchenyit, s elment a Soproni Szőnyeggyárba dolgozni.

Lapozgattuk a felvételi tájékoztatót, s ez tetszett meg. Kínált kollégiumot, szakmát, érettségit. S egy új világ megnyílását. S azt az izgalmat, hogy 14 évesen elkezdék a magam lábára állni.

Nem is sejtettem, hogy életem legjobb választása volt.

Márciusban elvonatoztunk édesanyámmal Győrbe, ahol volt egy kis felvételi elbeszélgetés. Erős, jó hírű iskola volt a Rejtő Sándor Textilipari Technikum, akkor még válogathattak a jelentkezők közül. Aztán jött a hír, hogy felvettek, majd augusztus végén egy levél, hogy egy kicsit csúszik a beköltözés, mert a kollégiumban csehszlovák menekültek vannak. 1968 augusztusa volt.

– Győr, 1968. Egy 14 éves gyerek egyedül a nagyvárosban.

Az első félév nehéz volt. Sokat sírtam. Havonta egyszer mehettünk csak haza. De nem mutattam otthon, hogy visszamenni hétfőn hajnalban milyen nehéz. Szerintem anyukám tudta.

De összeszorítottam a fogamat, és nem adtam föl.

Félévkor erős hármass voltam, aztán év végére négyes. Megszoktam a kollégiumot, ami valójában nem is volt az, hisz az iskolából egy hosszú folyosóról nyílt egy fürdő és Wc, valamint egy nagy hálóterem, ahol 27-en aludtunk. Tanulni abban a teremben tanultunk, ahol nappal voltunk. Iskolaszereink a tanteremben. A folyosón mindenkinek volt egy szekrénye. Igazából az esték voltak jók, mert miénk volt az iskola, a hátsó lépcsőházzal.

A suliból gyakorlatilag nem mehettünk ki, csak hét végén. Aztán, amikor bevezették, hogy négyestől fölfelé nem volt kötelező a tanulószoba, én jártam a várost, szabadon, s sokszor reggel tanultam sétálva az első emeleti folyosón, néha rápillantva a tablókra. Negyedikre nagyon jó tanuló lettem, egy-két négyes jegy volt csupán.

Az élet a falakon kívül is lassú volt, mozi, a két forintos jeggyel, és könyvtár. Érdekes módon itt is magamra voltam hagyatkozva, hogy mi kerül a kezembe. Véletlenszerű volt a dolog. Kezdtém irodalmi lapokat forgatni, s titkokban verseket írni. A Napjainkat rendszeresen megvettem, főként azóta, hogy Ratkó Józsefre leltem, akinek sok versét közölte a lap.

A legnagyobb fordulatot magyartanárnőm és férje hozta, Éva néni megtudta, hogy írogatok, elkért néhány verset, s egyik nap azt mondta: Bálint Mihály utca 8, gyere el este hozzánk. Itt átadott a férjének, Grábics Frigyesnek, aki tudatosan adott feladatokat, városismereti vetélkedőkre készített fel. S innentől volt, aki irányt szabjon. Akkor még nem tudtam, hogy mindketten tanították Bella Pistát és Ágh Istvánt, s Győrbe költözve Frigyes bácsi 1956-ban Szigethy Attilához csatlakozott. Később őt megfosztották diplomájától, s a Hűtőházban tudott elhelyezkedni. Innét is ment nyugdíjba. Színháztörténettel foglalkozott, s mindent tudott Győrről, amit tudni kellett. Elvégezte a matematika szakot, de tanítani nem engedték. Haláláig tartottuk a kapcsolatot, a katonaság alatt rendszeresen leveleztünk. Éva néni pedig a textilbe helyezték, sok más '56-ban megégett tanárral. Ezért is volt olyan nagyszerű az iskola.

Persze akkor én ezt nem tudtam, azt viszont éreztem, hogy Mária néni, aki nagyszerű történelemtanár volt, valahogyan nem vonzódott a Tanácsköztársaság tanításához, s valahogyan túl finom és csodálatos teremtes volt abban a nyers világban. Szeretettel emlékszem rá.

– De az iskola elsősorban mégis a textiles életre készített fel.

A szakma jelesei is nagyszerű tanárok voltak. Szerettem az anyag-és áruismeretet, a gyapjúfonás technológiáját. Jártuk a gyárakat. Oszkár legendás tanár volt, akit senki nem nevezett saját nevén. Ő másként tolerálta humán érdeklődésemet. Szigorral. Emberséges szigorral. Tanáraim talpig emberek voltak és nem szakbarbárok.

– **Egyszer minden jónak vége lesz, s elérkezik az ember a nagybetűs életbe.**

Matematikából értem közepesre, a többi tárgy jeles lett. Felvételiztem a Pécsi Tanárképző Főiskolára, ahova végül nem vettek fel. Már nem emlékszem a pontszámra, de akkor húsz volt az elérhető maximum.

Szüleim közben nem lettek gazdagabbak, nőttek testvéreim is, nem is nagyon értem ma, hogyan gondoltam a továbbtanulást. De ők nem mondták, hogy menjek el dolgozni, várjak kicsit. Végül 1972. augusztus elsején beléptem a Soproni Szőnyeggyár ajtaján, 1973 szeptemberéig kártolóként dolgoztam három műszakban. Új világ kezdődött, nyers, de embert formáló és próbáló.

– **És verset nem is írtál?**

Úgy emlékszem, nem igazán. Még csak azt tudtam biztosan, hogy tanítani szeretnék, s hogy az irodalom világát kell valahogyan kinyitni, de nehezen megy, nincsen kulcs ahhoz az élethez.

– **Erre az időszakra is szeretettel gondolsz vissza.**

Otthon voltam, teheneink voltak, aprójószágok, ott volt az erdő, pénzt kerestem, aminek egy részét – talán az előleget – édesanyámnak adtam oda, az elszámolás az enyém volt.

Édesanyámmal megbeszéltük, hogy félretesznek havonta 400 forintot, s ha felvesznek főiskolára, ez elég lesz addig, amíg ösztöndíjat nem kapok.

A gyári munka nehéz volt, a kártológép vagy 25 méter hosszú, s ha az előfonalak leszakadnak, akkor órákig áll a gép, s a gyűrűsfonó is, ami az általam készített előfonalat sodorja fonallá. Így több ember normája ugrik. De valahogyan különös érzésem volt ahhoz, hogy mielőtt valami történt volna, leállítsam a gépet. Az újraindítás egyszerűbb volt. Meg voltak velem elégedve, s elég jól kerestem. Úgy rémlik, úgy 1800 forintot is havonta.

A baj csak az volt, hogy éjszakai műszak után nem tudtam négy óránál többet aludni. Így mindig fáradt voltam.

Közben készültem a felvételire, olvastam azokat a könyveket, amelyek szakközépiskolában nem voltak kötelezők, csak gimiben. És jelentkeztem Szombathelyre, a Pécsi Tanárképző főiskola kihelyezett tagozatának könyvtár magyar szakára. Ehhez kellett csatolni munkahelyi javaslatot is, amiben az állt, hogy nem szeretnék, ha felvennének, mert olyan jó munkás vagyok.

Később tudtam meg, hogy ezen elámultak a felvételi bizottságban, mert a sablon ajánlásokhoz voltak szokva.

Nagyon nagy volt a túljelentkezés, de felvettek. Nagyon boldog voltam. Még akkor is, ha a papíron az állt, hogy egy év katonaság után kezdhetem meg főiskolai tanulmányaimat.

Az otthon eltöltött év megedzett. Akkor lettem igazán felnőtt, amikor édesanyám egy vasárnap délelőtt leugrott a rosszul megrakott szekérről, s nyílt bokatoréssal vitték be a soproni kórházba, ahol egy urológus rakta össze a lábát. Nem is sikerült jól a műtét, haláláig sántított anyám.

Vasárnap reggel édesapám engem kapacitált, hogy menjek vele, de én morogtam, nem fűlt a fogam hozzá. Szombaton is dolgoztam, ráért volna hétfőn is kimenni a mezőre. Anyám ment ki helyettem.

Főtt a leves a sparhelten, három kicsi gyerek sírt velem együtt, én bele a levesbe.

Megtanultam főzni. Kénytelen voltam, apám egyáltalán nem tudott. Összeszedtem magamat, s két hónapon át, főztem, mostam, a gyerekek segítettek, amit tudtak. Ha éjszakás voltam, Sopronban vásároltam, amíg aludtam, apám előkészítette az ebédet, ha nem volt szolgálatban. Délben fölkeltem, jöttek a gyerekek, mosogattunk, felmostunk.

De teheneink is voltak, s a háztól vitték el a tejet. A szomszéd nyolcvan éves Ágnes néni jött át fejni eleinte, de gyenge volt a keze. Apámat nem engedte az állat, úgy mondtuk, hogy nem adta le neki a tejet. Meg kellett tanulni fejni. Könnyen ment, mert engem ismertek az állatok, évekig én legeltettem ettettem őket.

Zsuzsi napi húsz liter tejet is adott. Vele lelki kapcsolatban kellett lenni fejéskor. Behajtottam az istállóajtót, kimostam a farkát, lemostam a tőgyét, és beszélgettem vele. Nagyon hálás volt mindenért, de ha valaki megállt az ajtóban, nem adott egy csöpp tejet sem. Aztán néhány hónap múlva hazajött édesanyám, lassan visszatért a régi élet.

És eljött a szeptember, egy reggel megcsókoltam az ágyban fekvő édesanyámat, s elköszöntem, s mentem jelentkezni Győrbe, a vasutas kultúrházba, ahonnan két nappal később bevonultunk bennünket, s Kalocsa felé vitt a vonat. Elkezdődött valami más, egy új élet. S egy új, másként érdekes világ nyílt ki előttem.

– Egy év nem a világ!

Nem is tragédiának éltem meg, inkább lehetőségnek. Kitágult a világ előttem. Kíváncsi voltam.

Egész éjszaka fenn voltunk egy nagy helyiségben az '56-os Forradalmi Ezred laktanyájában. Válogattak közöttünk, lehetett jelentkezni. Én vártam, míg végül a maradékot 82-es aknavetőnek sorolták be. Halvány gőzöm sem volt, hogy az mi. Beöltöztünk, aztán a körletben, ahol 27-en voltunk, a hátsó falnál választottam egy felső ágyat.

Másnap elkezdődött a kiképzés. Az őrnagy elvtárs, akit nem voltam képes megkedvelni, az első nap reggelén kiválasztotta azokat, akiknek valamelyik felmenője katonatiszt volt, s őket rögtön őrzetőknek nevezték ki. Mi, a hatalmon lévő munkásosztály gyermekei jók voltunk bakának.

Már homályosulnak az emlékek, de összességében rendkívül hasznosnak véltem később a katonaságot. Én kollégistaként megszoktam, hogy tekintettel kell lenni a társakra, s hogy nem vagyunk egyedül. Ezt sokan – egyke gyermekként – nagyon nehezen tanulták meg.

Az étel szörnyű volt, a mákos tésztához is kenyeret ettünk. A folyamatos kiképzés megviselt, soha nem voltam sportos alkat. De egy idő után szabadidőmben lementem futni, könyvtárba jártam, s beszélgettünk egymással.

Mivel mindnyájan előfelvételizsek voltunk, sokat beszélünk irodalomról, könyvekről.

Itt kezdődött el valami. Itt jutottam társaim révén értékes irodalomhoz. Készült egy hosszú lista, amihez mindenki hozzáírt, megbeszéltük, s elkezdtek olvasni a könyveket. Knut Hamsun Éhség című könyvét soha nem olvastam el volna, ha nem ajánlják. S filmeket is hoztunk le, így némafilmeket a kezdetektől, s a harmincas évekből. Ehhez kaptunk engedélyt. Rádió csak a központi volt, a hírektől el voltunk zárva.

1974. március 15-re emlékszem, nem engedtek ki bennünket a körletből, egy tiszt állt az ajtóban, s megtiltotta, hogy a könyvtárba menjek. Akkor voltak Pesten a kokárdás tüntetések, de mi ezekről sem tudtunk.

Itt már próbálkoztam versírással, de szerencsére ezek eltűntek. Nem voltam birtokába a versírás ismeretének, csak a vágy élt bennem.

Végül emberpróbáló évnek gondolom azt az egy évet, de nem haszontalannak. Az emberré válás tanulásának a folyamatához hozzátartozott.

– Szombathely következett. Négy év a felnőtté válás útján.

Valóban nem tudom felnőtt-e, hiszen állandó kérdés az életem, s gondolom, hogy másoké is. Hogy jól látom-e a dolgokat? Hogy nem kötöttem-e túl sok kompromisszumot? Erre sincsen megfelelő válasz.

Amikor felvételiztem, Szombathelyen még villamos járt, amikor odakerültem, már eltűnt ez a városokban rendkívül hasznos, olcsó és jó közlekedési eszköz. Szinte mindenütt kicserélték bűdös Ikaruszokra. Ha eszembe jut a város, mindig a villamos hiánya is.

Kollégista lettem, a kollégium itt is a tanítóképzőhöz tapaszott kis ház, oldalszárny volt. Mármost a fiúkollégium, hisz a lánykollégium közel az iskolához, egy modern épületben kapott helyet.

Kezdődött előről minden. Idegen városba érkeztem, amit meg kellett szeretni. De nem csak a várost, a környéket is. Hétvégeken mentem haza a Szombathely-Sopron vasútvonalon. Itt minden alkalommal igazoltattak, hisz a vonat a műszaki záron belül is haladt, vigyázni kellett, hogy a vidám barakk nyájából senki se lépjen le.

Meg lehetett szokni, csak azt nem értettem, hogy ha már az ávos messziről megismer, akkor miért kéri el mindig az igazolványomat?

Én első osztályon utaztam édesapám után járt ez a kedvezmény, aki 1945 óta a vasúton dolgozott.

A város csendes volt, kicsi és álmos. A főiskola éppen akkor kezdett kinőni a tanítóképzőből, még a pécsi kihelyezett tagozata volt. A könyvtár tanszék tanárai kedvesek voltak, jónak tűnt a választás, a könyvtár a nyugodt, csendes világok egyike lesz. A magyar szak már nehezebbnek bizonyult. Eleinte nem nyílt ki ez a világ számomra. De dr. Szabó Géza megszerettette velem a nyelvészetet, s Lőrinczy Huba az irodalmat. S Ferenczi Zsuzsa, a csípős stílusú évfolyamfelelősünk maximalizmusa is megtette a maga hatását. Több nagyszerű embert is lehetne említenem, Káldi Jánost, aki szép, csendes verseket írt, Vörös Ottót, s másokat is. A politikai gazdaságtant nem bírtam megemészteni, de ezek múltó tárgyak voltak. S ott volt a megyei könyvtár, ahol már nem idegenként bolyongtam.

Olvastam, olvastam és olvastam, de nehezen hoztam be a lemaradást. Végül egészen jól abszolváltam a négy évet, Népköztársasági ösztöndíjat kaptam egy évig, mert előtte több félévén át jeles voltam.

Zsuzsa tanácsára – aki ismerte szociális helyzetünket – írtam egy kérvényt a győri megyei tanácshoz, s kértem ösztöndíjat. Jankovics György válaszolt, s három éven át, havi 700 forintot kaptam. Így végül egy felnőtt fizetését „tanultam” össze.

Szabó Gézával jártuk a terepet, s figyeltük a vidék nyelvjárását. Kőszeg és környéke nagy szerelem volt.

– S verset írtál?

Próbálkoztam – mondom most így visszanezve. Elég gyakran megjelentem az Ifjúsági Magazinban, s a Képes Újságban. Ez utóbbi fotót is közölt. Nem tudom, hogy mi volt az oka, hogy Csepeli Szabó Béla szerette botladozásaimat, de elég gyakran közölte őket. Most úgy látom, ezek egy – egy képre szerelt versikék voltak. De inspirált a megjelenés. S innét tudott rólam Lőrinczy Huba, aki aztán egy évtizeden át segített, az első mosonmagyaróvári években is tartotta bennem a lelket. Próbált beajánlani az Életünkhöz, de elutasították. Kitűnő irodalomtörténész volt, a századvég (XIX. század) nagyszerű szakértője. Örültem később, hogy egyik nagyszerű kötetét én méltathattam az Új Forrásban.

– S hát a szerelem sem maradhatott ki az életedből!

Minden téren későn érő voltam, persze a hetvenes években a jövő megalapozása, a munka és a tanulás volt az első. A tanárképzőben alig volt fiú, kivéve a testnevelés szakosokat. Ennek volt előnye és hátránya is. Ebédkor nekem mindig több sütemény jutott, mert a lányok akkor is vigyáztak az alakjukra. Lány barátaim is voltak, jártam a lánykollégiumba beszélgetni, barátkozni.

Három csoporttársammal Lengyelországba készültünk stoppal az egyik nyáron, de előtte úttörő vezetőképző táborba kellett menni. Nem sikerült együtt menni, én egy későbbi turnusba kerültem, s Dunaújvárosban végeztem el ezt a kötelező gyakorlatot.

Ott ismerkedtem meg leendő feleségemmel, aki történelem-orsz szakra járt Egerbe, s ő pedig fél éves Szovjetunió bel nyelvgyakorlatra készült.

Hosszúhajú, kicsit barna, csinos lány volt, aki minden reggel behozta kávéja felét, mert a fiúk közül én kávéztam. Aztán elmentünk egyszer moziba is, ha jól tudom, egy Fellini filmet néztünk meg.

S levélváltások sora következett, még csomagot is küldtem neki a Szovjetunióba, nem kis zavart okozva a szombathelyi főpostán. S negyedikben gyakran találkoztunk. Ő is ingyen utazott, édesapja szintén vasutas volt. S diploma után elhatároztuk, hogy együtt vágunk neki az életnek. Ez negyvenkét éve történt.

– **Akkoriban Lengyelország divatos hely volt.**

És az autóstoppozás is. Ma már tudom, 1956 miatt is szerettek akkor bennünket a lengyelek. Krakkó, Varsó, Gdansk volt a cél. Érdekes és izgalmas volt, aludtunk vonaton, pályaudvaron, a gdanski kikötő hajókötel raktárában. Megszerettem ezt az országot, később többször is voltam ott, s a családdal elmentünk Gdanskba is, fejet hatani a hajógyár munkásai előtt. Lengyelország, s a lengyelek szeretete belém ivódott, nem tudok meghatottság nélkül gondolni erre a népre.

– **Hogyan tovább?**

Ezt kérdeztük mi is magunktól. Szabó Géza megemlítette, hogy maradhatnék a nyelvi tanszéken

tanársegédnek, s elvégzeném később az egyetemet. De már nem voltam egyedül, s engem a már említett ösztöndíj Győr-Sopron megyéhez kötött.

Ez volt az első év, amikor irányítottan lehetett elhelyezkedni. Egy vaskos kiadványban sorolták fel a felajánlott állásokat.

Én a harmadik évfolyam elvégzését követően egy hónap nyári gyakorlatra a mosonmagyaróvári könyvtárba kerültem. Persze ez nem volt véletlen, Ferenczi Zsuzsa és Tuba László a könyvtár igazgatója játszott össze, hogy ez így legyen. Én Sopronba szerettem volna menni, de Óvár is jó. Mosonmagyaróváron még középiskolás koromban eltöltöttem egy hetet egy honismereti táborban. Itt Szigeti Gábor csoportjába kerültem, és nagyszerűen éreztem magamat. Gábor csodálatos ember volt, bejártunk a fogkefegyárba, s interjúkat készítettünk. Ez a benyomás is segített abban, hogy a nyári gyakorlat színhelyéül elfogadjam Mosonmagyaróvárt.

Közben járt Szombathelyen Tuba Laci, s borozgattunk egy pincében, amikor felajánlotta, hogy végzősként kezdjek Mosonmagyaróváron. Megbeszéltük, hogy feleségemnek is szereznek állást, s lakáslehetőséget is keresnek, de lehet, hogy egy kis időt albérletben kellene tölteni.

1978. július 29-én házasodtunk össze Balfon, majd az esküvői vacsora Sopronban, a Szélmalom étteremben volt.

Előtte voltunk pár napot Kelet-Berlinben, feleségem bátyja akkor ott dolgozott nyomdászként. Majd Jászapátin töltöttünk néhány napot, s augusztus 16-án megkezdődött közös életünk Mosonmagyaróváron.

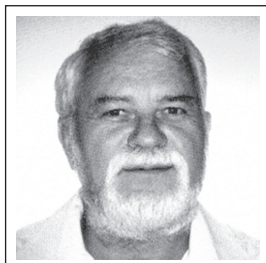
(Folytatjuk)

A felvételeken édesanyám és édesapám látható valamint én a hetvenes években a balfi állomáson.

Tuba László

Piaristák Magyaróváron

Iskolatörténet dióhéjban (1739–1948)

Magyaróvár első iskoláiról a XVI. századból vannak adatok, az 1500-as évek utolsó negyedében a német lutheránus, a magyar kálvinista gyülekezet és a katolikus egyház is tartott fönn iskolát. Az első írásos és hivatalos följegyzést a mosoni főesperesség 1659. évi egyházlátogatási jegyzőkönyvében találjuk, amely megerősíti az említett három intézmény létezését. Ezek lehetővé tették a végzett gyerekek számára, hogy már a gimnáziumot jelentő grammatikai iskolában tanulhassanak tovább, de nem volt anyagi bázis, amely Magyaróváron lehetővé tette volna gimnázium alapítását. Legközelebb Győr, Pozsony és Sopron rendelkezett középiskolával, így Moson vármegye tehetséges ifjai ott tanulhattak tovább. Magyaróvár tanácsa már 1721-ben úgy gondolta a kérdést megoldani, hogy a Pozsony vármegyei Szentgyörgy mezőváros piarista kollégiumának rektorához fordult, s a plébániai javadalmat azzal a feltétellel ajánlották föl számukra, hogy a városban hatosztályos iskola vezetésére is kötelezik magukat. A rektor azonban illetéktelennek érezte magát, s a küldötteket a tartományfőnökhöz irányította, aki a rend korlátozott lehetőségeire hivatkozva csak püspöki utasításra lett volna hajlandó a kérdést megfontolni. Mihály Ferenc a mosonmagyaróvári gimnázium történetéről megjelent tanulmányában már feltételezte, hogy az indíttatás a piaristákkal való tárgyalásra Zsidanics Ferenc Moson megyei adószedőtől származott, aki hagyatékával megteremtette az óvári gimnázium alapításának és működtetésének anyagi feltételeit.

Zsidanics István 1736. október 6-án Magyaróváron kelt végrendeletének 4. pontja így szólt: „*A Kegyes Tanítórend papjainak adassék az óvári saját tulajdonú polgárház, valamint 10 000 forint, mely összeget a mosoni nagyobbik kúria jüvedelméből kell kifizetni azzal a feltétellel, hogy e hagyatékra való tekintetből az említett szerzetesapok hetenkint két szentmisét mondjanak.*” (Mihály – Szakály - Szirányi 11–12. p.) Zsidanics nyilván tudatában volt annak, hogy a szerzetesek a rend regulái szerint rendezik be életüket, s erről a tanács tagjaival is beszélhetett, mert amikor a piaristákat örökségükbe iktatta a tanács, kifejezte igényét, hogy a szerzetesek az ifjúságot a tudományokra és a jó erkölcsökre oktassák. 1738-ban foglalták el a piaristák a Fő utcai házat, s házi kápolnájukban elmondták a heti két alapítványi misét. Zsidanics özvegye a győri püspök engedélyét kérte kisgimnázium megnyitásához, a beleegyezés hamarosan meg is érkezett. Ezt követte 1739. április 20-án a királyi jóváhagyás, amely lehetővé tette, hogy Magyaróvár Fő utcáján a városháza melletti polgárházban három piarista szerzetes 1739. november 3-án mintegy száz tanulóval elindítsa az első és második **grammatikai osztályt**. Ezek keretében a latin nyelvet, vallást, számtant, földrajzot, históriát, poétikát és az állat- és növényvilág ismereteit tanulták a tanulók. A tanítás minden nap szentmisével kezdődött, fél héttől 10 óráig 2-3 óra következett, azután hazamehettek ebédelni a diákok. Délután fél kettőtől négy óráig tartott a tanítás, s a héten minden csütörtök szünnap volt. A tanév november első napjaiban kezdődött, s a megtartandó ünnepek magas száma miatt szeptember 8-án fejeződött be. A kisgimnázium ifjúsága évenként a város közönsége előtt számolt be tudásának gyarapodásáról. A vártnál nagyobb érdeklődést látva Zsidanics István özvegye, **Schubert Mária Anna** 1741. április 5-én úgy végrendelezett, hogy 2000 forintot és mosoni házat a piarista rendre hagyományozza azzal a feltétellel, hogy a már működő grammatikai osztályok mellett

nyissák meg a **humaniórák** két osztályát is. E két osztály (poétika és retorika) azonban csak 1760 őszén nyílhatott meg, mivel a házaspárnak még élő kilenc gyermeke megtámadta a végrendeletet, így az csak 16 évi pereskedés után léphetett hatályba. Ebben az időszakban az anyakönyvi bejegyzések szerint az iskola tanulóinak száma és megoszlása az alábbiak szerint alakult:

	1745	1753	1760
magyar nemzetiségű	115 (66%)	97 (56%)	63 (35%)
német nemzetiségű	34 (20%)	53 (30%)	63 (35%)
szláv nemzetiségű	25 (14%)	24 (14%)	21 (12%)
összesen:	174	174	176
nem nemes és polgár származású	86%	78%	69%
nemesi származású	14%	22%	31%

E korszak neves gimnáziumi tanára **Kren Péter** jeles hitszónok és **Némethy Lajos** híres missziós pap. A sok szorgalmas diák közül is kiemelkedett a bezenyei **Laáb Gáspár**, aki később kiváló mérnökként a hazai szintezési térképészet egyik úttörője lett, továbbá a híressé vált magyaróvári **Alber János** piarista áldozópap, egyetemi tanár, hittudós.

1777-ben megjelent a Ratio Educationis, amellyel a szabad tanítás kora véget ért, helyébe az állami irányítás és ellenőrzés lépett. Ezzel a piarista iskola inkább veszített, mint nyert, s különösen rossz hatással volt rá II. József két szerencsétlen intézkedése: a **tandíj és a német tannyelv** kötelező bevezetése. Együttvéve ezeknek tulajdonítható, hogy az óvári gimnázium tanulóinak létszáma egyik évről a másikra 140-ről 34-re esett vissza, s az 1778–89. évek átlagos tanulólétszáma 33 fő lett. Volt olyan év, amikor csak 12 tanulója volt a három grammatikai osztálynak. Mindez azt eredményezte, hogy a Magyar Királyi Helytartótanács 1788. július 31-én kelt rendelete értelmében a magyaróvári gimnázium megszűnt, s a piaristák elhagyták Óvárt. Nagy veszteség volt ez a megye és a város számára, ezért több éven át kérelmezték az iskola újraindítását. Végül 1798. október 16-án ismét megnyílhatott a gimnázium, amelynek helyiségei olyan rossz állapotban voltak, hogy teljes felújításra lett volna szükség. Ennyi pénze sem a városnak, sem a megyének nem volt, így a legszükségesebb javítások elvégzése után 1799 novemberében 82 tanulóval ismét elkezdte működését a **grammatika három osztálya**, amelyhez 1801-ben csatlakozott a **szónoki és költészeti osztály**. 1836-ban megszervezték a gimnázium mellett a konviktust is, amely nem a mai értelemben vett kollégium volt. Legmagasabb létszáma 12 növendék volt, akik külön foglalkozásokon szereztek mélyebb műveltséget bizonyos tárgyakból.

A II. Ratio Educationis kötelezővé tette a magyar nyelv tanítását is, de megjelentek a rendkívüli tárgyak is: francia nyelv, gyors- és szépírás, ének, zene. A szabadságharc már egy magyar szellemű gimnáziumot talált a jórészt német nyelvű városban. Nem véletlen, hogy a kollégium kiváló növendéke volt Rómer András, későbbi nevén Rómer Flóris bencés szerzetes, híres régész és művészettörténész. Az 1848-as forradalom idején nemzetőr és honvéd volt, kollégiumi társa, Mednyánszky László, Haynau első áldozata. Szintén a neves tanítványok között említhetjük Szále János későbbi festőművészt és Hóman Ottót a klasszika-filológia egyetemi tanárát. 1850-ben a császári kormány bezáratta a magyar tanítási nyelvhez ragaszkodó gimnáziumot, amely csak 1854. október 1-jén indította újra működését 24 tanulóval. Eleinte magyar–német, majd 1865-től csak magyar nyelvű volt a tanítás, ez így is maradt a Kiegyezésig.

1868-ban a tantervi rendelet **kisgimnáziumként** szabályozta a magyaróvári iskolát, amely a fenntartás nehézségei dacára jól felszerelt intézmény volt. Első fenntartója az alapítványi tőkét kezelő rend előtt – országos kivételként – Moson vármegye volt. Ekkor 6 tanteremmel, tanári és ifjúsági könyvtárral, természetrajzi gyűjteménnyel és természettani szertárral, továbbá régiség- és éremtárral rendelkezett a kisgimnázium. Különlegessége volt – mindössze három ilyen működött az országban – hogy bár a tanítás nyelve a magyar volt, a két alsó osztályban a német is tannyelvül szolgált. Nyilván azért, mert ekkortájt Moson megye lakosságának a 2/3-a német volt. A négy tanerőt minden évben két-két növendék paptanárral egészítette ki testületté a rendkormány, s mellettük hetedikként szerepelt a világi tornatanár. E korszak neves tanárai: **Peck Ágoston**, tőle származik Moson megye flórájának és faunájának leírása; **Ivánfi Ede** régész és történész a megyei múzeum egyik alapítójaként is elismert közéleti ember; **Rappensberger Vilmos** botanikus, igazgató, európai utazásairól útleírásokban számolt be, földrajzi tanulmányait a gimnáziumi értesítőben és a Mosonvármegye c. lapban közölte. Legnevesebb tanítványok e korból: **Haberlandt Gottlieb** botanikus, **Flesch Károly** hegedűművész, **Hankóczy Jenő** növénynevelő. 1876/77 és 1884/85 között a tanulók társadalmi összetétele az évek átlagában: magántisztviselő szülő 7.7%, értelmiségi 26.5%, önálló őstermelő 26.2%, iparos, kereskedő 31.9%, szolga, munkás 7.7%. Helybeli volt a tanulók fele, ez az arány 1906-ra 57.3%-ra módosult a

magyaróváriak és a mosoniak javára. A hittan vezette a tantárgyak sorát. Ezt követte a magyar, latin és német nyelv; a történelmi, földrajzi és természettudományi ismeretek (benne a mennyiségtan); a rajz; a testnevelés és a rendkívüli tárgyak (ének, francia nyelv, „gyorsírászat”). A középiskolákról rendelkező 1883. évi XXX. sz. törvény után közel három évtizedes nyugalmas korszak következett a magyaróvári gimnázium életében, amely a mindennapok teremtménye munkájával, ünnepélyes alkalmakkal, a haza és az egyház szolgálatával telt el.

A nyolc osztályos, érettségit adó **főgimnáziumért** indított megyei és városi mozgalom hatására 1911-ben megkezdődött a magyaróvári gimnázium V. osztályában is a tanítás, s az intézetnek főgimnáziummá való fokozatos fejlesztése. Az 1914/15-ös tanévtől már nyolc évfolyama volt az iskolának, azonban egyre nagyobb lett az ellentmondás a rang és a mostoha működési körülmények között. Végül szükségmegoldásként 1914-re az új osztályok, így a fél gimnázium az egykori magyaróvári község háza épületében (ma levéltár) talált helyet. Ennek ellenére Dsida Ottó tankerületi főigazgató 1917. évi látogatása alkalmával azt állapította meg, hogy az „... *épület nem felel meg a minimális pedagógiai és higiéniai követelményeknek sem.*” Tudjuk, hogy máig nem épült meg a méltó körülményeket biztosító új gimnáziumi épület. 1915-től az I. világháború következtében egyre nőttek az iskola nehézségei. Egy tanár nem tért vissza az orosz fogságból, az 1915/16-os tanévben például a 8. osztályra csak 8 tanár jutott. Érdekes módon a bevonulások és a háború viszontagságai csak átmenetileg csökkentették a tanulók számát. Az 1914/15-ben felvett 229 fős létszám 1917/18-ra 252-re nőtt. Az eredmények azonban magukon viselték a háború következményeit. A tanulók teljesítménye a tanári kar kemény követelményei ellenére csökkent. Az 1918. novemberétől 1919. augusztusáig tartó forradalom kilenc hónapja nem okozott nagy megrázkódtatást az iskola életében. Pedig a fakultatív hitoktatás bevezetése, a kötelező miselátogatás és a vallási szertartások megszüntetése, majd az iskola államosítása, ennek következtében a tanárok kilépése a tanügyi szolgálatból elegendő ok lett volna a kétségbeesésre. Mégis az intézet és vagyona sértetlen maradt. A tantestület és a diákság kiérlelt, szívós taktikájával csak azt fogadta el, amit feltétlenül kötelező volt, s elszabotálta, amit csak lehetett.

A Tanácsköztársaság bukását követő 1919/20-as tanévben 275 tanulója volt a gimnáziumnak, ebből 214 katolikus, 6 református, 27 evangélikus és 28 izraelita. Nemzetiség szerint 230 magyar, 41 német, 3 horvát és 1 cseh; származás szerint birtokos és jómódú polgár 37, értelmiségi 40, paraszt 26, kisiparos, kiskereskedő 66, tisztviselő 79, szakmunkás 11, munkás, napszámos 16. 1924-ben a XI. törvény a színvonal emelése érdekében a középiskola új szervezetét hozta létre: gimnázium, reálgimnázium, reáliskola. Magyaróvár piarista középiskolája **reálgimnázium** lett, majd 1934-ben a XI. tc. egységes típusú intézménnyé alakította a **gimnáziumot**, az átállás 1938-ra történt meg. Ezek a változások nem jelentettek nagyarányú változást az oktatás anyagában, némileg növelték az oktatási időt az élő idegen nyelvek és a matematika javára. Az 1934. évi XI. tc. a katolikus gimnáziumokat autonóm katolikus középiskolákká minősítette, s az állam főfelügyelete mellett létrehozta a Katolikus Középiskolai Főhatóságot, ennek keretében az óvári gimnázium 1935-től a székesfehérvári tankerülethez tartozott. Tanulmányi eredményei, nevelési-oktatási módszerei, mindennapjai és ünnepei a századfordulótól megismert hagyományokat követték. Új jelenség lett a diákegyesületi mozgalom, ennek keretében működött az 1915-ben létrehozott Vörösmarty Önképzőkör, a Wesselényi Sportkör és a cserkészcsapat. 1938/39-ben nyolc osztályban 288 tanuló tett év végi vizsgát. A korszak mindhárom igazgatója folytatta reménytelen küzdelmét az új gimnáziumi épületért. 1924 és 1938 között a reálgimnáziumnak ismét értékes tanári gárdája alakult ki világi és szerzetes tanárokból, közülük ki kell emelni **Todorán József** történelem-földrajz szakos tanárt, **Szüts Ferenc** helytörténészt, **Kovács Imre** testnevelőt, **Láng Rezső** vadászíró, **Zwinkl Pál** nyelvészt. A II. világháború vége előtti korszak néhány neves tanulója: **Szalay Ferenc** festőművész, **Zsdánszky Kálmán** atomfizikus, **Hárs Ernő** költő, műfordító, **Timaffy László**

a Szigetköz néprajzkutatója, **Takáts Béla** mosoni és magyaróvári lelkipásztor, **Kovács K. Zoltán** kereszténydemokrata politikus, a Szabad Európa Rádió munkatársa.

1938-ban új középiskolai törvény született, amelynek kapcsán ismét fölsillant a remény, hogy végre éveken belül új épülethez jut a magyaróvári piarista gimnázium, de a II. világháború keresztül húzta az új iskolaépület tervét. A tanári kar létszáma 15-18 fő között váltakozott, s évenként 300 körül mozgott a tanulók létszáma. Továbbra is alapvető követelmény volt a vallásos nevelés, a diákoknak évenként négy szentgyónást és szentáldozást kellett végezni. Minden évben eseményként ünnepelték meg november 5-én Szent Imrét és november 19-én Kalazanci Szent Józsefet, a Piarista Rend alapítóját. 1942 novemberében háromnapos jubileumi ünnepséget tartottak a gimnáziumban a magyarországi piaristák 300 éves fennállásának emlékére. A piaristák a nevelés eredményesebbé tétele érdekében mindig nagy hangsúlyt fektettek a szülők és az iskola közötti jó kapcsolat kiépítésére. Erre szolgáltak a fogadóórák, a szülői értekezletek, az osztály- vagy iskolai rendezvények. Nem maradhettek el a tanulmányi kirándulások, a háború éveiben a nagyobb távolságra tett többnapos kirándulásokat a kis távolságra szervezett egynaposak váltották föl.

Nagy reményekkel indult a háború utáni 1945/46-os tanév. A beiratkozott nyilvános és magántanulók száma 485 fő volt. Ebben a tanévben nyílt meg a rendházban a **Piarista Diákotthon**, s 8 osztályos általános iskola megszervezését előíró rendeletnek megfelelően a gimnázium első osztálya az általános iskola V. osztályaként indult. Az 1946/47-es tanévben nyílt meg a főhercegi kastélyban a szegény sorsú, tehetséges fiatalok számára a Gróf Széchenyi István Népi Kollégium, ahová fölvettek a piarista gimnázium 15 kitűnő tanulója is. 1947/48-ban három jubileum köszöntött a piarista iskolákra: a piarista iskolák alapításának 350-ik, Kalazanci Szent József halálának 300-ik és a magyar szabadságharc 100. évfordulója. Ebben az évben tovább bővült és teljessé vált az általános iskola alsó tagozata. Mégis keserűre fordult a tanév vége, mert a politikai vezetés részéről egyre keményebbé vált az egyházi iskolák elleni hangulatkeltés. Június 15-én még az évet a szokásos módon Te Deum-mal fejezték be, a következő napon azonban az Országgyűlés elfogadta az egyházi iskolák államosításáról szóló 1948. évi XXXIII. törvényt. Ezt azonnal követte a kormányrendelet a nem állami iskolák épületeinek és felszerelésének zár alá vételéről. Június 22-én a magyaróvári piarista iskolában is megkezdődött a leltározás, az ingóságok zár alá vétele. Ezzel megszűnt a 209 éves iskola. A közép fokú, gimnáziumi oktatást 1948 őszétől az Állami Általános Gimnázium, 1950 őszétől a Mészáros Lőrinc Állami Általános Gimnázium, később a Kossuth Lajos Gimnázium vette át. Ez utóbbi az 1989-ben kiadott összefoglaló történeti munkában (Mihály Ferenc – Szakály Ferenc – Szirányi Péter: A 250 éves mosonmagyaróvári gimnázium története. Mosonmagyaróvár, 1989.) ugyan a piarista gimnázium örökösének vallotta magát, de a magyaróvári piarista gimnázium örököse nyilván csak olyan intézmény lehetett, amely szellemében, szervezetében, lelkiségében vállalta az 1948-ban fölszámolt iskola teljes örökségét.

Források:

Mihály Ferenc – Szakály Ferenc – Szirányi Péter: *A 250 éves mosonmagyaróvári gimnázium története. Mosonmagyaróvár, 1989.* 275 p.

Rappensberger Vilmos: *A Kegyes Tanítórendiek vezetése alatt álló Magyar-Óvári Gymnasium története 1739–1894-ig.* (Klny. A Kegyes Tanítórendiek ... Magyar-Óvári Gymnasium értesítője az 1893–1894. tanévről.) Győr, 1894.

Dr. Koltai András piarista főlevéltárostól (Bp.) kapott információk.

Kovács László

A Csallóköz kialakulása és benépesítése

Ma a *Csallóköz* egy jellegzetes nagytáj, mely mai állapotában a Duna legnagyobb szigete. Területe 1813 négyzetkilométer. Északkeleten a Pozsony alatt kiszakadó Kis-Duna határolja, mely Gútánál egyesül az északról dél felé folyó Vág vizével, s innen Vág-Duna néven folyik tovább délre Komáromig, ahol ismét egyesül a délnyugat felé folyó Nagy-Dunával, amely délről zárja be a Csallóközt, s választja el az egyébként teljesen azonos adottságokkal rendelkező Szigetköztől.

A Csallóköz kialakulása

A mai Csallóköz tehát sziget. A történelmi Csallóköz, mint ahogy neve is mutatja, azonban nem sziget volt, hanem folyóköz. A Csallóköz mint földrajzi név a terület megnevezéseként a honfoglalás idején itt megtelepedő magyarságtól származik, jóllehet első, okiratban előforduló alakja csak a 13. század elejéről való (1222: *Cholloukuz*, 1244: *Challokuz*). Mint szóösszetétel és mint szűkebb területet jelölő fogalom kétségtelenül a magyar nyelv alkotása. Hasonló megjelöléssel másutt is találkozunk: a Rábaköz, Sárköz, Bodrogeköz, Csilizköz fogalmak egy-egy folyó által határolt területet jelölnek a magyar nyelvben. (Ilyen névalkotás volt már a történelmi Etelköz is.) Na de hol van az a *Csalló* folyó, mely nevet adott ennek a folyóközi tájnak. Előlegezhetjük: a Csalló a Dévényi kapu után több ágra szakadó Duna legmarkánsabb északi ágának a neve volt. A Csalló folyónév legelfogadottabb etimológiája az itt birtokos, honfoglalás kori *Csurla* – *Charla* nemzetség nevéből származtatja ezt a földrajzi nevet, akárcsak a Felső-Csallóközben található Csölle (1274: *Churle*, 1304: *Churla*) településnevet is, mely a nemzetség ősi szálláshelyének bizonyult. Tekintettel arra, hogy a fő Duna-ág alig néhány kilométerrel a közös Dunából való kiszakadás után a *Csurla* nemzetség ősi szállásbirtokához ért, természetes hogy nevét tőle kapta. Ezen felül a *Csurla* nemzetség szállásbirtoka kitöltötte a Csalló meg a Lajta egész közét Pozsony alatt.

A régi Csallóköz a mai sziget felső és nagyobb területét felölelő része a történelmi Pozsony vármegye területéhez tartozott és ma kisebb eltérésekkel a dunaszerdahelyi járás területét alkotja. Mint a neve mutatja, alapjában ez is folyóköz volt, mégpedig a *Csalló* és a *Lajta köze*, területe persze a sok kis Duna-ág határolta szigetből állt. Ezt népi nevén Főtajnak is nevezték.

A mai szigetnek a volt Komárom vármegyéhez tartozó része volt a *Vágköz*, egy teljesen önálló vízrajzi egység, vagyis a Dunának, illetve a Csallónak és a Vágnak a köze. A mai Csallóköznek ezt a részét népi nevén Altájnak is nevezték.

A Csalló- és a Vágköz közös határa alatt helyezkedett el a harmadik köz, szintén valódi vízköz: a *Csilizköz*. Ennek területe a történelmi Győr vármegyéhez tartozott.

Ez a három köz a 15-17. századi, fokozatosan lezajló nagy vízrajzi átalakulások folyamán olvadt eggyé a mai Csallóközben. A mai Csallóköz mint sziget kialakulásához tehát két igen fontos vízrajzi változásnak kellett beállania: 1. északon *Nyárasdtól* (a régi Csalló itt fordult délnek) *Gútáig* kellett kialakulnia egy új medernek, hogy az addig Gútát érintő Vág folyó úgy torkolljon Komáromnál a déli Duna-ágba, hogy Gútától már Vág-Duna néven szerepeljen. 2. délen pedig *Csölösztől* és *Bős* között

alakuljon ki egy új meder, mely aztán, Vénektől (fölvéve a Nyárasdtól délre folyó Csalló vizét) a régi Rába medrében folyva egyesüljön Komáromnál az északi ággal. Így alakult ki a ma Csallóköz nevet viselő sziget.

A régi Csallóköz és Csilizköz

A Csallóköznek nevet adó Duna-ág, a Csalló nagyjából a pozsonyi vár alatt Vödricnél szakadt ki az addig egységes Dunából. Vereknéig a mai Pozsony területén folyt (több ága a mai Pozsony területén különböző szigeteket hozott létre, melyek a történelmi térképeken még jól láthatók). Vereknétől pedig többé-kevésbé a mai Kis-Duna medrében folyt egészen Nyárasdig. Itt délre fordult és Apácaszakállas és Alistál között folyt (egy 1267-es oklevél szerint ugyanis Apácaszakállas már „*a Chollo és a Wag közt fekszik*”). Ekecs és Apácaszakállas térségében folyt bele délről az oklevelekben *Megye-ágnak* nevezett bővizű folyó, mely *Komárom és Pozsony vármegye határát* alkotta. A Csalló itt tulajdonképpen kettészakadt és a szintén oklevelekből ismert *Mély-érben* folytatódott. A Csalló név tehát Nyárasdtól délre megszűnt. A Megye-ágtól nyugatra Alistál még Pozsony vármegye része lett, míg tőle keletre Ekecs már Komárom vármegyéé.

A Csallóköz déli határának vízrendszere a honfoglalás korában már jóval összetettebb volt. A hajdani Farkastorok tájékán két jelentős ág szakadt ki a Pozsony alá érkező Dunából. A déli ág Püspöki és Gútor közti szakaszát az oklevelek *Nagy-Duna* néven említik, az északi ágot értelemszerűen *Kis-Dunának*. (Ezek a nevek nem a ma használt megnevezések.) Gútonál ez a két ág egyesült, majd ismét két ágra szakadt és Csölösztőig egy szigetet zárt közre. Az északi ágot *Korousedunának* a déli

ágot *Prandunának* nevezik az oklevelekben. Csölösztőnél újból két igen jelentős ágra szakadt szét az egyesült Duna. Az északi ág az aránylag bő vizű *Cselcs* volt, melynek nevét csak az oklevelek őrzik, már teljesen elfelejtődött, akárcsak a Csalló. A Cseles Szarvától, Felbártól északra, majd Dercsikától, Várkonytól délre folyt és Patas határáig tartott. Itt észak felé kivált belőle a már említett Megye-ág.

A Csölösztőnél kiváló ág a *Csiliz* (ezt a falu neve is mutatja) is rendkívül jelentős, a Cselesnél bizonyára bővizűbb ág lehetett, hisz névadója lett a Csilizköz tájegységnek (a Csiliz és a Lajta, ill. a Rába köze), és *Pozsony és Győr vármegye határát* is jelentette. A Csiliz Patasnál torkollott a Cselesbe, és ez az egyesült folyó Komárom és Győr vármegye határa lett.

A Csallóköz belső vízrendszere is rendkívül gazdag volt. A Csallóból szakadt ki Nagymagyarnál a *Beld-ér* és Vásárútnál tért vissza; Vereknynél az igen bővizű *Hum-ér* és Hidason (ez jelentős átkelő hely volt) keresztül Nyárasdnál folyt vissza a Csallóba. A Csallóköz közepén az északi és a déli ágakat összekötő *Karcsa táji vízhálózat* volt jelentős. Ez a sok ágra szakadó vízrendszer a Cselesből vált ki, a Karcsák és Tejedek tájékán szigeteket alkotott és a Megye-ágon keresztül a Csallóba tért vissza.

A Vágköz

Ez a földrajzi név is feledésbe merült az idők folyamán, akárcsak a Csalló neve, ma már csak oklevelekből ismerjük. (A 14. századig használatos a tájegység nevéként.) A Vágköz is folyóköz volt, mégpedig a *Vág és a Csalló*, illetve annak folytatása, a *Megye-ág köze*. A Vágköz keleti határa természetesen a Vág folyó volt, mely a történelmi időkben Komáromnál torkollott a Dunába. Hogy a Vág folyónak önálló torkolata volt Komáromnál, ezt egy 1075-ös oklevél *Wagetiun* (értsd: Vág-tő) alakban őrizte meg.

A Vágköz nyugati és déli oldalát pedig a Csalló és folytatása, a Megye-ág alkották. A Vágköz akkor szűnik meg igazán és területének déli része akkor válik a Csallóköz részévé, amikor kialakul *Nyárasd és Gúta* között az új Duna-meder. Ezt az időt követően a Vág Gútától Komáromig tartó medre már a Dunával közös mederré válik. A történelmi Vágköz Komárom vármegyei területe pedig a mai Csallóköz részévé.

A Csallóköz nevééről

Mivel a Csalló folyónév az idők folyamán feledésbe merült, a Csallóköz név viszont megmaradt, ezért ez a név szinte kívánta azt a sokféle magyarázatot, mely a Csallóközt lakó nép, de a Csallóközzel foglalkozó tudós elmék körében is elterjedt. A népi magyarázatok közül néhányat elevenítsünk föl.

A tündérek mondája

Mikor Ilka szigete (a mai Jóka helyén) még a Csallóközben volt a vízen jártak át a tündérek az illésházi rétre, s amíg a komp a vízen járt, a rajta tartózkodó tündérek fészülködtek, aranyhajukból az aranypor a vízbe hullott. Egyszer egy vándorlegény arra járva meglátta a lakmározó, mulatozó tündérlányokat, akik maguk közé fogadták, s megvendégelték őt. A lakoma után a tündérek elaludtak, a vándorlegény kihasználta ezt, levágta az alvó tündérek haját, és a Dunába dobta. A Dunába dobott aranyhajból keletkezett a Duna homokjának az aranya.

Tündér Ilona mondája

A Csallóköz régen olyan csodaszép volt, hogy Aranykertnek nevezték. A sok szép szigetet, a csodás ágvizek partjait tündérek lakták. Királynőjük Tündér Ilona volt. Fehér hattyú képében úszkált a

Dunán, reménytelenül kereste szerelmét, Árgyélus királyfit. A tündérkirálynő palotájában igen drága bútorok voltak, minden aranyból és gyémántból készült. A szobákban lévő asztalokon a legjobb ételeket és italokat találta az oda belépő. Reggeltől estig vidám zene szólt. Egyszer egy vadászfiú érkezett a tündérekhez. Ott maradt közöttük, velük mulatozott, lakomázott, majd a legszebb tündérlányt elrabolta, magával vitte. A tündér menekülni akart, de a legény megragadta az aranyhaját, kitepte és szétszórta a réten. Így lett tele aranyporral a Duna menti rét, s ebből az aranyhajból kelt ki az árvalányhaj is.

A csillagokba szállt tündérek a Tejúton járnak minden éjjel. Ezen az úton kerülnek meg az egész világot. A királynő, Tündér Ilona pedig a Gönczöl szekerén utazik, ennek meg azért görbe a rúdja, mert igen gyorsan jár, sokat kanyarog.

Miért nevezik a Csallóközt *Kukkóniának*?

A Csallóköz e népi nevének eredetmondája a tatárjáráshoz kapcsolódik. Eszerint a tatárok elől a sziget hanjai (mocsarai, lápjai) közé, a nádasokba húzódó magyarok közül egy bátrabb elment, hogy kikémlelje: elvonult-e már az ellenség. Váratlanul azonban tatár lovasok bukkantak fel előtte, s ő úgy megijedt tőlük, hogy még a bűvőhelyen is, ahová hanyatt-homlok futott vissza, sokáig csak annyit tudott mondani, hogy „kukk, kukk”. Ezért gúnyolták a csallóközieket kukkóknak. Egy másik változat vitába száll ezzel a tréfás magyarázattal. Eszerint a „kukk” szó nem a csuklásból ered, hanem jeladás volt, amivel a rejtőzködők egy itt honos béka, a vöröshasú unka (*Bombina bombina*) hangját utánozva (kukk-kó) felelgettek egymásnak, vagy hollétüket, esetleg az ellenség közeledtét tudassák egymással.

Az aranyat adó Duna

Az *Aranykert* – a Csallóköz mára már elhomályosult neve – nagyon valószínű, hogy a hajdan nagy múltú aranyosó-mesterséggel kapcsolatos. A hegyek közül kiszabaduló, majd e tájon már megcsendesülő Duna évezredek át itt, ezen a vidéken rakosgatta le arany tartalmú iszapját és homokját. A középkorban a fáradságos és hosszadalmas munkával kimosott aranyszemcse jelentős királyi jövedelemnek számított, de még a XX. század elején is akadt egykét vállalkozó szellemű ember, aki foglalkozott vele.

A Csallóköz benépesítése

A Csallóköz igazi benépesítése a magyar honfoglalás után történt. A Különböző történelmi korokból származó emberi települések nyomai megmaradtak ugyan (vaskor, bronzkor, római idők, avar kor), de állandó településrendszer nem jött létre. Sem germán, sem szláv eredetű földrajzi nevek (a Csallóközre oly jellemző vízneveket is ideértve) nem találhatók itt. A településnevek pedig szinte kizárólag magyar nyelvi alkotások, még ha a személynévi eredetűek között vannak idegenek is.

A Csallóköz viszonylag állandó településszerkezete tehát a magyar honfoglalást követően alakult ki. Az első állandó települések, a téli szállásokból kinövő falvak, a 10. században keletkeztek. A Csallóköz benépesítőinek etnikumát a helynevekből még akkor is meg lehetne állapítani, ha az írott történeti források erre vonatkozólag nem adnának felvilágosítást, ugyanis etnikai szempontból a helynévadás egyöntetű magyar jellege a megtelepülés korában magyarul beszélő lakosságra enged következtetni. A csallóközi helynevek közt a legősibb típusok, a pusztaszemélynévből és a törzsnévből származók mind megtalálhatók. Közülük is legrégebbiek a pusztaszemélynévből alakult településnevek. Ez az ősi helynévadási mód még a nomád időkből maradt fenn, amikor tulajdonképpen nem a terület (mert az változott), hanem a személy volt fontos, akinek a „népe” lakott valamely területen. Ilyenek: *Karcsa, Éte, Olgya, Vata, Bár, Örs, Lél*. Idegen eredetű személynévből: *Beke* (Benedek névváltozata), *Gelle* (Gál), *Izsap* (Izsóp). Ebben a helynévadási módba illeszkedett bele a törzsnévből, nemzetségnévből keletkezett helynevek csoportja is, melyek értelemszerűen a 10-11. század fordulóján a Géza és István kori nagy áttelepítések idején keletkeztek: *Nyéke, Kürt, Megyer, Magyar, Keszi, Várkony*. A várbirtokrendszer kialakulása, vagyis a vármegyeszervezés idejében jönnek létre az ilyen települések, mint *Udvarnok, Tárnok, Madarász, Szakállás* (Szakállas – halászhely). Ugyancsak ősi vonásokat őriz a nemzetségi településhálózat, a sok azonos nevű település egymás szomszédságában: *Karcsák, Tejedek, Patonyok, Gellék*. A templom védőszentjének nevét viselő települések is lehetnek egészen koraiak, a 11. század első feléből valók: *Szentpéter*, (ma Illésháza része), *Szentandrás* (ma Nagyszarva néven), *Szentmihályfa, Szentmária* (átalakulva: Somorja). A különböző képzős származékú településnevek a 11-12. században jönnek létre: *Püspöki, Abony, Samud* (Sámot). Az államszervezet kiépülése

után meginduló kereskedelemre utalnak az ilyen településnevek: *Csütörtök, Szerdahely, Vámos (ma Vámosfalva), Vásárút*. A -falva/-fa, -háza településnevek 13. századiak: *Illésháza, Bucsuháza, Bacsfa, Pósfá, Balázsfá*.

A ma is létező csallóközi települések több mint 80%-ának nevével már a 11–14. századi oklevelekben is találkozunk. A Csallóköz etnikailag magyar maradt, csupán északnyugati részén németesedett el néhány település, melyek egy része a középkor végére visszamagyarosodott, az újkort németként mindössze öt település érte meg.

A településnevek tehát közvetve a betelepülés idejéről is tudósítanak. Ám egy terület benépesülése nem spontán módon történik, ugyanis föl kell tételezünk olyan uralmi központokat, melyek ezt irányították. A honfoglalást követően ezek kétségkívül a nemzetségek vezetőinek udvarhelyi központjai lehettek (Vágközben, a későbbi Komárom vármegyében a Katapán nemzetség, Csallóközben az Ethuru és Salamon nemzetség), Géza és István idejében pedig a vármegyék központjában lévő várispánságok.

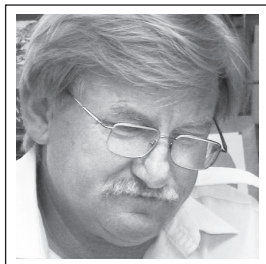
Ezért fontos a vármegyék kialakulása és a Csallóköz vízrajza történetének összefüggése. Így a Csallótól északra és délre eső települések Pozsony vár megyéjébe kerültek. Pozsony vármegye egészen biztosan Szent István-i alapítású, népeinek nagy része várnép vagy várjobbágy volt. Pozsony vármegye eredetileg határvármegye volt. Magyar nevét feltehetően első ispánjáról – Pósa – kapta, akinek itt fontos határőrző feladata volt. Bizonyos területein a határvédelmet biztosító népelemeket telepítettek le: a Csallóközbe besenyőket (Padány, Bős), a Dunától északra székelyeket (Sekule, Uherský Hradište). A megye területe a Csallótól északra és délre feküdt, déli része volt a Csallóköz. Pozsony vármegye csallóközi területét a későbbi századokban Kis-Pozsony megyének (Comitatus minor Posoniensis) is nevezték, ellentétben a többi résszel, mely Nagy-Pozsony megye (Comitatus maior) néven volt ismert. Közigazgatásilag a pozsonyi várispán vezetése alatt egybe tartozott ugyan az egész megye, mégis, ez a területi megkülönböztetés hosszú századokon át megmaradt. A közgyűléseket is együtt tartották, de ezzel a formulával vezették be a jegyzőkönyveket: „*Pozsony megyének és a Csallóköz nemességének egyeteme*”.

A történelmi Vágköz Komárom vármegye része lett, Csizlitzköz pedig Győr vár megyéjébe került. A vármegyék területe természetesen változott az idők folyamán, például több Moson megyei településről tudjuk, hogy a 13. századik Pozsony vármegyéhez tartoztak. Ez azonban csak későbbi történetük miatt fontos, a benépesülés leírt folyamata ezzel nem változott.

szél-járás

Böröndi Lajos

Megtartó Felvidék?

Reményik Sándor felvidéki gyökereiről szervezett rendezvénysorozatot az Erdélyi Magyar Közművelődési Szövetség a Felvidék számos színhelyén és Kolozsvárott. A világjárvány azonban ezt a tervet sem kímélte, több rendezvény elmaradt. A sorozat része volt Görföl Jenő fotókiállítása kolozsvári Bánffy palotában. Szerencsére a fotók kiérkeztek a helyszínre, a kiállítás a fotós távollétében megnyílt augusztus 15-én. Erre a rendezvényre készült az alábbi köszöntő szöveg.

A táj, a közös múlt, az elképzelt jövő. A várak, a régi házak, őseink lélegzete a falakban, apáink, nagyapáink, dédapáink keze nyoma, érintése. Talán. Talán ez tart meg bennünket. Valami láthatatlan vezetősál, amibe kapaszkodunk, amit nem tudunk, és nem akarunk elengedni. Ez a haza. Ez van bennünk, ebbe születünk bele. S közösség, amiben ma is élünk. A közösség szabadsága, s nem az egyén, a magányosra, pőrére vetkőzött, vetkőztetett egyén szabadossága éltet bennünket. Nem nyomorúsága.

Mert ez visz át bennünekt a túlsú partra. Az egymásba kapszkodás. A közös a nyelv édessége életet bennünket. A nyelv, amelyen a Jaj Istenem! felkiáltás kiszakad belőlünk. Amely olyan édes, mint a méz, s olyan keserű, mint az ecet, ha sötétül felettünk az ég. Fogjuk egymás kezét, egymásba kapaszkodunk. Elődeink simogatását érezzük e képeken látható falakban, s üzenetét érezzük, hogy a vár, a ház nem csak beton, homok és kő, nem csak cement. Nem csak kipergő habarcs.

Szepes vára a székesegyházzal

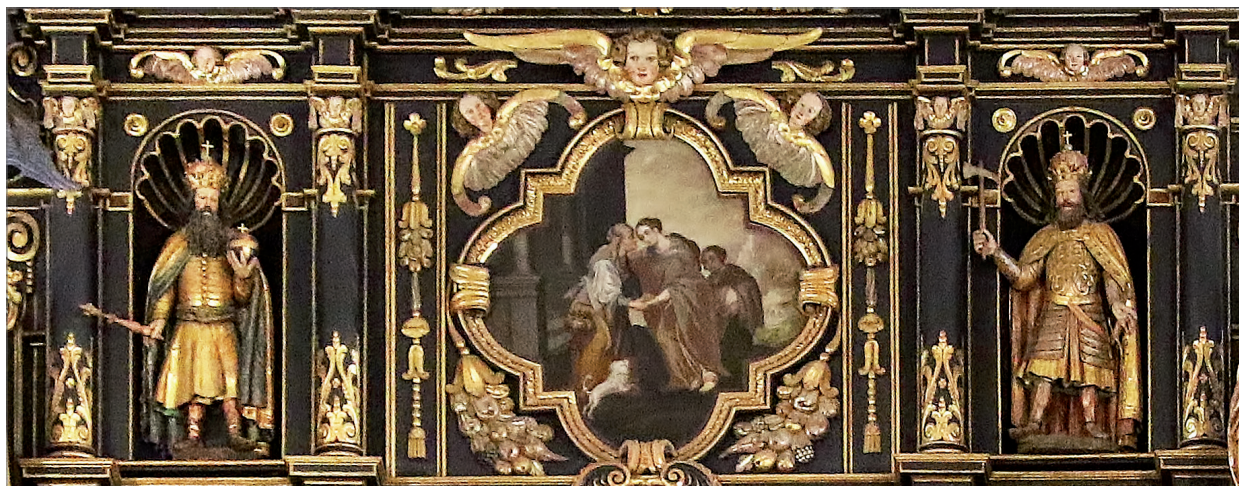

Beckó vára

De benne van a valahai szélzúgás, s persze a harangok kondulása, amely ugyancsak abroncs ezen a kicsi hazán, amely fölszabdalva is képes egyként fölajdulni, fájni. Mohácsok hazája, széthúzásoké. Az összekapaszkodások hazája helyett.

Ez a haza örökítődött meg most néhány fotográfián. Az a haza, amit belénk égetett a múlt, amelyet úgy kellene átvinni a túl partra, mint féltve őrzött kincset.

Görföl Jenő fotográfiái megemelik a lelket, s növelik a fájdalmat. Tágítják a szép fogalmát, amely nem a szemből táplálkozik, hanem inkább a szívből. Megemelik a fájdalmat, átélve a veszteséget, a nap mint nap átrajzolt múlt szépségét.

Szent István és László a nagyszombati egyetemi templom főoltárán

Selmeci képe

Görföl régóta fotózza mindazt, ami elébe kerül. A Tündérkertet, Csallóközt, a vizek pillanatnyiságát, a kopárodó, estébe hanyatló tájat. De leginkább a templomokat, amelyek az Árpád kor hűvösségével ajándékoznak meg bennünket, s belépve olyan hangulatot sugallnak, mint amelyekben éppen most maradt abba az ének. Mint aminek nehéz ajtója éppen mint csapódik a csöndre.

Könyv is keletkezett Felvidék Árpád kori templomairól, Kovács László barátjával együtt, aki tudós jegyzeteket ragasztott a templomképek alá, s akivel évtizedek óta járják a Felső országot.

Aztán persze lencsevégre kapja Pozsony régi épületeit, meg a szobrokat, a történelem jeleit úton útfélen. Még az útszéli pléhkrisztusok is megörökítődnek, amelyek mellett néha csak úgy elmegy az ember, mert a veszélyes kanyarra kell éppen figyelni, nem észrevéve a Megfeszített ujjáról éppen lecseppenő esőcseppet.

Meg a temetőket is járni kell, megnézni a negyvennyolcas honvédek sírjait Léván, Szepesszombatban és másutt. Hogy megvannak-e még? Megvannak. S újra le kell fényképezni őket. Aztán a lefotografált táj életre kel az emberben, beleköltözik a szívébe, gondolataiba, benne él és nem csak jelen időben.

S lassan a képet nézegetőébe is.

Mit tud visszaadni abból a gazdagságból, ami még megmaradt, ami elvehetetlen egy fotótárlat? Nem sokat. Hisz a készítőjében embert megtartó az a Felvidék, amit megsebzett a történelem, amit átír a mindennapi politika. De megtart-e valójában bennünket, akik nem benne élünk, csak kívülről szemléljük? Akik több emberöltőnyi felejtésre ítéltünk. Megéljük-e elődeink keserűségét, vagy csak mentjük fotókba, emlékkönyvekbe azt, amit még lehet? Halljuk a deáki harang kondulásában a Halotti beszéd sorait? Föl tudjuk idézni őseink álmait?

Petőfi Sándor szobra Rimaszombatban

A sajógömöri „kapás” Mátyás

A darázsi templom

Podolin főtere

A necpáli templom padlásán lévő Piéta részlete

Kőre követ, földet az eltemetettre, anyaföldet, ahogyan magyarul mondjuk. És magyarul álmodunk, mert az álom nyelve is megtart bennünket.

A pozsonyi vár, a koronázó templom, Felvidék össze magyar emléke őseink álmát is közvetíti, kezük nyomát érezzük az ódon falakban, ha megérintjük köveit.

Szent István és Szent Imre a mateóci oltárképen

S csak le kell hunyni a szemet, hogy a látás nyelve helyett a tapintás nyelvén tanuljuk meg a múltat. S érezni fogjuk **A megtartó Felvidék** csodáját. Amelytől eztán nem tudunk egy életen át sem megszabadulni.

Neszméri Tünde

Ünnep Zoboralján

A Zoboralji Örökség Őrzői Hímző- és Viseletkészítő Műhely tagjainak a közelmúltban volt okuk az ünneplésre. Augusztus 7-én szakmai konferenciát szerveztek, amelyen arra emlékeztek, hogy 2019. decemberében megkapták a Targyalkotó Népi Iparművész szervezet címet.

Az ünnepséget a tagok tavaszra tervezték, de a járvány közbeszólt, így augusztusban tartottak szakmai konferenciát, amelyen a szervezet is adott át díjakat, olyan személyeknek, akik segítették a Műhely megalakulását.

Az augusztusi, a Zoboralji Örökség Őrzői elnevezésű délutáni rendezvényen a Műhely elnöke, Tóth Borbála köszöntötte a vendégeket, majd Presinszky Laura, Pográny község polgármestere üdvözölte a konferencia résztvevőit. Kiemelte: Fontos, hogy Zoboralján megalakult ez a szervezet, mert így az értékek, és a hímzések megmaradnak a jövő nemzedék számára. A csoportnak Pogrányon kívül nyitragesztei, koloni, gimesi és nagycétényi tagjai vannak, akik minden héten összegyűlnek a helyi Csemadok alapszervezet helyiségében, és közösen újrafogalmazza azt az örökséget, amelyet az elődeink hagytak ránk, megőrizve azt az utókornak. Mi pogrányiak nagyon büszkék vagyunk a Műhelyre, és nagy örömmre szolgál, hogy községünk azzal is segítheti az egyesület tagjait, hogy a pogrányi volt magyar iskola termeiben működhetnek, így továbbra is magyar intézményként szolgál az iskola – tette hozzá a polgármester.

Jókai Mária, néprajzkutató a Zoboralja szokásait ismertette. Elmondta: a klasszikus értelemben vett Zoboralja 13 településből áll, ezek néprajzilag 5 részre oszthatók. Hegyaljai települések, amelyek megőrizték magyarságukat: Alsóbodok, Alsócsitár, Nyitragerencsér, Gímes, Kolon, Barslédéc, Nyitrageszte, Pográny, Zsére. A hegyvonulat északnyugati felén a hegymegi települések vannak: Menyhe, Béd a Nyitra-folyó másik oldalán pedig a vízmegi falvakat találjuk: Egerszeg, Vicsápapáti. Jókai Mária kiemelte: a Nyitrai járás többi magyar települése néprajzilag más típusba sorolható, amiben hasonlóak ezek a falvak, azok a szokások, amik elsősorban vallási ünnepekhez köthetők, de sokban megmaradt a pogány szokás, így például a villőzésben is. A néprajzkutató elmondta azt is, hogy a magyar vidékek nagy részén ismert komatálvivés szokása a Zoboralján ismeretlen. Volt viszont ulicskázás és legénycéhelés, az első a lányok szokása, a kisebb lány egy idősebb lányt talált magának, aki felfedte neki a női lét rejtelseit, hiszen korábban az édesanyák nem világosították fel a lányukat. Ezután ezzel az idősebb lánnyal magázódnak. A céhelés a legények felavatása volt, amíg ez nem történt meg, nem mehettek például kocsmába a fiúk, hiszen nem avatták őket férfivá.

Mihalcsik Márta, a Nemzeti Művelődési Intézet közművelődési referense az értékek felkutatásának fontosságáról szólt. Ismertette azt a törvényi háttérrel, aminek köszönhetően az értékek gyűjtése elkezdődött Magyarországon és az elcsatolt területeken. A Hungarikum törvénynek köszönhetően módszeres munka folyik a Kárpát-medencében, amibe a Zoboralja is bekapcsolódott. Mihalcsik Márta szerint sokszor előfordul, hogy az adott régióban élők nem veszik észre, milyen kincseket tartogat szülőföldjük, mert természetesnek veszik azt, életük része. A kutató kitért a Zoboralja Kollégium elnevezésű kutatás és az ugyanilyen cím alatt megjelent könyv fontosságára is, a könyvben a Nyitrai járás minden még magyar településének értékei fellelhetők. Szuper Judit Gránátalma díjas népművész a Zoboralji Örökség Őrzői Hímző- és Viseletkészítő Műhely kiállítását nyitotta meg. Beszédében visszaemlékezett a kezdetekre is. „Történetünk 2013-ban kezdődött amikor Hebling

Zsolt polgármester úr meghívott magához beszélgetésre. Arról volt szó, hogyan tudnánk a felvidéki testvérvárosi kapcsolatot megerősíteni új utakat keresve. Arra gondoltam, hogy az Alsóörsi Csipke Műhely lehet a megoldás. A népművészetten keresztül erősíthetjük meg a testvérvárosi kapcsolatot.

Felvidéki származású vagyok, nagyszüleim, édesanyám és édesapám itt születtek Felvidéken a füleki és a rimaszombati járásban. 1947-ben kitelepítették őket, mert magyarnak vallották magukat. A mai napig is unokatestvéreim itt élnek, akikkel kapcsolatban vagyok. 2004-ben már tettem kísérletet, hogy kiállítást szervezzek nagyszüleim tiszteletére, ami az akkori helyzetben nem jött létre. 2014-ben Az Alsóörsi Csipke Műhely meghívást kapott Kalászra, ahol kiállítást és bemutatót tartottunk. Ott ismerkedtem meg Tóth Borbálával, aki a mai napig szívén viseli a hagyományokat és híven őrzi elődei örökségét. Ekkor hívtam fel a figyelmét, hogy kincs van a kezükben, és nem szabad hagyni elveszni.

2016-ban Alsóörs egy sikeres hungarikum pályázatának köszönhetően az Alsóörsi Csipke Műhelyben a zobori hímző asszonyokkal elkezdődött a közös munka. Itt megismerkedtünk a Balaton-felvidék és Zoborvidék hímző kultúrájával. Még itt, a tábor végén megalakult a 2016. május 29-én a Zoboralji Örökség Őrzői Hímző- és Viseletkészítő Műhely. 2016-óta zsűriztetünk a Hagyományok Háza Népi Iparművészeti Tanács által. A hímző asszonyok szépen, szorgalmasan, kitartóan dolgoznak, ennek köszönhetően már országos pályázatokon is tudtunk indulni. Közben 2017 novemberében a csoport önálló civil szervezetté alakult át. A 3 éves folyamatos zsűriztetés eredménye, hogy a zsűrizett darabjaink száma közel 60 darab, ebből majdnem a fele A-kategóriás minősítést ért el, ami a hímzőknél a legmagasabb besorolás. Az új jogszabálynak köszönhetően csoport is lehet népi iparművész szervezet. Mi ezt célul tűztük ki magunk elé.

A megfelelő darabszámok birtokában 2019. december 18-án a csoport megkapta a Tárgyalkotó Népi Iparművész Szervezet címet, 1884 sorszámmal. A népi iparművész címet 1953 óta adományozzák folyamatos sorszámmal. Ha jól összeszámolom közel 200 kézimunka került ki a kezünk közül.

Gyűjtőmunkát végzünk, és az elődeink örökségét tiszteletben tartva újra fogalmazzuk és beillesztjük a mintákat a mai kor követelményének megfelelően a viseletbe és a lakáskultúrába.

Sok kiállításon részt vettünk munkáinkkal, az anyaországban és itt a Felvidéken.

Eredményeink:

2017. Budapest Duna-Palota – oklevél

2018. Békéscsabai Textiles konferencia viselet 1. díj, a csoportnak különdíj

2019. Mezőkövesd – Kis-Jankó Bori Hímzőverseny - 2.díj, viselet 1. díj

2020. Békéscsaba – Textiles konferencia 2. díj - viselet különdíj

2020-ban még egy sikert könyvelhetünk el. Mezőkövesden augusztus 28-án az Élő népművészet régiós kiállításán – amit 5 évenként rendeznek meg, kiállították alkotásainkat. Balko Szilvia és a csoport is díjazásban részesült. A kiállítás megnyitóján a Műhely tagjai Mezőkövesd polgármesterének díját is átvehették. Mezőkövesden az észak magyarországi és a felvidéki remekművek gyűlte össze.

A felvidékről a füleki Motolla Kézműves Kör, Benkó Tünde és Gyetvai István, valamint a Zoboralji Örökség Őrzői Hímző- és Viseletkészítő Műhely, valamint annak tagjai Balko Ildikó és Balko Szilvia pályáztak.

További szép sikereket kívánok a csoportnak. Remélem és bízom abban, hogy a sikeres és eredményes munka hosszútávon összetartja ezt a kiváló közösséget. Köszönöm a csoport minden tagjának a lelkes és szorgalmas odaadó munkát. Köszönetet szeretnék mondani mindenkinek, aki segíti munkánkat: Hebling Zsolt polgármesternek. Mihalcsik Mártának, aki a kapcsolatrendszerével és szakmai tapasztalatával segíti munkánkat a kezdetektől fogva. Presinszky Laurának, Pográny polgármesterének. Neszméri Tündének, aki motorja, és pályázója a szervezetnek, Szabó Baláznak Felsőörs polgármesterének.”

A csoport két tagja, Tóth Borbála és Neszméri Tünde a díjazást azzal köszönte meg, hogy elmondták: Zoboralja a legészakibb összefüggő magyar nyelvterület, és átadták ajándékukat a Zoboralja Kollégium és a Pográny értékei című kötetet.

Tóth Borbála a Zoboralji Örökség Őrzői Hímző- és Viseletkészítő Műhely vezetője elmondta: nagy büszkeség, hogy ilyen sikereket ér el a csoport, hiszen 6 évvel ezelőtt alakultak egy alsóörsi csipkétáborban. Bár bejegyezték a szervezetet, továbbra is a Csemadok mellett működnek.

A helyszín a régi, az élmények újak

Alsóbodok már több éve helyszíne a Csemadok Szenci Területi Választmánya által szervezett tavaszi olvasótábornak és az egyik nyári tábornak. A fákkal ölelt rancs folyamatosan szépül, fejlődik a környezet. Évről évre észrevenni valami változást. A bővítésnek hála tágas konyha kapott helyet a gazdasági épületek helyén, a tinik nagy öröme pedig a faházak nyaranta őket várják. A hely különlegessége, hogy a tábor területén számos emlékhely, nemzetünknek fontos szimbólum is található. Helyet kapott Esterházy János emlékére egy múzeum és egy kálvária (mely az ő szenvedéstörténetét mutatja be), egy turul szobor (az egykor a Zoboron álló milleneumi maradványa), az Esterházy János hamvait őrző csodaszép modern kápolna. A legújabb emlékjel egy kopjafa, a Trianonra emlékeztető 1920–2020 vésettel.

A nyolc napos nyári táborban rengeteg élmény várta idén is a gyerekeket. A tábor állandó személyzete, a főszervező Fekete Márta és az egészségügyi felelős Galambos Erzsébet mellett a visszajáró vendégek, mint Nevéri Viktória, Vicus, a kézműves foglalkozásaival, de régi táboroztatók is megörvendeztették a gyerekeket néhány nap vagy óra erejéig. Farkas Zoltán társasjáték délutánra invitálta a kicsiket és a nagyokat, míg Neszméry Előd a reggeli torna „hálás” feladatát és a napi sportprogramokat vállalta. Mikor az időjárás kegyes volt, rengeteget métáztak Pap Bogival, ha nem, hát énekeltek. Volt számháború, s hagyományokhoz híven Pongrácz Flóra irányításával pólóbatikolás. Eltöltöttek egy fél napot Nyitrán, ahol idén nem a vár, hanem a Kálvária került megmászásra. Meglátogatták a környék néhány nevezetességét, a Topolcsányhoz

közelebbi bölényrezervátumot, az oroszokai hadtörténeti múzeumot, és még a pogrányi tájházban is jártak. Nyitracsehin működik a Csámpai Ottó által létrehozott a Galéria Jurta Látványtár, mely apródképzőt is „üzemeltet”. Csámpai László pedig már több éve foglalkozik a fiatalok nevelésével, a lovagi kultúra átadásával. Szerencsére egyre többen vannak, az apródok pedig képzettek, lelkesek, számos bemutató, felvonulás, tábor van már mögöttük. Idén is szeretettel fogadták a táborozókat, akiknek előbb harci bemutatóval kedveskedtek, majd lehetőséget biztosítottak mindenkinek, hogy a számára kedves fegyvert kipróbálhassa. Vívtak, lőttek íjjal és számszeríjjal, hajítottak dárdát és még dobócsillagot is. Az együtt töltött idő, szórakozás mellett mindig fontos szempont, hogy a táborlakók megismerkedjenek a helyi értékekkel, beszéljünk együtt a történelmi eseményekről, fordulatokról, hogy emlékezésre sarkalljanak minket. És beszéljünk a jövőről, melyet minden pillanatban alkotunk, alkotnak ők maguk is. Így nem maradhatott el az sem, hogy tiszteletüket tegyék Esterházy János és Paulisz Boldizsár végső nyughelyén, valamint a nemzeti összetartozás jegyében elhelyezzenek egy szalagot a Trianoni kopjafán.

A tábor végéhez közeledve megküzdöttek minden pontért a nagy kvíz-csatában és bemutatthatták mivel készültek a hét során a záróesti Ki-Mit-Tud-ra. Azzal búcsúztak, hogy tavasszal az olvasótáborban újra találkoznak.

Pap Boglárka

Visszafogottabban, álarcban

Három országos rendezvényét volt kénytelen a megszokottnál visszafogottabban megszerezni a Csemadok. Sorrendben az első a pozsonyi Országos Szent László Király Ünnepe volt. Ennek már évek óta az egyik legszebb és legméltóbb pozsonyi helyszín, a Prímáspalota Szent László-kápolnája ad otthont. Igaz, a kis kápolnába ötvenen szinte már be sem férnek, de az elmúlt évek sikere után a szervezők már arról gondolkodtak, hogy az ilyenkor szokásos ének-zenei hangversenyt szabadtéren, a Prímáspalota udvarán, a Szent György-szobor mellett rendeznék meg. Sajnos, a járvány közbeszólt. Így csak ünnepi szentmisét terveztek, ám szerencsére ezidőtájt megvalósulhatott Dévai Nagy Kamilla Krónikás-tábor a Szencen, így a résztvevők minden este felléphettek a környező települések templomainak valamelyikében,

így Pozsonyban is. A felemelő hangversenyre a pozsonyi magyarok lelkipásztora, Molnár Tamás atya celebrálta szentmise után került sor.

Június 4-ét tíz évvel ezelőtt a magyar országgyűlés a Nemzeti összetartozás napjává nyilvánította. Éberhardon évek óta megemlékezést szerveznek ebből az alkalomból, a Csemadok itt szokta megtartani országos rendezvényét, annak tiszteletére, hogy az itteni Apponyi kápolnában nyugszik gróf Apponyi Albert, aki az 1920-as párizsi békekonferencián a magyar delegáció vezetője volt.

A járványhelyzet nem engedte, hogy az idei évben országos rendezvényt tartsunk Éberhardon, de a Csemadok elnöksége június 1-jén itt ülésezett, nyilatkozatot fogadott el az évforduló alkalmából és megkoszorúzta Apponyi sírját. A nyilatkozat leszögezi: „Európai Unióhoz való csatlakozás után joggal bízunk abban, hogy az unióba belépő államok jogi garanciákat adnak a területükön élő magyar nemzeti közösségek megmaradásához. Ez sajnos a mai napig nem történt meg. Valljuk, hogy a kisebbségi kérdést a XXI. század Európájában emberi módon meg lehet oldani a nemzeti közösségek önrendelkezésének megadásával. Fejet hajtva azok előtt, akik életükkel, munkásságukkal megtartották a nemzetet és felelősséget érezve a jövő generációi iránt, kijelentjük: minden embernek és közösségnek joga van nemzeti önazonosságának megőrzéséhez, mert ez az egyetlen út, amely a jövőnk, megmaradásunk érdekében elfogadható.”

A szenci területi választmány ugyanitt járási szinten emlékezett meg a Trianoni békediktátum aláírásának századik évfordulójáról, annak napján, június 4-én. A szentmisét Zsidó János esperes szolgáltatta, ünnepi beszédet Hornyák István mondott, majd megkoszorúzták Apponyi Albert síremlékét.

A negyedik éve megrendezett Országos Szent István Király Ünnepséggel az idén szintén egy napos volt. A résztvevők először szakszerű vezetés mellett megtekintették az 1001-ben alapított deáki templomot, majd Tóth László püspöki helynök, helyi plébános mutatott be ünnepi szentmisét, Nt. Édes Ákos helybéli református lelkész hirdetett ígét és mondott áldást. Közreműködött a Csemadok Deáki alapszervezetének

Nefelejcs énekkara. A templomban hangzott el Kovács László előadása Szent Istvánról, majd a résztvevők megkoszorúzták István király emlékművét (Nagy János alkotása). Beszédében Kovács László kiemelte: „Szent István ünnepe a legrégibb nemzeti ünnepek közé tartozik Európában, hisz az egyház 1083-tól ünnepei közé sorolta első királyunk szentté avatásának napját. Ugyanettől az időtől fogva ez a nap országos törvéynap is volt, tehát világi ünnep is. István ünneplése kezdettől fogva kettős jellegű: a hit szentjét és az államfőt is ünneplik személyében. A ma emberének tudatában is szinte elválaszthatatlanul összeforr ez a kettősség.

Tíz püspökséget hozott létre, ezek közül az esztergomi lett a rangelső, itt alakult meg az érsekség. Elrendelte, hogy minden tíz falu építsen templomot. Segítette a szerzetesi kolostorok létesítését, melyek a kultúra központjai lettek. Ezeket adományokkal látta el, mint például a pannonhalmi, mely ekkor kapta a „terra Vág” területet, ahol Deáki is létesült.

Szent István 41 évig tartó uralkodása végén egy nemzetközileg elismert királyságot találunk a magyar törzsi fejedelemség helyén. Ezért kapcsolja a magyar történelmi tudat egyértelműen István nevéhez az államalapítás művét, a keresztény Magyar Királyság megszületését. Az utóbbi időkben azért került előtérbe az államalapító király személye, azé a politikusé, aki saját korában a modern európai államok családjába vezette népét. Ha csak ezt tette volna, a késői utódok tiszteletét, így a miénket is, méltán kiérdemelte volna. Ám Szent István egész tevékenységével olyan, akkor új, keresztény értékrend közvetítője és elfogadtatója is volt, mely új erkölcsi rend alapjait vetette meg a magyar társadalomban.“

(görföl, neszméri)

Ünnepeltek a „lánglovagok” 135 éves a Nagyfödémesi Önkéntes Tűzoltó Testület

Kettős ünnepséget tartottak a nagyfödémesi tűzoltók július 18-án. Ezen a napon emlékeztek meg az Önkéntes Tűzoltó Testület megalakulásának 135. évfordulójáról és egyben ünnepélyes keretek között adták át rendeltetésének a felújított tűzoltószertárt is.

Ha belelapozunk Nagyfödémes történelmébe, hiteles képet kapunk arról, hogy a veszélyek, természeti károk természetesen ezt a községet sem kerülték el. Például 1862-ben nagy árvíz, s alig telt el három év, a községet újabb veszély - tűzvész sújtotta.

Feltételezhető, hogy ezek a rossz tapasztalatok vezették arra a község polgárait, hogy megalakítsák az önkéntes tűzoltó egyletét. Erről az 1884. szeptember 3-án tartott alakuló ülés résztvevői döntöttek.

Az alakuló ülés jegyzőkönyvéből többek közt kiderült, hogy az egyik kezdeményező a község akkori római katolikus plébánosa, Méhes Károly volt, akiről a községben minden év március 15-én megemlékeznek, hiszen az 1848/49-es magyar forradalom és szabadságharc huszárszázadosa volt, s a helyi temetőben alussza örök álmát. Azt is megtudhattuk, hogy az egylet első elnöke Dubovszky József, első parancsnoka pedig Popper Albert volt. A hiteles dokumentum – a Magyar Országos Tűzoltó Szövetség 1885/115-ös felvételi okmánya alapján az egylet az országos tűzoltó szervezet kötelékébe 1885. április 22-én nyert felvételt.

Idézem az okmány eredeti szövegét:

„FELVÉTELI OKMÁNY.

Melynek erejével a Nagy-födémesi önkéntes tűzoltó egyesület az 1885 évi márczius hó 15 napján kelt csatlakozási nyilatkozat alapján a magyar országos tűzoltó-szövetség tagjegyletei sorába 1885 évtől kezdődő kötelezettség mellett az alapszabályok értelmében felvettnek nyilvánítatik, s ennél fogva a nevezett testületnek, mint a magyar országos tűzoltó-szövetség tagjának, a szövetség által nyújtott minden előnyök és jogok az alapszabály korlátai között ezennel biztosítatnak.

Budapest, 1885 évi április hó 22 napján.

A MAGYAR ORSZÁGOS TŰZOLTÓ SZÖVETSÉG
KÖZPONTI VÁLASZTMÁNYA”

Így a nagyfödémesi tűzoltók ezt a napot tartják az Önkéntes Tűzoltó Egyesület megalakulása napjának. A tavaszra tervezett megemlékezésre sajnos a koronavírus járvány miatt csak a nyár folyamán kerülhetett sor.

Az ünnepségsorozat az 1975-ben átadott tűzoltószertár udvarán kezdődött. A megemlékezésen illusztris vendégek is jelen voltak – az Állami Anyagi Tartalékok Igazgatóságának elnöke Ján Rudolf, Nagyszombat megye elnöke Jozef Viskupic, a Szlovák Önkéntes Tűzoltó Szervezet elnöke Pavol Celuch, főtitkára Vendelín Horváth, alelnöke és a Galántai Járási Tűzoltó és Mentőtestület igazgatója Zoltán Tanczos, a Nagyszombati Kerületi Tűzoltó és Mentőtestület igazgatója Vojtech Valkovic, valamint a magyarországi testvértelepülésekről, Csabrendekről és Jánossomorjáról érkezett küldöttségek.

Gőgh Ferenc polgármester, aki maga is gyakorló tűzoltó, ünnepi beszédében kitért a tűzoltó egyesület megalakulásának körülményeire és az önkéntes szervezet tagjainak aktív munkájára. „A megalakulás óta pontosan 135 év telt el, amit a testület tagjai tartalmas munkával töltöttek ki. Elnökök és parancsnokok, vezetőségi tagok, tagok váltották egymást, de mindig voltak olyanok, akik a közösség érdekében lelkesíteni tudták a tagokat, mindenféle ellenszolgáltatás nélkül tették, s teszik a dolgukat ma is. Az utóbbi közel húsz évben Kiss Mihály parancsnok és Tóth Gyula elnök vezetésével. A nagyfödémesi tűzoltók nemcsak itthon, saját községükben, hanem a környező falvakban és városokban is gyakran nyújtanak segítő kezet, segítve ezzel a hivatásos tűzoltók munkáját. Mindezért fogadják az önkormányzat és lakosaink őszinte köszönetét” – mondta többek között.

Majd kitért az 1975-ben átadott a tűzoltószertár felújításának körülményeire, amelyet két fázisban valósítottak meg és a beruházás összértéke 95623 euró volt. Erre az állami költségvetésből a Szlovák Belügyminisztérium által két alkalommal 30–30 ezer euró támogatást kaptak. Az ünnepélyes szalagátvágás után a felújított épületet Kasás Béla atya, a község római katolikus plébánosa áldotta meg.

Az ünnepi alkalomból sor került 21 helyi önkéntes tűzoltó előléptetésére is. Az évforduló kapcsán nem maradhattak el a kitüntetések sem. Nagyfödémes Község Önkormányzata a „Község címerének domináns elemével, a méhvel díszített emlékérem bronz fokozatát” aktivitásáért nyolc helyi önkéntes tűzoltó, valamint a szervezetnek nyújtott támogatásért 4 illusztris vendég – Jozef Viskupic, Tanczos Zoltán, Vendelín Horváth és Bicsan József – vehetett át. Két tag – Kiss Mihály parancsnok és Gőgh Ferenc polgármester pedig a „Község címerének domináns elemével, a méhvel díszített emlékérem ezüst fokozatát” kapta.

Az önkéntes tűzoltók galántai járási bizottságának elnöke Tanczos Zoltán, a határon átnyúló példás közös munkáért az „Együttműködésért emlékérem III. fokozatát” adományozta a Csabrendeki Önkéntes Tűzoltó és Polgárőr Egyesület volt elnökének Mezei Józsefnek, volt parancsnokának Soós Miklósnak, jelenlegi elnökének Csík Gábornak és parancsnokának Németh Péternek, valamint a Jánossomorjai Önkéntes Tűzoltó és Polgárőr Egyesület elnökének Winkler Lászlónak és parancsnokának Kránicz Józsefnek.

A tűzoltó egyesületben végzett aktív tevékenységükért járási kitüntetésben részesültek: Lovász László, Slezák Béla, Horváth Péter, Baros József, Rigó Aladár, Zuzana Sudová és Kiss Mihály. Rendkívüli érdemeiért országos elismerésben részesült Gőgh Ferenc, polgármester. Az ünnepi megemlékezés alkalmával Nagyfödémes, Csabrendek és Jánossomorja tűzoltó testületeinek zászlajára emlékszalagokat kötöttek.

Az ünnepség díszfelvonulással folytatódott a helyi római katolikus templomhoz, ahol a hálaadó szentmise alkalmával Kasás Béla plébános úr arra is felhívta a figyelmet, hogy a valóságos tűz mellett, sokszor jó lenne a szívekben égő harag lángját is kioltani. A jó hangulatú ünnepi ebéd alkalmával a helyi tömegszervezetek egy szép tortával kedveskedtek az ünneplő testületnek.

A délután folyamán Szent Flórián szobránál a helyi, valamint a testvértelepülések tűzoltóinak és önkormányzatainak képviselői helyezték el a megemlékezés koszorúit. A nagyszerű ünnepség méltó módon támasztotta alá a nagyfödémesi önkéntes tűzoltók sikeres tevékenységét, amely remélhetőleg a jövőben is hasonlóan magas színvonalat ér el.

Jómagam is aktív részese lehettem az egész ünnepségsorozatnak. Végignézve a résztvevők arcán, végighallgatva a 135 év alatt elvégzett munkát, a következő gondolatok jutottak eszembe.

A tűzoltó személye példa arra az egyszerű emberre, aki azért dolgozik, képezi magát, hogy a bajba jutott embertársainak segítséget nyújtson. Mindezt, azonban köszönetet, jutalmat nem vár, nem hivatkozik, csendben végrehajtja a feladatát. A tűzoltók azok, akik elsőként szállnak szembe tűzzel, vízzel, természeti erővel. Milliárdos értékeket mentenek meg. S míg egy-egy művész, tudós alkotását, felfedezését évtizedekig, sőt évszázadokig lehet emlegetni, a tűzoltók hőstette csak egy napi hír a médiában. Jó lenne, ha Szent Flórián mai követői nem csak veszély esetén, vagy egy-egy ilyen jeles napon válnának láthatóvá.

Szárazné Manczal Erzsébet

Fotó: Németh Tibor

A sebeket begyógyítani

A COVID hírek mindent vittek. Néhány olyan fontos hírről is elterelték a figyelmet, amely békeidőben akár kiemelt hír is lehetett volna. A száz évvel ezelőtti hóhérbéke a nyugat - magyarországi régiót úgy szabdalta szét, hogy sokan azt hitték, soha nem egységesülhet újra. Aztán az EU lebontotta a határokat, visszaépültek a kapcsolatok, mintha begyógyulni látszottak volna a sebek. Hiába lehetett azonban átmenni mondjuk Abertkázmról Féltoronyba (Halbturm), a szörnyű állapotú utak ezt szinte lehetetlenné tették. Még rosszabb volt a helyzet a Rajkát Németjārfaluval (Deutsch Jahrndorf) összekötő úttal. Itt 1922 és 1989 között nem lehetett átlépni a határt.

Most azonban valóban kinyílt a világ. Az új rajkai autópályás határátkelőtől az első körforgalomból ki lehet hajdani Németjárfaluba, s a valaha a rajkai járáshoz tartozó település lakói három fővárost tudnak megközelíteni autópályán.

Történelmi esemény volt tehát az út átadása nyár végén, nem véletlen, hogy az esemény rangját emelve Nagy István agrárminiszter, a térség országgyűlési képviselője is megjelent, s beszédet mondott. Az alábbiakban ebből idézünk.

„Látszólag nem nagy dolog néhány kilométernyi útszakasz felújítása, de ha belegondolunk abba, hogy az osztrák oldalon lévő, határszélre sodródott települések bekapcsolódhatnak a nemzetközi vérkeringésbe, akkor elmondhatjuk, **a jövőnek építettük ezt az utat.**

A beruházás megvalósulásával Rajka és az osztrák határ között a murvás, kavicsos földút átépült szabványos kialakítású aszfaltburkolatú úttá. A környező osztrák és magyar települések egymás közötti elérhetősége így jelentősen javult, tekintettel a közvetlen csomóponti kapcsolatra az M15 autópályával és a lerövidülő utazási időre és hossza.

Így ennek a szakasznak a megépítése jóval nagyobb jelentőségű, mint elsőre látszik.

De van egy másik oldala is annak, hogy ráirányítsuk erre a beruházásra a figyelmet: a múlt egyik sebet gyógyítottuk most be. Száz évvel ezelőtt ezt a gazdaságilag összetartozó régiót úgy tépték szét, hogy az soha ne egységesülhessen újra. Németjáfalu a trianoni szerződés előtt Moson vármegye rajkai járásához tartozott, s azt követően a frissen létrejött Burgenland része lett. Legközelebbi falu Rajka mellett Horvátjáfalu volt, ezt a második világháborút követően csatolták a második Csehszlovák Köztársasághoz, ma gyakorlatilag Pozsony elővárosa.

1989-et követően kezdett összeforrni ismét ez a régió, Rajka és Németjáfalu testvértelepülések lettek, de a közlekedés a két falu között nehézkes volt, s száz éve elég volt ahhoz, hogy a valahai természetes emberi kapcsolatok megszűnjenek.

Ha ma a térképre nézünk, vagy felülnézetből pillantunk e vidékre, azt láthatjuk, hogy az elmúlt években olyan korszerű utak, autópályák hálózák azt be, amelyek gyakorlatilag eltörölték ezen települések elszigeteltségét.

*Ezért is több ez az útátadás egyszerű néhány kilométer aszfaltos út átadásánál. **Közös jövőnkbe ruháztunk be – közösen** az Európai Unió által támogatott európai területi együttműködés keretében megvalósuló program segítségével.*

A 650 millió forintból megvalósult útépités jóval nagyobb haszonnal kecsegtet a befektetettnél. S ha ehhez még hozzászámoljuk az érzelmi többletet, akkor elmondhatjuk: nemzetegyesítés történt itt a hármas határpontnál.

Ezt a régiót ugyan kevert nyelvű népesség lakta az elmúlt ezer évben, de nem jegyezték fel emiatt semmiféle villongást történelemszeink, hisz a többnyelvű népesség egy hazában kereste boldogulását, egy nemzet része volt.”

Az ünnepségen megjelent Németjárfalu lakosságának apraja-nagyja, s Burgenland tartomány képviselője is.

SZJ

Felújították a nagymegyeri hadifogoly-temetőt

106 évvel ezelőtt az első világháború kitörése városunk társadalmi eseményeit is jelentősen befolyásolta. Közismert, hogy a történelmi események hatására a mai Szlovákia területén három csallóközi településen: Somorján, Dunaszerdahelyen és Nagymegyeren jött létre hadifogolytábor. Somorján olaszok, Dunaszerdahelyen oroszok, Nagymegyeren túlnyomórészt szerb és montenegrói hadifoglyok voltak.

Az 1914. szeptember 20-án kialakult nagymegyeri hadifogolytábor működéséhez a mai Tábor utcában nem voltak megteremtve a szükséges életfeltételek. Ezért az 1914 szeptemberében idekerült, több mint ötezer szerb hadifoglyot, akik között 863 civil is volt, valamint számos gyermek, magas elhalálozási arány jellemezte.

A táborban 1914 szeptembere és 1915 első felében naponta száz személy halt meg különböző fertőző betegségekben.

A tábor működéséhez szükséges alapvető feltételeket, barakkok, kórház, raktár kiépítését csak 1914 végén kezdték meg.

Az 1915-ös évben az előzetesen harminc hold területű tábort száz hold területre bővítették. Ezáltal közel 15 ezer fő befogadására vált alkalmassá. A táborban egy időben azonban csak 6-8 ezer ember tartózkodott, több személyt hosszabb vagy rövidebb időre, katonai felügyelet mellett mezőgazdasági, vagy ipari munkára vittek.

A tábor 1918. október végéig működött Nagymegyeren. Ez alatt az idő alatt közel 20 ezer hadifogoly fordult itt meg.

A tábor lakói építették meg a város első járdáit. 1916-tól munkájukat igénybe vették a nagymegyeri és a régió településein élő gazdák, főleg a nyári és az őszi munkák idején.

A hadifogolytáborban már 1914 szeptemberében elkezdődött elhalálozás szükségessé tette egy önálló hadifogoly-temető kialakítását. Mivel a város vezetősége félt a járványoktól, nem tette lehetővé, hogy a város temetőjében temessék el az elhunytakat. Ezért a magyar hadsereg egy önálló hadifogoly-temetőt hozott létre ebben a térségben, 1914 szeptemberének végén. A tábort és a temetőt egy sín pár kötötte össze, ezen keresztül szállították a holtakat. Ennek eredeti területe 1362 négyzetméter volt, 3 részből állt. Az első része az úgynevezett szerb temető volt, napjainkra ez a része maradt meg. Itt 5007 szerb és 411 montenegrói hadifoglyot temettek el.

A tiszteket külön sírba temették, kőből vésett fejfaik a mai napig láthatók a temetőben. A halotti nyilvántartás szerint 13 szerb és 3 montenegrói tisztet temettek el a nagymegyeri hadifogoly-temetőben.

Második részét az olasz temető alkotta. A ma már házakkal beépített területen 204 olasz hadifogoly volt eltemetve. Ők valószínűleg az olasz front megnyitásával kerültek Nagymegyerre. A harmadik rész az úgynevezett más népek temetője volt. Ide temették az itt meghalt 72 orosz, 12 román és 14 magyar katonát és egy ismeretlen nemzetiségű hadifoglyot.

A két világháború között Csehszlovákia nagy gondot fordított a haditemetőként nyilvántartott sírkert gondozására. 1925-ben az állam kérte a helyi önkormányzatot, hogy harminc éves időtartamra díjmentesen engedje át a csehszlovák hadseregnek a sírkertet. 1938 után, amikor Nagymegyer ismét Magyarországhoz került, a temetőt továbbra is példásan gondozták. A második világháború után azonban elhanyagolták. 1955-ben a terület ismét a város tulajdona lett. Ezután, valószínűleg a '60-as években, az úgynevezett olasz temetőt felszámolták.

2008. október 13-án Belgrádban, Szerbia és Csehszlovákia miniszterelnöke aláírt egy szerződést a katonai sírok kölcsönös ápolásáról. Ennek hatására elkezdődött a haditemető rendbetétele. A felújítási munkák eredményeként az itt lévő kis kápolnával párhuzamosan egy keresztet helyeztek el, fákat ültettek és teljes mértékben kitisztították a korábban begyomosodott területet.

Az úgynevezett szerb temető felújításában nagy szerepe volt Nagymegyer egykori polgármesterének Ladislav Rudicky mérnöknek, aki a felújítási munkák idején rendszeres kapcsolatot tartott fenn Szerbia Szlovákiai Nagykövetségével, illetve Szlovákiában lévő Szerbek Szövetségével. Ő maga is gyakran kísért el a városunkba látogató küldöttségeket a temetőbe és tisztelgett emlékükhöz.

Ebben az időszakban egy évben több alkalommal is magasrangú szerb küldöttség fordult meg városunkban. Ezért sikerült a felújítási munkákat folytatni. Ennek fontos állomása volt 2019. április 14-e, amikor katonai tiszteletadás mellett leleplezték az öt emléktáblából álló emlékfalat a haditemető szélén. Kialakítását még Lojkovic Sámuel polgármester vezette önkormányzat kezdeményezte, leleplezését a város új polgármestere, Holényi Gergő biztosította. Az eseményen részt vett Ondrejcsák Róbert a honvédelmi minisztérium államtitkára, Slobodan Filipovic, Montenegró védelmi minisztériumának államtitkára, Momcilo Babic, Szerbia szlovákiai nagykövete, Stelupa Arhire, Románia szlovákiai nagykövete, Andrey Shabanov az orosz nagykövetség képviselőjében, Marija Lakic Barfus, Montenegró nagykövetségének első titkára, Dragan Samardzic, a nagykövetség védelmi tisztje, továbbá Giuseppe Gimondo az olasz nagykövetség, Vida Csaba Magyarország nagykövetségének képviselőjében.

A katonai temető felújítása 2019. április 14-e és 2020 áprilisa között történt. Befejezték a haditemetőt körülvevő kerítés felújítását, és ennek belső részén a Szlovákiai Szerbek Szövetsége elhelyezte a közel 20 emléktáblát, amin az itt eltemetett közel 6000 szerb hadifogoly neve olvasható.

Varga László

Szent István napi megemlékezés Nagyfödémesen

Nagyfödémesen a Csemadok helyi szervezete és a helyi kulturális központ a szervezésében augusztus 21-én került sor az idei megemlékezésre. Az államalapító Szent István király napja gyönyörű környezetben, a község egyetlen bejegyzett kulturális emléke, a Kálvária udvarán zajlott.

A Szózat meghallgatása után Lencsés Zoltán értő tolmácsolásában hangzott el Juhászné, Bérces Anikó: Fohász Szent István királyhoz című verse, melynek sorai akár üzenet értékűek is lehetnek: „Szükség lenne törhetetlen, erős, tiszta kézre, / Istenhitre, biztatásra, tisztán lássunk végre. / Kapaszkodnánk Szent Jobbodba, segíts nekünk élni, / Boldogasszony jó Anyánkat támaszunknak kérni. / Bocsássa meg vétkeinket, s legyen velünk Atyánk, / Maradjon meg, s virágozzék drága Magyar Hazánk.”

Bózsing Katalin, az ünnepség házigazdája a vendégek közt köszönthette Kasás Bélát a község római katolikus plébánosát, Mézes Rudolfot, a Csemadok országos alelnökét, a Galántai TV titkárát, és

Kasás Béla helyi plébános megszenteli az új kenyeret. Ehhez égi segítség is érkezett.

Melisek Rozália megszegi a saját maga sütötte, ötven éves kovászból készült kenyeret.

a Csemadok országos titkárát, Görföl Jenőt, valamint az helyi önkormányzat megjelent képviselőit.

Szent István királyunkról Vajda Gabriella, történelem tanár, a Csemadok helyi szervezetének alelnöke emlékezett meg. Hadd idézem beszédének befejező gondolatait: *„Köszönettel tartozunk továbbá azért is, hogy Szent István megmutatta azt az utat, amelyen járva több mint ezer évig meg tudott maradni nemzetünk. Legyünk büszkéek ezer éves örökségünkre, és járjunk emelt fővel a „Szent Istváni” úton! Ne féljünk magyarnak maradni, legyen a kultúránk és a történelmünk érték. Szent István jól döntött, amikor a kereszténységet választotta és a nemzet sorsát Jézusra – a sziklára bízta. Nekünk, kései utódoknak az a rendeltetésünk, hogy megvédelmezzük mindazt, amit Szent Istváni-útnak nevezhetünk. Tanuljunk más népektől, ugyanakkor őrizzük meg mindazt, ami a miénk - nyelvünket, kultúránkat, hagyományainkat, és adjuk tovább nemzedékről nemzedékre!”*

Ez a nap az új kenyér ünnepe is. Reményik Sándor: Mindennapi kenyér című versét Lencsés Mónika tolmácsolta, majd Kasás Béla atya, a község római katolikus plébánosa megáldotta a nemzeti szalaggal átkötött új kenyeret, amelyet hagyományosan Melisek Rozália sütött erre az alkalomra.

Az ünnep fényét emelték az Aranyeső Nyugdíjasklub éneklőcsoportja előadásában elhangzott, alkalomhoz illő, a magyarságról és Szent István királyunkról szóló csodálatos dalok. A kenyér megáldását követően minden résztvevő megkóstolhatta az új kenyeret.

A himnusz elhangzása után a résztvevők átvonultak a tavaly felavatott kopjafához, melynek csúcsát a szent korona díszíti, és elhelyezték az emlékezés koszorúit.

Szárazné Manczal Erzsébet

szél-járás

Szerzőink:

Böröndi Lajos költő (Feketeerdő) • **Gál Sándor** költő (Buzita/Buzica) • **Görföl Jenő** helytörténész (Bratislava/Pozsony) • **Joó József** költő, karikaturista (Győr) • **Jakubecz Márta** író (Felsőszeli/Horné Saliby) • **Kerék Imre** költő (Sopron) • **Kovács László** helytörténész (Egyházgelle/Holice) • **Lengyel Ferenc** költő (Bécs/Wien) • **Mezey László Miklós** író (Budapest) • **Neszméri Tünde** újságíró (Dunasáp-Újfalu/Nova Dedinka) • **Pap Boglárka** Petőfi ösztöndíjas (Pozsony/Bratislava) • **Száraz Pál** író-költő (Nagyfödémes/Velké Úlany) • **Szárazné Manczal Erzsébet** művelődésszervező (Nagyfödémes/Velké Úlany) • **Tuba László** helytörténész (Mosonmagyaróvár) • **Varga László** helytörténész (Nagymegye/Velky Meder) • **Zsirai László** költő (Budapest) • **Zsódi Viktor** piarista igazgató (Mosonmagyaróvár)

Nincs idő

Varga György gyűjteményes tárlata Mosonmagyaróváron

Időtlenség címmel nyílt kiállítás Mosonmagyaróváron október első péntekjén a kulturális központban. Varga György, immár túl a hetvenen gyűjteményes tárlata a magát Szigetköz festőjének valáló művész betakarítása, keresztmetszet nyújt az elmúlt negyven év terméséből.

Pető Péter, a megyei közgyűlés alelnöke köszöntötte a népes (maszkos) közönséget. Ő is Szigetköz jelentőségét emelte ki a művész munkásságán belül, s hangsúlyozta, hogy Csallóköz és a Szigetköz együtt egy élő organikus szervezet, amely meghatározó az itt élők mindennapjaiban.

A tárlat megnyitó beszédét Böröndi Lajos költő tartotta, ő verssel köszöntötte a festőbarátot. A felolvasott vers egyébként szerepel a költő legújabb verseskötetében is. Elmondta, hogy Varga György is, mint mindenki küszködik az idővel, s szeretné hinni, hogy az alkotások túlélnek az embert. Szerinte azonban ez hamis illúzió, mindent elmos az utókor emlékezni nem akarása. Aztán majd az utókort is eltakarítja az idő. A jelen a fontos, az, hogy ennyi barát jött el gratulálni. A szépség Böröndi szerint nem megnyugvás, hanem zaklatottság.

Beszélt a hely provincializmusáról is, arról, hogy a helyi nem mindig helyén értékeli, s Varga sokkal jelentősebb alkotó annál, mint ahogyan itt elismerik. S ez akkor is elszomorító, ha egy lépéssel hátrébb lépve elámul az ember a fölhalmozott, s teremtett értéken. S az élénk tárlat gazdagságán.

„Varga György nemrégiben Dunaszigetre költözött, s ez sokunk számára nem meglepő. Vissza a természetbe! Mi ketten azonban tudjuk, onnét is látni az eget. Sőt: onnét látni az eget!” fejezte be megnyitó beszédét, amelyet kötetlen baráti beszélgetés követett.

Fotó: Uzsák Zoltán

Rés a falon

Személyes és történeti reflexiók az első bécsi döntésre

„Rész a falon” címmel szervezett konferenciát a 2019. május 20-án a Veritas Történetkutató Intézet és Levéltár a Facultas Human Gimnáziummal közösen a Felvidék déli részének és Kárpátalja Magyarországhoz 1938–1939-ben történt visszatéréséről. A rendezvényen elhangzott előadások nyomtatott formában is megjelentek Ligeti Dávid szerkesztésében, amelyet örömmel vehetünk kézbe.

A kötetben hét előadás szövege olvasható, melynek szerzői Babucs Zoltán, Gali Máté, Hamerli Petra, Illésházi Péter, Joó András, Orosz László és Popély Gyula. Az előadók között a szervező intézet tagjain túl a Pázmány Péter Katolikus Egyetem, a Károli Gáspár Református Egyetem és a Hadtörténeti Intézet is képviseltette magát.

Az előadások árnyaltan mutatják be az első bécsi döntés kapcsán kialakult politikai helyzetet, melynek hatása napjainkig kiható.

Joó András kiemelte, hogy gróf Teleki Pál miniszterelnök, akinek Kárpátalja olyannyira a szívéen feküdt, s kinek hivatali ideje alatt még további nagyobb, érzelmi szempontból is rendkívül jelentős revíziós sikerre, Észak-Erdély visszatérésére sor kerülhetett, nagyon pesszimista maradt, tudva azt, hogy a látványos területgyarapodások valójában csupán provizórikusnak tekinthetők.

Érdekes politikatörténeti adalék Gali Máté írásában, hogy az olasz kormány számára jelentős partnernek tűnt hazánk geopolitikai helyzete miatt, így a tanácsköztársaság 133 napja alatt, az antant gazdasági blokádjának ellenére is számos jelentős olasz cég kötött szerződést a kormánnyal.

Hamerli Petra kifejtette, hogy az első világháborút követő rendezés nemcsak alapjaiban rengette meg Európa nemzetközi viszonyait, de a vesztesekre nézve igazságtalan döntések mellett a győztes országok elégedettségét sem szolgálta ki maradéktalanul, ezzel óhatatlanul is a második világháború felé sodorta a történelem folyamatait.

Sajnos a nyomtatott kiadványban nem szerepelt Tóth Eszter Zsófiának, a Veritas Intézet tudományos főmunkatársának „Losonc maga volt a paradicsom” című előadása, mely a szerző családjának személyes életútjain keresztül mutatta be a történelem e szeletét. Bár a személyesség és szubjektivitás nem lehet elsődleges eszköze a történetírásnak, de a mai ifjúság érdeklődése felkeltésének biztosan leghatékonyabb formája.

Ezen hiányérzetet pótolja Babucs Zoltán írása, mely szemtanúi beszámolókat tartalmaz, amelyek közül az egyik legérdekesebb a kismagyari iskola krónikája, ahol arról látunk beszámolót, hogy az 1938-as döntés hogyan vált létté a térkép- és címercsere megvalósításával, az ünnepély és színdarab létrehozásával.

Az előadások meghallgathatók a Veritas Történetkutató Intézet és Levéltár Youtube csatornáján.

Zsódi Viktor

Az alsószeli magyar kultúráért

Egy dalkörről szóló könyv kiadása nem mindennapi dolog. Alsószeliben az óév végén látott napvilágot az 50 éves Alsószeli Magyar Dalkörről az esztétikailag szép külsejű és tartalmilag is igényes kiadvány a fenti címmel. Szerzője a dalkör vezetője, Szabados László nyugalmazott pedagógus. A kötet betekintést nyújt a fél évszázada működő dalkör életébe, évtizedek szerint foglalja össze az éneklőcsoport működését a megalakulástól napjainkig. Az Előszót Kovács Lajos polgármester írta, kinek pozitív hozzáállása és segítsége nélkül nem jöhetett volna létre e kötet.

Külön fejezet szól a 70 éves Csemadok Alsószeli Alapszervezetének munkájáról, a faluban működő, kulturát szolgáló csoportosulásokról, így a Haraszi Mária által vezetett Pejko gyermek színjátszó csoportról (Pukkai Judit összefoglalása), a Varsás Néptáncgyűttesről, melynek vezetője Szabados Katalin, a Zele törzs által létrehozott Jurtanapok kulturális fesztiválról. (Szabados Zsolt áttekintése) Érdemes megemlíteni, hogy a Galántai járásban Alsószeliben az első között alakult meg a Csemadok.

Az éneklőcsoport ötlete először az Alsószeliben 1969-ben megalakult Barátnők klubjában vetődött fel, melyet Mészáros Gizella alapított. Az Alsószeli Magyar Dalkör tehát mint a fent nevezett klub éneklőcsoportja alakul meg. Megkezdődött a népdalok gyűjtése. Az első fellépésen Pettyes éneklőcsoportnak nevezték magukat. 1970-ben már ez a női csoport részt vesz a „Tavaszi szél” énekversenyen. A férficsoporthoz 1974-től szerepel e versenyen, innen számítódik a vegyes felállás. Szabados László 1970-től vezeti a dalkört, nem sokkal a megalakulása óta. Mindig szívvel-lélekkel vezette és vezeti ma is a csoportot. Aktív tevékenységéért 2013-ban Csemadok-életműdíjat kapott, a SZMPSZ pályadíjat adományozott számára, Alsószeli község pedig „Pro Urbe” kitüntetéssel ismerte el tevékenységét.

A dalkör aktivitását jól mutatja, hogy 1995-től kezdődően évente vannak a faluban hagyományos nőtaestek. Az első 1971-ben volt, majd 1982-ben, 1984-ben, utána pedig az említett 1995-től napjainkig minden évben volt nőtaest. A népdalok mellett műdalok, csárdások, mulatók is a repertoárba kerültek. A nőtaesteket évről évre egyre tematikusabbak lettek. Sokféle témakörben szólt a nóta, pl. szerelem, halászat, virágok, hazaszeretet stb. A nőtaestek sajátos korreográfiáját Morovics Ibolya állította össze.

A dalkör gyümölcsözően együttműködik a Bendő zenekarral, a Varsás táncgyűttessel a Zele törzsszel és a Bicskás zenekarral. A Zele törzs által 2004-től rendezett Alsószeli Jurtanapokon minden évben fellép a dalkör. 2006-ban a „Pro Urbe – A faluért” díjban részesült a dalkör. 2007-ben a dalkör férfi csoportja már a verseny országos döntőjében szerepelt. 2009-ben nívódíjat, 2011-ben ezüstsávot, 2013-ban pedig aranyzsávot minősítést kapott a dalkör. A nívódíjat követően a férfiak katonadalai szerepeltek a Csemadok által kiadott „Szülőföldünk” CD-n is.

Az egyházakkal való aktív együttműködésük a rendszerváltás utáni években kezdődött. Gyakorivá váltak a karácsonyi fellépések mindkét felekezet (katolikus és evangélikus) templomában.

A kötetben az elmúlt ötven évről Szabados László és Pukkai Ilona írtak. Haraszi Mészáros Erzsébet az egykori Barátnők klubjáról jegyezte le gondolatait. A kötetben fellelhető az Alsószeli Magyar Dalkör eddigi tagjainak névsora. Takács Mátyás, a Csátaljai Székely Népdalkör vezetője a sok évtizedes barátságról s mindarról emlékezik meg, ami a két dalkört összeköti.

A kiadvány történeti összefoglaló jellegét árnyalja a „Személyes kötődések, emlékek” fejezet, melyben Vigh György, Zsalkovics Ildikó, Seres Lajos és jómagam (J.M.) írásai szerepelnek.

A kötetet Kelemen Katalin lektorálta, a nyomdai előkészítést Kelemen András végezte. A fotókat Szabados László, Kollár Árpád, Karasz Anikó, Kovács István készítette, illetve Alsószeli Község archívumából és magángyűjteményekből valók. A gazdag képanyag hitelesen illusztrálja a jól megszerkesztett kötetet.

Kiadta: Alsószeli Község, az Alsószeli Csemadok Alapszervezet, az Alsószeli Magyar Dalkör

Jakubecz Márta

Egy személyes magyar irodalomtörténet

Az egyszerűs nemzeti irodalomtörténetek etalonját Szerb Antal alkotta meg a *Magyar irodalomtörténettel* (1934), azóta minden újabb monografikus földolgozást ehhez mér a kritika. Háy János munkáját azonban nem célszerű ily módon mérlegelni, ő ugyanis nem tudós irodalomtörténész, hanem nagy tudású író, aki a maga személyisége, műveltsége, fölfogása, észjárása szerint tekint vissza a magyar irodalom félezer évének nagy alakjaira. Ez a könyv ugyanis a szerző hatalmas olvasottságán alapszik; szemléletmódját pedig két tényező határozza meg, amelyeket a kötet humoros hangú és hasonlatokra épülő bevezetőjében (*Morzsamagyarok hazája*) ismertet. „A belgák hová álljanak?” csattanójú, jól ismert vicc mintájára ő is vallon- és flamand-magyarokról ír kultúránk megosztottságát példázva. Szerinte olyan ez a mai magyar szellemi és irodalmi élet, mint egy kettétört keksz; világos ki áll a két fél kekszen, csak azt nem tudni, mi van a két fél darab közti résben levő „morzsamagyarokkal”. Ráadásul – vélekedik – az idő múlásával mind többen lesznek az egyik félhez sem tartozók. Másik, ugyancsak hasonlattal megjelenített szempontja szerint a magyar irodalmat úgy kell elképzelni, mint egyetlen hatalmas, egész éven át tartó fesztivált, ahol ezernyi színpadon mutatkozik be a sok-sok produkció. Csak azt nem lehet előre látni, melyik kerül föl a nagyszínpadra, és melyik téblábol majd elveszetten a sátrak között. Ez a magyar irodalom – mondja Háy János – térben és időben kerek egész, hiszen nincsen csonka- vagy nagymagyar irodalom; ebben az egységben egyaránt jut hely József Attilának és Wass Albertnek.

Ilyen félig vicces, félig komoly, de mindenképp elgondolkodtató alapvetés után a szerző mintegy ötszáz év magyar irodalmáról ad ismertetést több mint harminc íróportré formájában. És itt kell megindokolnunk, miért nem lehet, miért nem érdemes Háy János irodalomtörténetét a Szerb-Antal mű etalonjához mérni. Azért, mert a szerző nem (csak) arról ír, ki volt Arany János vagy Kaffka Margit, hanem (és elsősorban) arról, mit jelent számára az életművük, illetve éppen mi jut eszébe műveiket újraolvasva. Kiválasztott a magyar irodalom történetéből 32 olyan szerzőt, akik – a kötetet záró kurta *Végző* tanúsága szerint – mindig vele voltak, vele is maradnak, ha akarja, ha nem. Róluk szól a vaskos könyv.

Az időrendbe sorolt hajdani alkotók – Bornemisza Pétertől Vörösmarty és Gárdonyin át Szabó Magdáig, Petri Györgyig – közös ismertető jegye, hogy erős hatással voltak a szerzőre. A kulcsszó itt éppen a „hatás”, hiszen Háy a művek rá gyakorolt hatása felől tekint vissza egy-egy író, költő alakjára, korára, életművére, munkássága kiszemelt darabjaira. Élményalapú szemléletébe természetesen jócskán beleférnek a fontos történelmi, művelődés- és irodalomtörténeti, esztétikai, poétikai, stilisztikai, társadalom- és eszmetörténeti tudnivalók, miközben rendre kitér alkotó és korszellem kapcsolatára, kor és mű összefüggéseire, a műfajelmélet vagy a műelemzés épp aktuálisan fölmerülő kérdéseire. Ennek megfelelően szubjektív nézőpontú portréesszéinek szellemi horizontja igencsak tág; például Füst Milán kapcsán fölidézi a tükrözélmélet történetét az ókori auktoroktól kezdve Lukács Györgyig; Szabó Lőrinc lírájáról szólva érzelmi-lélektani kérdéseket érint; József Attila pályáját szükségképpen a biográfia felől vizsgálja; Weöres Sándor költői céljáról pedig összegző érvénnyel megállapítja, hogy az szakítás a világra való lírai reflektálás hagyományával.

Háy János tekintélyt parancsoló – az olvasottságnál sokkal többet jelentő – műveltsége kiterjedt és elmélyült, ez minden esszéből egészen világossá válik. Eredeti módon idézi föl a török hódoltság korát (Bornemisza Péter); lélektani beleérzéssel beszél azokról a daliás időről, a vitézség és a szerelem

legendákat termő nagy korszakáról, ami minden fiú álma (Balassi Bálint). Eltűnődik, hogy egy picinyke falu kicsi házában hogyan születhetett a XIX. század derekán egy korszakos jelentőségű író (Mikszáth Kálmán); vagy épp visszagondol a maga gyermekkorára, annak idején miképp képzelte magát Bornemisza Gergőnek és Dobó Istvánnak (Gárdonyi Géza). Különösen szellemesek, eredeti látásmódot tükrözők azoknak az alkotóknak a portréesszéi, akiknek a kora közelebb esik a mához. Ez a szellemesség már az esszék frappáns címadásában is megnyilvánul: *Szegény édes-bús pacsirta* (Kosztolányi Dezső), *Az utolsó messiás* (József Attila), *Egypercnyi öröklét* (Örkény István), *Az ötödik evangélium* (Pilinszky János). A fejezetcímek között akad néhány igazán meghökkentő, azaz figyelemkeltő is: *A főműves* (Madách Imre), *Wanted* (Jókai Mór), *A műparaszt* (Móricz Zsigmond), vagy *A ritmusdaráló* (Babits Mihály).

Háy miközben számba veszi az életrajz, a pálya és az oeuvre lényeges, az ítéletalkotás szempontjából fontos tudnivalóit, számos alkalommal elméleti kérdéseket is fölvet. Például az önéletrajzi ihletésű művekről szólva azt írja: „A múltunkra való gondolás csak a jelenből értelmezhető narráció, tehát éppúgy fikció, mint minden más, még az önéletrajziságukkal kérkedő irodalmi művek is”. Ugyanis a mű tartalmi valóságossága csak a narráción belül értelmezhető, ami eleve a fikció felé tolja el a szöveget. Vagy megállapítja: „Minden alkotó sérelmekből dolgozik, ez adja az energiát, a vágy, hogy a világ rendje helyreálljon...” – mondja Szabó Magdáról szólva. Olykor egyenesen ironikus, gúnyos megjegyzéseket tesz: „Az avantgárdot többnyire nem a kísérletezés, az új formák, új gondolatok és újszerű megközelítések birodalmának szokás tekinteni, hanem a dilettánsok gyűjtőhelyének, ahol azok a tehetségtelenek bandáznak, akik a művészi életmódtól vannak lenyűgözve”. Vagy: „A világfájdalom egy kamasz számára olyan, mint az anyaöl, természetes otthonosság”. És így tovább.

Írónia, szellemesség és könnyedség jellemzi a kötet stílusát, amely helyenként átvált szinte bizalmas személyességbe, esetleg érzelmességbe, hogy aztán a szerző rögtön utána újra fölvegye a blazírt szemlélődő pózát, azét a középben álló „morzsamagyarét”, aki szinte ontja magából a meglepő állításokat, hogy azután egyszerre logikusan és izgalmasan tárjon föl bizonyos összefüggéseket. Így állapítja meg, hogy a legnagyobb költő nem más, mint a magyar nép, hiszen a népköltészet minden korban termékenyítőleg hatott a műköltészetre. Majd rámutat: az újkori magyar irodalomban két termékenyítő hatás bizonyítottan nagyon erős: a népdal és az avantgárd. Ráadásul mindkettő ugyanarról szól: szélesíteni az irodalmi tükrözés szemhatárát, és beemelni a magas irodalomba a periférikus nyelvi-stiláris elemeket, miközben e két hatásra kétféle ideológia – a népies és az urbánus gondolat – rakódott rá. De van mondandója Háy Jánosnak a dalszövegekről is; példája ugyancsak találó: az 1960-as évek Illés együttesének dalszövegeit valószínűleg többen tudják idézni, mint a klasszikus költőknek az iskolai kötelező irodalomba sorolt műveit. Figyelme mindezeket túl kiterjed a társadalomtörténetre, a lélektanra, a filozófiára, a divat- és nosztalgiahullámok természetére, a legendák képződésére, a világkép és a korszellem változásaira, netán a világirodalmi hatások begyűjtésére.

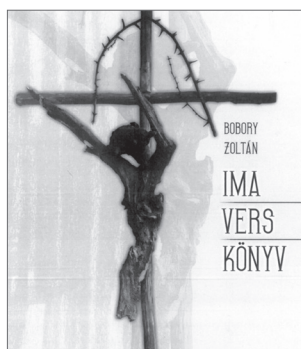
E csekély számú példa ismeretében is belátható, hogy Háy János nem irodalomtörténeti monográfiát alkotott, hanem mintegy 700 oldal terjedelmű esszésort, időrendbe állított portréesszék füzérét, amelyekben kifejti, miért ez a harmincegy-néhány író és műve volt rá elementáris és maradandó hatással. A vállalt szubjektivitás ismeretében fölösleges méricskélgni, ki az, akinek még be kellett volna kerülnie a kötetbe, és ki az, aki ki is maradhatott volna. Nyilván minden olvasó talál ilyeneket bőven. De – ismételjük meg – a vaskos kötet „mindössze” egy rendkívüli műveltségű, hihetetlen olvasottságú magyar író irodalomtörténeti látószögű, ám személyes indítékú és szubjektív hangoltságú, asszociatív módszerű alkotása. A kötet leegyszerűsítve arról szól: miért éppen ezek az írók és költők Háy János kortárs magyar író kedvencei. És miközben elemez, érvel, indokol, mesél, anekdotázik, cseveg, aközben bepillantást enged érzéseibe, emlékeibe, sejtéseibe, így alkot élvezetes olvasmányos esszésorozatot kedves magyar íróiról, költőiről.

P. S. Ismerünk olyan irodalomtörténeti vélekedést, miszerint a művek magyarázatai előbb-utóbb elavulnak, csak az alkotások időtállóak. Ha ezt el is fogadjuk, akkor is érdemes kézbe venni Háy János könyvét, amely nem is akar többnek látszani, mint ami: egy, az elődeit kiválóan ismerő kortárs magyar író a XX. és XXI. század fordulóján így látta félezer év magyar irodalmának nagyságait. Ezért tehát nem igazán irodalomtörténettel, hanem jellegzetes Háy-prózával van dolgunk, amely ezúttal a magyar irodalom történetéről szól.

Háy János: Kik vagytok ti? Kötelező magyar irodalom. Budapest, Európa Könyvkiadó, 2019. 711 p.

Mezey László Miklós

A kapott kincset őrizzük meg

A Székesfehérvári Vörösmarty Társaság jelentette meg Bobory Zoltán: Ima-Vera-Könyv című kötetében a szerző legszebb istenes verseit. Szeretném most ezt a könyvecskét minden verskedvelő figyelmébe ajánlani. Mint minden jó könyv ez a kötet is vigasztal és egyben tanít.

Bobory Zoltán húsz rövidebb – hosszabb verse segít bennünket eligazodni az élet összevisszaságában. Megtestesítés című versében csodálatos sorokat olvashatunk. Íme: „Add meg hogy kezem kezédbe fogadod / fogd úgy ahogy anyám tette éltemben / s fogja holtában holtunkban is – örökre.” Vagy a fent említett vers utolsó sorai: „Várom hogy mozduljon kezed / felém aki leborulok lábad elé / a szeretetedért a békéért megbocsátani / mindenkinek és magamnak Uram // Legyen meg a mi akaratumk!” (Megtestesítés, 37. oldal)

Ezek a sorok, éppúgy, mint a kötet további versei bátorítanak, vigasztalnak és Istenre irányítják figyelmünket.

Bobory Zoltánt irodalmárként ismertem meg, de ő hivatásos eladóművészként kezdte pályafutását, napjainkban is foglalkozik versmondással. Diákként 1963 jelentek meg első versei, de azóta már elismer költővé nőtte ki magát. Az eddig megjelent versesköteteiben, gyűjteményeiben őrzi a szépet, emlékeket, emberiességet.

Tevékenységehez az is hozzátartozik, hogy az évek folyamán több prózakötet, antológia és sok más alkalmi írásokat tartalmazó könyv is elhagyta íróasztalát. A Székesfehérvári Vörösmarty Társaság elnöke, az általa alapított Vár című irodalmi és közéleti folyóirat főszerkesztője. Székesfehérvár város kulturális életének motorja. Eredetileg a „Damaszkuszi úton” című verseskötetéről szerettem volna írni néhány gondolatot, amely születésének 70. évében jelent meg, nagy öröömre. Már abban a kötetben is megtalálható volt néhány istenes vers. Egyik beszélgetésünk során említette, hogy éppen egy istenes verseket tartalmazó kötetet állít össze. Megszületett a várva várt közel ötven oldalas vékonyka verseskötet. Érdemes volt várnom a bemutatással. Az Ima című 91 soros versét legszívesebben egészset idézném – csodálatos.

Néhány gondolat a könyv előszavából, amelyet P. Maklári Éva írt: „A költemények a szerző lényében rejlő mély, igaz hitről tanúskodnak, mely átszövi egész életét, és meghatározza napjainkban is a családhoz, embertársaihoz, a hazához, kereszténységhez fűződő viszonyát.”

Az Ima - vers - könyv kötet egyike az „Isten szava visszhangjának”. A költő segíteni kívánja embertársait, hogy felismerjék a Teremtő nem múltó kegyelmét és szeretetét, amely „nevel és életet akar adni”.

Mikor olvassuk Bobory Zoltán verseit, arra is rádöbbenünk, hogy az „ember Isten nélkül elvész: sötétségben szorong azért, hogy bűnbánat és a hit engedelmeivel meg kell találania a fogódzókat, arrafelé kell tekintenie, amerre a Szentírás Istene mutat” így újulhat meg az Ő hasonlóságára Krisztusban, mintegy új emberré, új teremtménnyé válna.”

Egy további nagyon szép versét emelném még ki, a „Ha te állsz elibénk” címűt: „Nekivágunk, Uram, minden háborúnak, / ha Te állsz elibénk felemelt zászlóddal. / Ha Te vezetsz minket csendes imáiddal: / nincs helye szívünkben, lelkünkben borúnak. // Teveled *harcolunk*, Uram, életünkért, / hisz így lesz szelíd jövője a magyarnak. / Együtt csak a jók, az igazak maradnak – / kik hálások lehetünk neked hitünkért. (Ha te állsz elibénk, 15. oldal)

Bobory Zoltán verseit olvasva úgy érezzük, hogy az embernek nem kell félnie, hisz a szeretet kiűzi a félelmet, s nem szabad félnie, mert a félelem gyötrellemmel jár, megnehezíti a kegyelmet.

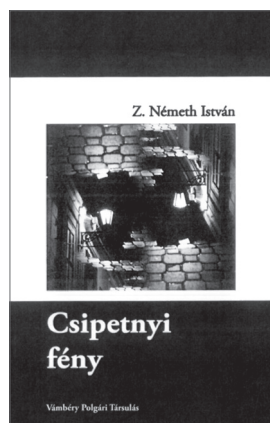
Ha egy költő tudja, hogy jól ír, vagy ha tud jól írni, az egy kincs. Kincset kaptunk. Ott van a szívünk mélyén. De féltve kell őrizgetnünk. Az Isten a Sors milyen nagyszerű dolgot bízott ránk.

Ahogy Bobory Zoltán ír, az maga a kincs. Versei azért születtek, hogy örömet szerezzenek másoknak. Most ez történt. A kapott kincset őrizzük meg.

Száraz Pál

(Vörösmarty Társaság, Székesfehérvár, 2018)

Néhány sor egy verseskötetről

Ismét gazdagabbak lettünk egy verseskötettel, és nem is akármilyennel. Egy válogatással a költő régebbi és új verseiből. A Dunaszerdahelyi Vámbéry Társaság jelentette meg Z. Németh István „Csipetnyi fény” című szép kivitelű kötetét.

A rendkívül sokoldalú és termékeny írónk – költőnk első önálló kötete 1992-ben jelent meg „Rózsa és Rúzs” címmel. Azóta rendszeresen publikál a hazai és külföldi irodalmi lapokban. Z. Németh Istvánnak nem ez az első válogatott verseskötete. 2004-ben az azóta már megszűnt losonci Plectrum Kiadónál jelent meg a Triatlón című kötete, a válogatott és új versekkel, az 1988-2004 közötti időszakból. A legszebb verseit tartalmazó kötet az AB-ART gondozásában 2015-ben jelent meg, a sorozat huszadik darabjaként.

Ebben a 2019-ben megjelent, immár huszonhatodik kötetében 68 vers van (új versek 2012–2018).

Kinyitva a könyvet, keressük az előszót, hisz válogatásról van szó. Ilyenkor mindjárt az elején szokás azonnal kontextusba is elhelyezni a kötetet, és az elolvasás után létre is hívja elvárásainkat a művel kapcsolatban. Hogy itt nincs előszó, nem baj..., bár én vártam.

Z. Németh István költészetének nagy szerepe van a jelentésalkotásban. Maga a költő sterilizált világban él, néha nem is tudjuk, hogy hol, esetleg más országban, vagy belebúj valakinek a bőrébe. Játékosá teszi a költészetét. Elkezd játszani a nyelvvel, vagy talán a nyelv kezd játszani vele. Talán ez éppen így jó, együtt kell vele működnünk. Tóth László írta a szerző legszebb verseinek gyűjteményének kapcsán 2015-ben: „A költőnk a grammatika játékos, a szószonglőr, ahogy magamban elneveztem a szerzőt.

Olyan gazdagon ontja a szavakat, hogy már önmagában erről is lehetne egy külön tanulmányt írni. Számára a szavak olyan kirakós darabok, melynek oldalait ő alkotja. Bármit bármivel össze tud kapcsolni, aminek végeredménye egy olyan kép, melyet talán a kozmosz szült meg és Z. Németh István közvetített nekünk.”

Íme, néhány sor egyik verséből:

*Valaki az égből érkezik,
van, aki a semmiből anyagiasul,
mások kilépnek a fából.*

*Van, akit kiköp a föld,
valakit betölt a rendszer,
de nagyon ritka, akit anya szül.
(Genézis 2,0 – részlet)*

A versekből észre lehet venni, hogy izgatta, izgatja a cyberpunk irodalom, hisz írt ő már egy kötetnyi kiberverset. A műfaj a sci-fi-ből fejlődött ki. Olvastam egy helyen a cyberpunk művekben az emberek általában óriási túlszűfolt metropoliszokban élnek, érzelmi életük ennek megfelelően szánsalmasan sívár.

Z. Németh István költészetének erőssége az is, hogy ez kozmoszból – nézőpontból való figyelt, érdekes részletességgel tudja visszaadni, megjeleníteni. A kötet első versében többek közt ezt írja: ... *Valami jelet kéne hagyni...* Az utolsó vers utolsó versszakában pedig azt mondja:

*Árad a mélycsend, csak szeretőknek,
megfáradt szívű fémbogaraknak,
levetett páncél: mélyhegedűjük
az úrbe hullva makacsul hallgat.
(Nagyfogyatkozás)*

Költőnk egyes szövegei játékosággal fogantak, formai megoldásai is remekek. Gyönyörű két sor az „Oldhatatlan” című versből:

*Barna bőrkabátot visel a láthatár,
felrebben az égre a lángoló madár.*

A Csipetnyi fény kötet az elmúlt hét esztendő termésének legjavát szeretné eljuttatni az olvasóhoz. Érdekesége, hogy sok fénnel megírt válogatás. Édesapja Németh István, 20 csodálatos fotója illusztrálja a kötetet.

„Verset az ne olvasson, akinek nincs saját kozmosza.” – írja Gécz János a „Csipetnyi utószavában”. Egyben ő volt a versek válogatója. Én úgy gondolom, hogy ezt a kötetet mindenki elolvashatja, aki a verset szereti. Z. Németh István legújabb kötet reménykeltő munka, melynek alapján a jövőben még többet várunk – várhatunk. Igazi „nagy verseket” – egy kiugró verseskötetet, még erőteljesebb és művészibb kinyilatkoztatást.

(Csipetnyi fény: Vámbéri Polgári Társulás, 2019)
Száraz Pál

Tündérország – Csallóköz

Közhelynek számít, hogy Görföl Jenő évtizedek óta járja a Felvidéket, hogy nincsen olyan templom, amelynek padlatára ne feküdt volna le, hogy a fent lévő freskókat megörökítse. Hogy nincs olyan várrom, amelynek sziklái ne kínozták volna meg lábát. Hogy nincsen – vagy ha van, az csekély számú lehet – olyan útszéli pléhkrisztus, amit nem kapott volna lencsevégre. Láttuk fotográfiáit kiállításokon, könyvekben, illusztrációként folyóiratokban.

De ez az album más. Ez szerelem. Ebben ott van az élete, mint cseppben a tenger. A szülőföld ízeit érezzük ínnyünkön, Csallóközöt látjuk úgy, ahogyan mi, halandó látók soha nem láthatnánk. Tündérországot, amely nem csak körülvesz bennünket, de bennünk is van. Az évszakok sávjait, a mezők végtelenségét, a részletekben az egészet. Vizeket látunk, amelyek úgy csillognak, mint a fém a ragyogó napsütésben.

Nekem a tiszta levegővel teli tüdő másik szárnya Csallóköz. Az egyik idehaza a Szigetköz. E két szárny visz a magasba bennünket, hogy felülről is megnézhessük a vizeket, a vízimalmokat, s hogy a madarakkal együtt leszállhassunk szomjunkat oltani. S megnézhessük a fűben rejtőző parányi lényeket, gyönyörködünk a növények változatosságában és elgondolkodunk a világ esendőségéről is törekenységéről. S hogy mindennek részesei vagyunk, ha erre nem is jöttünk rá eddig.

*(A fenti címmel jelenik meg novemberben Görföl Jenő színes albuma Csallóközről a Mosonvármegye Lap-és Könyvkiadó gondozásában. Ebből választottuk az alábbi fotót amelynek a szerző a **Lehalászás a bögellői tavon** címet adta.)*

A MOSONVÁRMEGYE KÖNYVKIADÓ KÖNYVAJÁNLATA

Egy mosoni képes levelezőlap 1936-ból.
Az olimpiai lángot köszönti a Strebel Művek előtt a bécsi országúton
a tetőn és a gyár előtt feborakozott nézősereg karlendítéssel.

KOVÁCS SÁNDORNÉ BACK IRÉN
A MOSONI ZSIDÓSÁG EMLÉKEZETE
I. KÖNYV

1948. szeptember 26.
Felavatták a mosonmagyaróvári mártírok emléktábláját.
(A gyásznapra a kormányt Országgyűlési vallás- és közoktatásiügyi miniszter képviselte.
A kép bal oldalán látható kislány a szerző.

KOVÁCS SÁNDORNÉ BACK IRÉN • A MOSONI ZSIDÓSÁG EMLÉKEZETE • I. KÖNYV

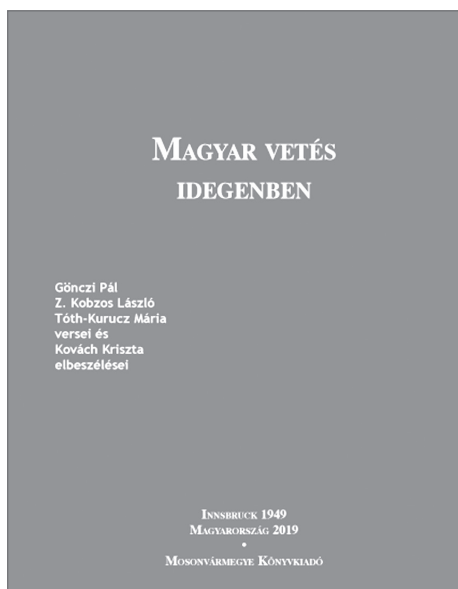
MOSONVÁRMEGYE • 2016

Bárdies Tihamér, vasesztergályos, élt 17 évet • Danaauer Antal, gyári munkás, élt 40 évet • Demeter János, kőműves tanuló, élt 17 évet • Domonkos Antal, segédmunkás, élt 27 évet • Dóza Katalin, gyári munkás, élt 35 évet • Fábán József, kubikus, élt 19 évet • Ferenci Lajos, főerdész, élt 51 évet • Gyécsek István, erdészeti fogatos, élt 35 évet • Hornyák Béla, vízvezeték szerelő, élt 36 évet • Horváth Gyula, főiskolai hallgató, élt 21 évet • Kardos András, kubikus, élt 51 évet • Kardos Miklós, géplakatos ipari tanuló, élt 16 évet • Kelemen Rezső, öntődei munkás, élt 16 évet • Kemény Márton, géplakatos, élt 24 évet • Kiss János, kubikus, élt 30 évet • Koloszar Zoltán, ipari tanuló, élt 16 évet • Kovács István, kőműves, élt 41 évet • Kreizer Sándor, tűzoltó, élt 22 évet • Laczkovits Dezső, villanyszerelő, élt 32 évet • Letenyei Ferenc, segédmunkás, élt 24 évet • Meszlényi István, műszerész ipari tanuló, élt 15 évet • Meszlényi József, könyvelő, élt 42 évet • Miks József, gyári munkás, élt 15 évet • Nagy Árpád, főiskolai hallgató, élt 20 évet • Németh Károly, kőműves, élt 31 évet • Neszméri Ernő, bádógos, élt 37 évet • Neuberger Flórián Rácz Margit, háztartásbeli, élt 39 évet • Óri László, műszerész ipari tanuló, élt 15 évet • Paár Jenő, villanyszerelő ipari tanuló, élt 16 évet • Pandúr György, géplakatos, élt 31 évet • Pápai Ferenc, segédmunkás, élt 19 évet • Picher Béla, géplakatos, élt 26 évet • Pintér Gizella, főiskolai hallgató, élt 19 évet • Rácz Anna, gyári munkás, élt 26 évet • Rehling Zoltán, járadékos sütő, élt 51 évet • Röbl Ferenc, gyári munkás, élt 20 évet • Savanyú Józsefné Mátys Erzsébet, gyári munkás, élt 23 évet • Sipos Gyula, árukiadó, élt 20 évet • Szalai István, főiskolai hallgató, élt 20 évet • Szimhardt Károly, vízvezeték szerelő, élt 23 évet • Szuhányi József, élt 37 évet • Takács Miklós Ferenc, autószerelő, élt 17 évet • Tolnay László, géplakatos ipari tanuló, élt 17 évet • Varga Erzsébet, főiskolai hallgató, élt 19 évet • Virág Vendelné Farkas Margit, gyári munkás, élt 20 évet • Wachek Lőrinc, géplakatos, élt 19 évet • Wachtler Lajos, élt 27 évet • Wesztergom Imre, főiskolai hallgató, élt 20 évet • Wilhelm Mihály, villanyszerelő ipari tanuló, élt 18 évet • Wojnesitz Istvánné Ganszter Róza, gyári munkás, élt 56 évet • Zsoldos Mihályné Maximov Anna, háztartásbeli, élt 38 évet.

Böröndi Lajos

sor|tűz
versek

Mosonvármegye Kiadó • 2018

„Egy szép napon Concín Mária (Vas Mária) – aki akárcsak én, az Innsbrucki Magyar Ház és Kultúrcentrum tőrzstagja – említette, hogy birtokában van a ‘45-ös menekültek verseit és elbeszéléseit tartalmazó Magyar vetés idegenben című füzet, az akkoriban létező Innsbrucki Magyar Irodalmi Kör 1949-es kiadásában. Gondot okozott neki, hogy az értékes irodalmi termék esetleg elkallódik, feledésbe merül. Hamarosan engem is elfogott a lelkesedés, és megígértem, hogy törni fogom a fejemet és érdeklődni fogok, hogy hogyan is lehetne egy új kiadást étrehozni.”

Csordás Ádám orvosprofesszor fogalmaz így a Mosonvármegye Kiadó gondozásában megjelent antológiáról, amely az 1949-es innsbrucki füzet magyarországi kiadása.

Az antológia irodalomtörténeti kuriózum, amely korlátozott szában a kiadó címén még elérhető.

**A könyvek korlátozott számban megrendelhetők a kiadó címén:
*mosonvarmegyekft@gmail.com***

